

2.

ENARRATIO- NES VOCVM PRI-

SCARVM IN LIBRIS

DE RERVSTICA,

per Georgium Alexan-
drinum.

Philippi Beroaldi in libros XIII. Colum-
ellæ Annotationes.

Aldus de Dierum generibus, simulq; de
Vmbriis, & Horis, quæ apud Palladium.

VIRTUTE DVCE,

COMITE FORTVNA.

APVD SEB. GRYPHIVM
LVGDVNI,

1541.

COLVMELLAE VITA,
EX IP SO OPERE
COLLECTA.

GADITANVS fuit, id quod conijcere licet ex
lib. quinti cap. quinto, cum ait, M. quidem Columel-
la patruus &c. item libro septimo, cap. 11. ubi ait, Nam
cum in Municipium Gaditanū &c. Item lib. octauo, cap.
decimosexto: ubi est, Vt Atlantico Faber qui generosissi-
mis piscibus adnumeratur in nostro Gadum municipio
&c. item lib. x. de lactuca hoc uersu, Et mea quam ge-
nerant Tarsei littore Gades. VIXIT Claudij Impera-
toribus, id quod conijciatur ex lib. 111. cap. 111. ubi
Seneca, eiusq; uinearum, & Nomentanae meminit regio-
nis. Cor. Celsi coetaneus, cuius non sine honoris praesa-
tione, animiq; candore sepius mentionem facit. SCRIP-
SIT XII. de Rustica libros (de eo autem qui est
de arboribus ambigitur) non minus doctē, quam diligē-
ter. Librum item Lustrationū sacrificiorumq; pri-
scorum pro frugibus: cuius meminit lib. 111.

cap. x x 11. Libros quoque aduersus
Astrologos & Chaldaeos: quos se
profitetur composuisse, lib.

x 1. capit. 1. Hactē-
nus quod astrue-
re possumus.

ENARRATIONES

GEORGII ALEXANDRI

ni priscarum uocum in his de Re
Rustica libris ordine
Literario.

A

Bacus, mensa structoria, & coquinaria.
cap. 10. Cato.

Ablaqueare à lacu deriuatur, et est quā-
do terra resossa, radices superiores re-
cidimus. cap. 27. Cato.

Abortet, abortum faciat. lib. 2. cap. 4. Varro.

Acet, acidum fiat. cap. 148. Cato.

Acetabuli mensura cum dicitur, hemina signatur pars
quarta, id est, drachma quindecim.

Acheloides nymphæ à fluuio Acheloo. Dryades, deæ ar-
borum. Napeæ, collium dictæ. Col. in hort. lib. 10.

Achras adis, genus est syluestris pyri. in hort. Col.

Acratophoron, uineam. puto legendum Græcè ἀκρατόφορον
οἶνον. lib. 1. cap. 8.

Amores Acrifoneos, id est, Danaës filia Acrisij, quam cō-
uersus in imbrēm aurum compressit Iupiter. Colu. in
hort. lib. 10.

Adijcialis coena, erat adipalis & opipera, ab adijciendo.
lib. 3. cap. 6. Varro.

Adserunt, iuxta serunt. lib. 1. cap. 25. Varro.

Aeacij flores, hyacinthus, quem è sanguine Ajacis natum
dicunt. Col. in hort. lib. 10.

Aedituus, is dicitur, qui sacras aedes curat, Prisci tamen di-
xere aeditimum. lib. 1. cap. 2. Varro.

44

Aestiua

PRISCARVM VOCVM

Aestiuā, ubi astatem: hybernā, ubi hycnem agunt armenata & greges. lib. 2. cap. 8. Varro.

Sine afflatu, id est sine nota aspirationis. libro 3. cap. 1. Varro.

Albuclis, uini genus, sicut item uisula. lib. 13. Col.

Alica fit ex zea. ^{ἄλκα} Græci spelam dicunt. cap. 76. Cato.

Alicastrum ea forma ab alica deriuari putamus, quā à siliqua siliquastrum. lib. 2. cap. 6. Col.

Allobrogica et Biturica à gente nomē habuerunt. lib. 13. Columel.

Alopecis à cauda uulpium dicta. lib. 3. cap. 2. Col.

Altera genitrix Cretæ Prometheæ, alludit ad fabulam, quia Prometheus ex creta terra hominem formauit. Col. in hort. lib. 10.

Altinates, ex Altino, quæ urbs olim in littore Venetiæ florentissima fuit. lib. 7. cap. 2. Col.

Amaranthus, flos ab immortalitate nomen trahens, unde immortalesq; amaranthi: nunquā enim marcescit, sitq; ab α priuatiua particula, & μὲν sicco. lib. 9. cap. 4. Columel.

Amelus, flos est, quem eleganter Vergil. in Georg. describit. lib. 9. cap. 4. Col.

Ameram apud Columellam legimus, quæ dictio semen ulmi significat, Plinius tamen Sameram uocat. lib. 5. ca. 5. Columel.

Amerino ab Amerino oppido, ubi plurima erat salix amerina, quam nunc uulgus appellat agnum castum. cap. 10. Cato.

Amylum sine mola factum. cap. 87. Cato.

Amuncum genus uitis, à regione Aminea. cap. 6. Cato.

Amutes, perticæ aucupatorię. Pallad.

Amythaon

ENARRATIO.

Amythaon, Melampodis pater fuit, similiter & Chiron. Colum. in hort. lib. 10.

Ἀμπελόεσσαν ἀμπέλος ἔχουσα, uitibus plenam. lib. 1. cap. 2. Varro.

Amphibion dicitur duplicis uitæ. lib. 3. cap. 10.

Amphitrite, uxor fuit Neptuni. Thetis uerò Oceani senis. Col. in hort. lib. 10.

Amphrysus, fluuius Thessaliæ. Col. in hort. lib. 10.

Amula, uas ad aquam gestandam. Col. in hort. lib. 10.

Amurca, sex olei, quæ contra culices, & limaces uim habet maximam. Col. in hort. lib. 10.

Andrachne, herba, quæ portulaca dicitur. Colum. in hort. lib. 10.

Antepagmenta, ualuarum ornamenta, quæ antibus adpinguntur, id est, affiguntur. cap. 14. Cato.

Gallinæ Aphricanæ, quas Græci ἀφρικανῶν uocant, nunc Pharaonis aues dicuntur. lib. 3. cap. 10. Varro.

Apinia, ab Apio, brassica, quam Græci ἀπινιάδα uocant. cap. 157. Cato.

Apianis uis apes dedere cognomen, præcipuè carum auidæ. lib. 13. Columel.

Apyrenum, malum granatum propriè dulce uocauerunt prisca medici: uerum si Græcam dictionem Latine ex etymologia explanare uoluerimus, Apyrenum dicitur, cui nulla inest granorum duritia uel minor quam alijs. lib. 13. cap. 22. Col.

Ἀποδωτήριον apoditeriō, locus ubi deponabant uestes ante ingressum balnei. in præfat. lib. 2. Varro.

Apothecæ ubi reponitur uinum. lib. 1. cap. 5. Col.

Apparuit, præstō fuit, obsecutus est, unde et Apparitores. lib. 3. cap. 2. Varro.

PRISCARVM VOCVM

Apri mulierij dicebantur mille librarum, quos solebant in
coenis apponere Romani. lib. 3. cap. 2. Varro.
Aquisfolios ab arbore aquisfolio. cap. 3. Cato.
Arbustium ab arbusto possessium. lib. 12. cap. 41. Col.
Ἀρχιτυπον Græcè, Latine exemplar. lib. 3. cap. 5. Var.
Arelate, urbs Narbonensis Gallie. lib. 3. cap. 7. Col.
Aritia mater porri. Ex Aritia porrum erat capitatum, &
genus caulium non excelsius, folio numerosius, quoque
& tenuius. Col. in hort. lib. 10.
Armenia, cereola, & damascena prunorum genera. Col.
in hort. lib. 10.
Armeniaca, præcocia, persica quidā putant: nam tuberes
& armeniaca proximè ab amygdala florent. lib. 1. 1.
cap. 3. Col.
Armoredæa, genus est raphani. lib. 6. cap. 17. Col.
Artrare est aratrare, & est quando sata inarantur post-
quam & nata sunt, & excresecunt. lib. 13. cap. 23. Col.
Asiatica persica frigorebroueniebant, contrā Gallica
tempestate fiebant. Col. in hort. lib. 10.
Asinaria mole grauiore sunt, & immobiles. cap. 4. Cat.
Asini, pisces, qui per diminutionem aselli. lib. 3. cap. 17.
Varro.
Asserculus diminutiuum ab assere. lib. 8. cap. 2. Col.
Asyrio semine radix, hæc Syriaca uocatur radix, quod
ex hortis Syrorum translata sit. Col. in hort. lib. 10.
Atrienfis is erat, cui credebatur cura atrij. lib. 12. cap. 3.
Col.
Atriplex, herba est syluestris scilicet, & satiuā, accusata
à Pythagora. Col. in hort. lib. 10.
Attæi, hymeti, id est, attici mellis quod optimum nasceba-
tur in Hymeto monte Athenarum. Co. in hort. lib. 10.

Auerunces

ENARRATIO.

Auerunces, auertas, depellas. cap. 142. Cato.
Autolycus, maternus Vlysis auus omnium furacissimus,
lib. 1. cap. 3. Col.

B

Bacchi, qui orchestra saltabant, hoc nomine dictus
est Priapus, Ἰχθυόφραμ Græce. Columel. in hort.
lib. 10.
Balausus, herba est nō multum dissimilis à Narcisso. Col.
in hort. lib. 10.
Balsamum herbam significat & arborem balsami, sicut
& casia herba, & arbor. Col. in hort. lib. 10.
Basculi, populi item Hispaniæ. lib. 7. cap. 10. Varro.
Basterna, genus rhedæ. Pallad.
Battilus herba aculeata sponte nascens, & est marina &
hortensis. lib. 12. cap. 8. Col.
Bestiarij, qui bestias cōficiebant. Si uestiarij legatur, lo-
cum significat seruandarum uestium. lib. 1. ca. 7. Col.
Betica pars Hispaniæ à flumine dicta. lib. 7. cap. 2. Col.
Bilis atra, melancholia dicitur. cap. 156. Cato.
Bima, duorum: trima, trium: quadrima, quatuor anno-
rum. lib. 3. cap. 1. Col.
Bionias, herba est, quæ pampinorum amoenitatē præstat,
& alligat quicquid obuiam habet. Col. in hort. lib. 10.
Bipalium instrumentum est ad fodiendum. lib. 1. cap. 42.
Varro.
Biturici populi Gal. inde biturica uitis. li. 3. cap. 20. Col.
Βούμας, magnam mammam habens. lib. 2. cap. 5. Var.
Βούπαιδα, magnum puerum. lib. 2. cap. 5. Varro.
Βούπελα, magna fames. lib. 2. cap. 5. Varro.
Boni consulat, hoc est, bene statuāt, in bonam partem, ut
aiunt, accipiat. in præf. lib. 10.

44 4

ΒΟΝΑΙΣ

PRISCARVM VOCVM

Boöpiis, magnos habens oculos. lib. 2. cap. 5. Varro.
Bosphorus, bouis transitus, ratio tamen exigit, ut bosphorus dicamus. lib. 2. cap. 1. Varro.
Branchiæ dicuntur in piscibus secundum ceruicem, follu more hiantes partes, quibus anhelitum reddere, ac per uices recipere existimantur. lib. 8. cap. 17. Col.
Brissam uuam, tum dicimus, cum pedibus ad exprimendum uinum calcatur. Col. lib. 12. cap. 19.
Brutia pix, secundus est liquor crassior defluens à ligno igni circumdato, quæ rursus in cortinas æneas coniecta spissatur & coagulatur. lib. 12. ca. 19. Col.
Brutij, populi sunt ultimi habitatores Italiae Siciliam uersus. Col. in hort. lib. 10.
Bulbus apud idoneos scriptores, non tantum pro cepa capitur, sed etiam pro omni radice rotunda. unde legimus bulbos narcissi, & bulbos cannarum. lib. 4. ca. 39. Col.
Bulbi megarici, à Megaris ciuitate Græciæ, ueniebant etiam ex Africa bulbi maxime laudati, utrunq; genus Col. scribit, cum dicit Megaris & getulis glebis. Col. in hort. lib. 10.
Bumastus à bouis mamma. lib. 3. cap. 2. Col.

C

Cæcilia, genus serpentis. lib. 6. cap. 16. Col.
Cædua sylua à cædendo. lib. 1. cap. 7. Varro.
Cæliaci dicuntur, qui uentris fluxum patiuntur. libro 3. cap. 16. Varro.
Cæmenta, lapides quibus ædificia consurgunt. Cato.
Cæsim, id est uno ictu. lib. 4. cap. 25. Col.
Calende Veneris, Calende Aprilis, nam à Venere Aprilis nomen traxit. Col. in hort. lib. 10.

Calta,

ENARRATIO.

Calta, herba est nascens in segetibus flore purpureo. Col. in hort. lib. 10.
Campe uernus genus hortenses herbas infestans, dicta à uerbo Græco καμπειν, id est flectere. Col. in hort. li. 10.
Canabinæ possessium à canabe herba. lib. 3. cap. 8. Var.
Cancelli ligna sunt inter se modicis interuallis in transuersum annexa, quibus scenæ, & tribunalia atq; fenestræ muniebantur. lib. 3. cap. 5.
Canterius, ordo uinæ simplici iugo porrectæ. lib. 4. cap. 18. Colum.
Canterius, equus cui adempti sunt testiculi. cap. 149. Cat.
Caphisterium genus uasis rustici, putamus s caphisterium melius legendum. lib. 2. cap. 8. Col.
Capitis porri, id est, capitati porri. Col. in hort. lib. 10.
Capis capidis, genus uasis. inde per diminutionem **Capidula** à capiendo. cap. 154. Cato.
Capulatores, qui capulis oleum deplent. Sunt enim Capule uasa ansata. cap. 66. Cato.
Cariosus à carie, est enim Caries putrilago & uetustas. cap. 34. Cato.
Carpathium pelagus, ab insula Carpatho dictum, inter Rhodum & Cretam. lib. 8. cap. 16. Col.
Cassiopæ astrum, in quod relata fuit Cassiopæ mater Andromedæ. Col. lib. 11. cap. 2.
Cataclysmus, diluuium, inundatio. lib. 3. cap. 1. Varro.
Catellæ, diminutiuum à catena. cap. 135. Cato.
Catulo feceris, id est sacrificaueris caniculæ, ad quod syndus placandum frugibus inimicum canes immolabantur. facere enim est sacrificare. lib. 2. cap. 22. Col.
Caules in herbis dicuntur, hoc est ipsum robur, siue stipites. lib. 9. cap. 4. Col.

PRISCARVM VOCVM

Caurus, uentus qui & **Corus** dicitur. Col. in hort. lib. 10.
Cauterum, siue **cauterium**, ferrum ad urendum. Pal.
Cedria, primus sudor, qui defluit à canali dum pix fit, cui tanta est uis, ut in Aegypto corpora hominum defunctorum ea perfusa seruentur. lib. 6. cap. 32. Col.
Cellarius, qui habet curam cellarij. Cellarium autem est ubi reponuntur ad annuū usum necessaria. lib. 12. cap. 2. Col.
Centonēs ex pannis, uel lanis diuersorum colorum in unum condensatis, uel confitis fiebant. cap. 2. Cato.
Cerrus arbor glandifera, inde possessuum **cerreus**. lib. 8. cap. 17. Col.
Cherephyllum, herba est frondibus luxurians, ab hocq; nomen cepit. Col. in hort. lib. 10.
Chalbanum, succus est ferule Syriæ: & Græci χαλβανον, dicunt per X, nostri uerò in g, ch uertunt. lib. 9. cap. 19. Col.
Chalcis, piscis est de genere romborum. li. 8. cap. 17. Col.
Characata uinæ, id est, pedata à Græco χαρακας acos, feminini generis duntaxat, pedamentum uitis significat. lib. 5. cap. 4. Col.
Charchari, Elachate, Camarus, Gobio pisces. lib. 8. cap. 17. Columel.
Chelas, cancri brachia, qui facere uidentur Libræ sydis. Col. lib. 10. in hort.
Chiron & **Melampus**, medici præstantes, à quorum nomine herba quoq; dictæ sunt centaurea, melampodion. lib. 3. Col. in præf.
Chœnis, genus uasis. Pall.
Cicures, domestici, & contrarij feris. lib. 3. cap. 11. Var.
Cicuta, herba uenenosa. Col. in hort. lib. 10.

Cylindrus

ENARRATIO.

Cylindrus, lapis teres, quo terra densatur & æquatur. Col. in hort. lib. 10.
Cymata in brassica dicuntur, quæ uere proximo post primam sectionem à caulibus colliguntur, uel (ut alij dicunt, tenuiores cauliculi. Col. in hort. lib. 10.
Cimerius, ubi iungitur pontus Mæotidi paludi. lib. 7. cap. 2. Var.
Cimolia creta ab insula Cimolo, qua utuntur fullones in uestibus abluendis: hanc nunc uulgus terram saponariam uocat. lib. 6. cap. 17. Col.
Cyperon genus herbae palustris. lib. 3. cap. 16. Varro.
Citheron, Parnassi iugū, ubi erat Nyssa urbs dicata Baccho. Col. in hort. lib. 10.
Citrum, lignum preciosissimum, quo lectos prisca exornabant: & neutri est generis. lib. 3. cap. 2. Varro.
Clatri ligna sunt cauearum, uel quibus aliquid munitur, aut sepitur: inde clatratae fenestrae. cap. 4. Cato.
Clauī, morbus pedes ferè tentans. lib. 7. cap. 5. Col.
Clitellæ dicuntur ea quibus sarcinae colligatae mulis portantur: inde muli clitellarij. cap. 10. Cato.
Cloaca, per quam sordes publicæ eluuntur. Col. in hort. lib. 10.
Clostra à cludendo. Cato.
Coagmenta, coniunctiones arctæ et compares à cogendo, id est, stringendo. cap. 19. Cato.
Coagmentare, est compares coniunctiones arctè cogere & stringere. lib. 4. cap. 28. Col.
Cocula uasa aenea coctionibus apta. cap. 10. Cato.
Codicillus diminutiuum à codice: est autem codex arboris robur. cap. 130. Cato.
Cohortales gallinae, quæ in corte domi aluntur. lib. 8. cap. 2. Col.

PRISCARVM VOCVM

2. Columel.
Cohortes sunt uillarum infra maceriam spatia. lib. 1. cap. 17. Varro.
Collocasia, herba est Nili. lib. 8. cap. 15. Col.
Colliciæres tegulæ, quære Deliciæres.
Collucare, est, cum profanæ syluæ rami deciduntur officientes lumini. cap. 139. Cato.
Colostrum dicitur spongiosa lactis densitas, quæ post partum prima est, & morbus Colostra, quo lactantes tentantur. lib. 7. cap. 3. Col.
Comitia, ædilitia, in quibus ædiles creabantur. lib. 3. ca. 2.
Compascat, inde compascuus ager dicitur, qui relictus ad pascendum communiter uicinis. lib. 1. ca. 2. Var.
Compendium, utilitas: contrarium dispendium. lib. 3. cap. 20. Col.
Compitalia dies festi à compitis: nam Compita dicuntur in quæ multæ uie conueniunt. cap. 57. Cato.
Compluuiata uitis, dicta à cauis ædium compluuijs. lib. 1. cap. 8. Varro.
Concinnare aptè componere: nam cinnus commistio est. cap. 106. Cato.
Concoqui dicitur cibus calore stomachi. cap. 156. Cato.
Condepsere est cōmiscere, & mollire subigendo, quod uerbum à Græco fit *κτερεω*. cap. 76. Cato.
Olea conditanea, quæ condi, uel condiri potest aptè. lib. 1. cap. 24. Varro.
Congylis, rapi genus. Co. in hort. lib. 10.
Coni, nunc cupressi. lib. 6. cap. 7. Col.
Consenteis deos, è quibus consentia sacra dicuntur, quæ ex consensu multorum sunt statuta. lib. 1. cap. 1. Varro.
Conuoluulus, à conuoluendo: & est uerniculi genus, qui se

ENARRATIO.

- se inuoluit pampino: unde & inuolutus dictus. cap. 95. Cato.
Coracinam picem, nigram. Pal.
Corambla, herba est, quæ oculos retundit & hebetes facit, ideoq; dicta, nam *ῥοσά* pupillam significat, & *ῥῶν* uerò retusum & hebes. Col. in hort. lib. 10.
Cordum, fœnum sero natum. lib. 7. cap. 3. Col.
Corycium, antrum in Cilicia, unde primum delatum est crocum. lib. 9. cap. 4. Col.
Corymbus, uua est edera. Col. in hort. lib. 10.
Corrudam syluestrem asparagum uocant. cap. 6. Cato.
Cortina, uas quo oleum uel liquidum aliud influit. ca. 66. Cato.
Cortinale, à cortina, dum mensam aut parietem significat, descendit. lib. 1. cap. 6. Col.
Cotila, genus est mensuræ. Cato.
Coturnices aues sunt aduenæ, terrestres potius, quàm sublimis, has nūc uulgus qualeas appellat: quibus ueneni semen gratissimus est cibus, quam ob causam eas damnauere mensæ, simulq; propter comitalem morbum. lib. 3. cap. 5. Varro.
Coxendicem, coxam exponit Nonius, de qua dictione enarratius tractabimus. cap. 159. Cato.
Cremor lac expressum ex grano aqua macerato. cap. 86. Cato.
Crepida prærupti saxi margo, & extremitas uiarum, uel ripæ paulò eminentiores crepidines dicuntur. lib. 3. ca. 17. Col.
Crepitaculum à crepitu. lib. 9. cap. 11. Col.
Crocodilus, lacerta est Nili immensæ magnitudinis, quam debellauit Ichneumon. Pall.

Croco

PRISCARVM VOCVM

Crocomaga, herba est.

Crotum uenatorem fuisse dicunt, precibusq; Musarum in astra relatum, & pro sagittario ponitur. Col. in hort. lib. 10.

Cruditus redundantia stomachi, quæ nascitur ex ægra concoctione. in præf. lib. 1. Col.

Cuculliones idem putamus quod cucullos. cap. 2. Cat.

Culcitra dicta, quod in ea tomentum uel saxum inculcetur. lib. 3. cap. 5. Varro.

Culigna, uas propriè uinariū. cap. 132. Cato.

Cumæ, urbs Campaniæ, unde Cumana brassica: seßilis folio, & capite patula. Col. in hort. lib. 10.

Cunila bubula, herba est qua se tuentur testudines contra serpentes pugnaturæ, nunc dicitur cotula, & bouis oculus, & flos eius est maior quàm chamemilla. lib. 6. cap. 17. Col.

D

Dactylides à digitali gracilitate dictæ. lib. 13. Col.
Dardaniæ artes, Phrygiæ faciebant mulierè menstruata, nusquàm cinctâ, solutis capillis, nudis pedibus, cōtra crucas, & cætera, hortum circuire. Col. in hort. lib. 10.

Decemmodiæ & trimodiæ, uasa sunt rustica, quibus rustici in ferendo frumento dum scrunt utuntur, nec non pollinctor in frumento per molas frangendo trimodia utitur. lib. 12. cap. 50. Col.

Decoxit domino, debitam pecuniam, cum non esset soluen- do, abstulit. Col. lib. 11. cap. 1.

Decumano: id est, limite decumano, qui fiat ab ortu solis ad occasum, ut supra diximus: aliter uerò limes ex trās uerso currens uocatur cardo. lib. 12. cap. 41. Col.

Decussis etiam dicitur à decem asibus. lib. 3. cap. 13. Col.

Decu

ENARRATIO.

Decussatim, per decusses. lib. 12. cap. 53. Col.

Decussare, in decusses formare atque diuidere. lib. 3. cap. 13. Col.

Defrutaria, uasa ad defrutum idonea. lib. 12. cap. 6. Col.

Defrutum, uinum ad tertiam partem decoctum: de quo & passa, & sapa, idem Col. scribit. lib. 9. cap. 12. Col.

Delibrare est librum tollere. lib. 4. cap. 24. Col.

Delphica laurus, quod uictores Delphis ea coronarētur, & est uiridior laurus: cypria uerò folio breui, & nigro, per margines imbricato, crispa. cap. 10. Cato.

Delitiales tegulæ à delitio tigno dictæ: has alij Collicia- res uocant. cap. 14. Cato.

Denicales Feriæ colebantur, cum hominis mortui causa familia purgabatur. lib. 2. cap. 22. Col.

Depangere, plantare: inde depactus lib. 3. cap. 16. Col.

Deplere, euacuare. cap. 14. Cato.

Despondere animum, est statuere finem uitæ. lib. 3. cap. 5. Varro.

Despondent, hoc loco statuūt, Plautus & Varro addunt animum. lib. 8. cap. 7. Col.

Depsiticum à depfendo: est enim depfere, subigendo manibus aliquid molle & tenerum reddere. cap. 74. Cat. quo uerbo utitur Cato frequenter.

Desultor, unde & desultorij equi, qui & desultores, qui olim in cursum agebant singulos equos, ut nunc faciunt, qui eos ad brauium, ut currant, alunt. lib. 2. cap. 7. Varro.

Digitelli, diminutiuum à digito, & uidetur esse genus her- bæ. lib. 12. cap. 7. Col.

Dyndimus, mons Phrygiæ Cybele sacer: quæ dea sacer- dotes suos in furias agebat. Col. in hort. lib. 10.

Dioneis

PRISCARVM VOCVM

Dioneis floribus, id est, Veneris. Col. in hort. lib. 10.
 Δυσκολία Græce, Latine mala, difficilis concoctio. cap.
 127. Cato.
 Διφθέρα diphthera, uestis pastoritia, ex pellibus ouium aut
 caprarum. lib. 2. cap. 11. Varro.
 Distabescat, ualde tabescat, absumatur, corrumpatur, col=
 liquecat. cap. 27. Cato.
 Distichon, duorum ordinum, siue uersuum. lib. 2. cap. 10. Col.
 Dodrans, nouem partes assis. lib. 3. cap. 13. Col.
 Dolabella diminutiuum à dolabra. lib. 4. cap. 24. Col.
 Dolus Mendesium scriptor Aegyptius. lib. 11. cap. 3. Col.
 Draco appellatur palmes emeritus, pluribusq; induratus
 annis. lib. 5. cap. 5. Col.
 Ductarius funis qui per orbiculos trochleæ traicitur.
 cap. 13. Cato.
 Ductim, cum mora. lib. 4. cap. 25. Col.

E

EAbus pro eis. cap. 152. Cato.
 Ebulus, herba est faciens baccas in similitudinē sam=
 buci. in hort. Col. lib. 10.
 Elices dicuntur reuolutiones. Col. lib. 11. cap. 2.
 Embammata, à Græco ἐμβάματα fieri uidentur, & signifi=
 cant immersiones, quādo intingimus uel panē uel ob=
 sonium in uasculis repletis re liquida. li. 12. ca. 54. Col.
 Emblema, ex origine dictionis, quæ Græca est, significat
 tesseras, quibus instrata pauimenta uariantur & uer=
 sicoloria fiunt. lib. 3. cap. 2. Varro.
 Epphippium, stragulum quo equus insternitur. lib. 2. cap.
 7. Varro.
 Epistates, præceptor, siue præfectus rei faciendæ. cap. 56.
 Cato.

Epistomi

ENARRATIO.

Epistomion, dicitur foramen, per quod aqua effluit. lib. 3.
 cap. 4. Varro.
 Epityrum, uel sine e, pityrum, ex con fractis oliuis fit, ex
 quibus nomē traxit: Græce πίτυρος dicitur. cap. 19. Cat.
 Equienti mula, equum appetenti, ut credimus. iam febriēti
 legitur. lib. 6. cap. 37. Col.
 Equile, ab equo, ut ouile & bouile. Cato.
 Erigones canis, id est, canicula sy dus. Col. in hort. lib. 10.
 Eruca, uermis rodens herbas. Col. in hort. lib. 10.
 Esculentum dicitur ab esca. lib. 9. cap. 12. Col.
 Esitare, forma frequentatiua, à supino esum deriuatum.
 cap. 57. Cato.
 Ethesia, uenti statim, qui quotannis in uigore æstatis per=
 flant xxx. diebus. Col. lib. 11. cap. 2.
 Etymon, recta interpretatio. lib. 1. cap. 48. Varro.
 Euante, genus uitis. Pallad.
 Euerriculum, genus retis piscatorij à uerrendo dictum.
 lib. 3. cap. 17. Varro.
 Euie nos legendum esse dicimus, quanquā interposita
 aspiratione euhye legant: Nam ab εὐοί, quæ uox est
 bacchantium, nascitur. Col. in hort. lib. 10.
 Exanietur, exudando siccetur. lib. 12. cap. 50. Col.
 Excludere dicuntur aues post legitimum incubatum pul=
 los ex ouis: alibi legitur excludere. lib. 3. cap. 9. Var.
 Exgrumantes, de mensura, & recta uia excedentes, uel
 grumos eruentes. lib. 3. cap. 14.
 Eximij proprie sunt porci, qui de grege accepti ad sacri=
 ficandum liberius pascuntur. lib. 7. cap. 9. Col.

F

FAbis habilis, herbas significat, quibus fabæ condiri so=
 lebant: sunt enim fabæ fabrorum conuiuia. Col. in
 b b hort.

PRISCARVM VOCVM

hort. lib. 10.
Factores dicuntur, qui oleum faciunt: inde factus. cap. 64.
 Cato.
Fastus, libri in quibus cuiusq; anni gesta continebantur.
 lib. 9. cap. 14.
Factum quid sit, uide *Ostum*.
Fauces Caudinae, locus ubi Romanus exercitus fraude Samnitium interceptus fuit. Col. in hort. lib. 10.
Fele, animal, quod Graeci *ἑλέφας* uocant. lib. 5. cap. 11.
 Varro.
Ferali mense Lupercus, id est, Februarius mensis, in quo sacra feralia mortuis fiebant, et ludi Luperciales. Col. in hort. lib. 10.
Ferrugineis purpureis: nam ferrugo est purpura intensior.
 Col. in hort. lib. 10.
Fertum, dictum quod feratur ad sacra, et est sacrificij genus. cap. 132. Cato.
Fiber animal extremas fluuiorum oras accolens, hunc Graeci *ῥάσος* dicunt: Latini uero fibrum ponticum: huius pilus pluma mollior habetur. lib. 13. cap. 17. Col.
Ficorum genera sunt, chalcidica, chia, purpurea, chelidonea, marisca, colistrutia, Lybica, libyssa, flaua, et reliqua. Col. in hort. lib. 10.
Figlinae à figulis dictae. lib. 1. cap. 2. Var.
Filicula, puto diminutivum à filice. lib. 6. cap. 30. Col.
Fiscina, uasis genus. Col. in hort. lib. 10.
Flaccescat, id est, flaccidum fiat. lib. 12. cap. 8. Col.
Flaccidi, à flaccis, quorum aures pendulae, et non arrectae sunt. lib. 7. cap. 5. Col.
Flammeola, rubea: nam flammeum rubeum. Col. in hort. lib. 10.

Flores,

ENARRATIO.

Flores, feces uini. lib. 6. cap. 13. Col.
Flutae, murenæ dicebantur in freto Siculo, quæ Graece *πλῦται*. lib. 2. cap. 6. Varro.
Fœnifecæ dicuntur qui fœnum secant. lib. 2. cap. 22. Col.
Forda, dicitur bos grauida: unde etiam sacra fordicalia. lib. 6. cap. 24. Col.
Foriculis, diminutivum uidetur à foris. lib. 1. cap. 50. Var.
Fortisfortuna dies appellatus à Seruio Tullo rege, qui fanum Fortisfortunæ secundum Tiberim extra urbem dicauit. Col. in hort. lib. 10.
Fracescere dicuntur oliuæ, quæ collectæ calore et uetusstate putrescunt. cap. 76. Cato.
Fraces, oliuarum sunt carnes, et feces. cap. 66. Cato.
Frietur, teratur digito, inde compositum affrio. libro 1. cap. 9. Varro.
Fructus, genitiuus à fructu: ut ab annus annis. lib. 1. cap. 2. Varro.
Fruge salis, mica salis. Col. in hort. lib. 10.

G

Galactopota, lac potantes. lib. 7. cap. 9. Col.
Garum, liquamen ex pisce. lib. 6. cap. 5. Col.
Gemellæ uites ab uuis semper geminis nomen habuerunt. lib. 13. Col.
Gemellar, uasis genus uidetur. lib. 12. cap. 50. Col.
Gemino astro, id est signo geminorum. Columel. in hort. libro 10.
Gerulus à gerendo, et is est qui corpore aliquid gerit. Col. in hort. 10.
Gilbus, color est. Pallad.
Glaber, bra, brum, depilem significat. libro 1. cap. 2. Varro.

bb 2

Glabrata,

PRISCARVM VOCVM

Glabrata, nuda & sine pilis. lib. 12. cap. 53. Col.
 Glyciridia, dulcis radicis.
 Gladiolus, folium narcissi in gladij formam figuratū. lib.
 9. cap. 4. Col.
 Gleucinum, Græcè dicitur oleum mustum, hoc est expres=
 sum antequàm oliuæ calcentur, atq; premantur. Nam
 Mustum Latinè. lib. 12. cap. 50. Col.
 Glaucina, herbæ genus sylvestris & erraticæ, Niagram
 uocatur, alij Paralion dicunt, nascitur enim in afflatu
 maris, aut nitroso loco, inde nomen sumpsit: nam glau=
 cus ceruleum significat, qui color est maris. Columel. in
 hort. lib. 10.
 Gliscere, est crescere: unde pergliscit, ualde crescit per in=
 structionem epularum. lib. 8. cap. 4. Col.
 Glubito, corticem detrahito, de quo plura in Plautinis
 questionibus. cap. 33. Cato.
 Grauedo, grauior pituita, & crassior, inde grauedinosi.
 lib. 7. cap. 3. Col.
 Grossi sunt primitiuæ ficus. cap. 94. Cato.
 Grumus, collectio terræ minor tumulo. lib. 3. cap. 14.
 Grumæ dicitur ager uel cliuulus. Col. lib. 5. cap. 8.
 Gurgulio, pars gutturis, per quā pulmo attrahit, & red=
 dit spiritum. lib. 2. cap. 4. Varro.

H

Hærediolum, duorum mensura iugerum, quod hæ=
 redem sequeretur. in præfat. Col. lib. 1.
 Halcyonij, ab Halcyonibus auibus nomē traxere, quarū
 foetura ante brumam septem diebus, & totidem post
 mare sternitur. Col. lib. 11. cap. 2.
 Halecem foemini generis apud Catonem minuti, & ui=
 lis piscis genus putamus esse, quāquā alibi ex intesti=
 nis

ENARRATIO.

nis piscium fecem legamus, quæ ganeæ olim materiam
 prebuit. cap. 58. Cato.
 Halesus, fluuius, & mons non longè ab Aethna. Col. in
 hort. lib. 10.
 Hamonium, coloris genus tendentis in subrufum. lib. 3. ca.
 2. Varro.
 Hara stabulum dicitur, tam de porcis, quàm de auibus. lib.
 3. cap. 10. Var.
 Haron, in Aegypto uocant bulborum genus, scyllæ pro=
 ximum amplitudine. Col. in hort. lib. 10.
 Heluolæ, insignes sunt colore inter purpureas nigrasq;
 medio sæpius uariante, & ob id uarianæ appellatæ.
 Col. lib. 3.
 Heluenaci generis, id est, uitis heluenacæ, cuius duo sunt
 genera, maior, & minor, & est in fertilitate princeps.
 lib. 5. cap. 4. Col.
 Heluolum, color inter rufum & album, unde heluolæ
 uinæ, & heluolum uinum.
 Hexastichon, sex ordinum, siue uersuum. lib. 2. ca. 10. Col.
 Hybernus oriens dicitur, unde sol per hyemem oritur.
 lib. 9. cap. 7. Col.
 Hybero, Hispano. Col. in hort. lib. 10.
 Hydromelli, mellitæ aquæ.
 Hyena, animal est ferum atq; agreste, quam dicunt alter=
 nis annis marem, alternis foeminam, sermonem quoque
 asimulare, in cuius spina articulus siue nodus est ad
 medicamina efficax. lib. 2. cap. 9. Col.
 Hyosciamos, herba est. lib. 6. cap. 38. Col.
 Hypenemium à uento natum, uel factū. lib. 2. ca. 1. Varro.
 Hyperionis, id est, solis, nam sol ab Hyperione progeni=
 tus est. Col. in hort. lib. 10.

PRISCARVM VOCVM

Hipparchus, Eudoxus, Meton, philosophi, qui de syderibus & temporibus anni scripserunt. lib. 9. cap. 14. Col.
Hornotinum dicitur huius anni, alij annotinum legunt. lib. 4. cap. 17.

I

Ithyphallus proprie membrum uirile erectum dicitur. Dicuntur & Ithyphalli curatores. Col. in hor. lib. 10.

Iligneas ab ilice. cap. 18. Cato.

Illicium, ab illiciendo dictum. lib. 3. cap. 16. Varro.

Imbuere, inficere, & primum intingere. cap. 66. Cat.

Incerniculum ab incernendo genus est cribri. cap. 10. Colu.

Ἰνδοποταμια, loca in quibus aluntur pisces. lib. 8. cap. 1. Col.

Inciles, fossae dicuntur ad educendam aquam factae. idem & Incilia. cap. 155. Cato.

Indidem, idem mox, ab inde & idem. cap. 15. Col.

Inerticula, genus uitis quoniam iners sit, & uiribus innoxia. lib. 13. Col.

Infriare est terendo aliquid digitis leuiter inspergere. cap. 95. Cato.

Infundibulum, quo in uasa liquores infundimus. cap. 10. Cato.

Inibi, sic & mox. cap. 10. Cato.

Inire, est concumbere, quando foemina mare recipit. unde legimus foeminas a uiris iniri. lib. 6. cap. 37. Col.

Initia Latine, ἀρχαί Græce. lib. 3. cap. 1. Varro.

Insipiat, id est, alterando fiat insipidum, quanquam alibi legatur cum far incipiat. cap. 113. Cato.

Insolare & insolari dicitur solem admittere. lib. 4. ca. 18. Colu.

Interdius

ENARRATIO.

Interdius pro interdiu. lib. 1. cap. 9. Varr.

Interordinium, spatium quod est inter ordines. lib. 3. cap. 13. Cato.

Intertrigo ab intertero, quando simul membra interteruntur & confricantur, accedente sudore. cap. 157. Cato.

Intrita, ab intero uerbo, cuius prateritum est intriui & intritum supinum, & proprie dicitur cibus de alleato mortario factus. Col. lib. 12. cap. 40.

Inula, herba quæ suo aspectu atque natura tristitiam affert, nomenque suum adhuc seruat. Columella in hort. libro 10.

Iolchos, Thessaliae ciuitas. Col. in hort. lib. 10.

Ἰσθμίου ἄγος, quod & achaicum dicebatur, Peloponnesi urbs, & uidetur ab equis dictum. lib. 2. cap. 1. Varro.

Ischiaci dicuntur ἀπὸ τοῦ ἰχθὺς id est, e coxendice, de qua diuisione plura alio loco. cap. 127. Cat.

Ἰσθμια Græce, Latine secunda, folliculi sunt continentes foetum in matris utero cum menstruis. lib. 7. cap. 6. Col.

Ἰσθμια textoria. lib. 1. cap. 2. Varro.

Iubar lumen est, & pro aurora ponitur. Colum. in hort. lib. 10.

Iugata uitis, à iugo, quod ad similitudinem militaris iugis fiebat: nam duabus defixis hastis, tertia superligabatur. lib. 4. cap. 18. Col.

Iuglandes sunt nuces, quasi Iouis glandes. lib. 1. cap. 16. Varro.

L

Lacinae, silphium est. lib. 13. cap. 23. Col.

Laciniae de uestibus dicuntur: discreta item animalia & in partes diuisa, in lacinias segregari dicuntur. libro 4. cap. 7.

bb 4 bro 7.

bro 7. cap. 5. Col.

Laeonicum, fornax concameratus ad thermas concalescend. in praefat. lib. 1. Col.

Lactis gustus quæ condit herba. De lepidio intelligere uidetur, cuius usus non est sine lacte, emendat enim cutem in facie, & lepras tollit, & cicatricum uulnera, & nomen trahit à Græco. Col. in hort. lib. 10.

Lactucarum quoque plura sunt genera, hoc est, Cæcilia, Cappadocia, Artesiaca, Paphia siue Cypria: est etiā sesilis lactuca. Col. in hort. lib. 10.

Lactucula, quamuis descendat à lactuca, tamen alia est herba lac habens. Col. in hort. lib. 10.

Lageos, herba leporaria. lib. 13. Col.

λεποροπῆα, leporaria. lib. 8. cap. 1. Col.

Lanatae uuae à lanugine, quæ eas uestit. lib. 13. Col.

Lanistæ dicebantur qui domi gladiaturam docebant gladiatores, quos deinde uenderent munerarijs. lib. 8. cap. 2. Colum.

De lapide noxium, consuetudinem exprimit Romanam, nam solebant damnatos mortis de Capitolino lapide deicere. lib. 3. cap. 3. Col.

Lapsana, brastica sylvestris: est enim brastica alio nomine caulis, & utraque dictio Latina. lib. 3. cap. 16. Var.

Laserpitium, à serpitio: est autem laserpitium silphium, asam nunc uocant. cap. 116. Cat.

Latrina, locus est priuatorum sordium. Col. in hort. lib. 10.

Lubrica lapathos, quam ὑπολαπάθος uocant. Col. in hort. lib. 10.

Lauream, & laurum, & mutata diphthongo loream pro eodem accipit Cato. alij folia distinguunt appellatione laureæ.

Laut

Lautitia, est epularum magnificentia. lib. 9. cap. 1. Col.

Leguli olearum lectores. cap. 64. Cat.

Lentorem, tenacitatem & uiscositatem ex humore procedentem. Nam lentus tenacem & uiscosum significat, unde & lentescio uerbum. lib. 5. cap. 4. Col.

Lentiscus arbor est, ex qua colligitur mastix, & est tristia. lib. 13. cap. 20. Col.

Ora leonis, herbam significat leoninam in montibus nascentem, cuius flores cum emittuntur, similes sunt ori leonino aperto. Col. in hort. lib. 10.

Lernei cancri, id est, qui ex palude Lerna exiit, dum Herculis pedem momordit pugnantis, & in sydus relatus est. Col. in hort. lib. 10.

Leucoia, alba uiola. lib. 9. cap. 4. Col.

Lyceus, & Cyllenus, montes Arcadiæ. Col. in hort. lib. 10.

Ligula, genus mensuræ. lib. 12. Col.

Limaces, cochleæ à limo appellatæ. Col. in hort. lib. 10.

Limes decumanus in semitis, & limitatione agrorū is uocatur, qui agrum ab exortu æquinoctiali ad occasum æquinoctialem secat. lib. 3. cap. 20. Col.

Lingula diminutiuum à lingua, uideturq; signare hic lingnum uel lapidem concuuum, quæ aqua uel uinum confluit: sed de hac dictione plura in Plautinis questionibus. cap. 18. Cato.

Ligusticum herba est in Liguriæ montibus nascent. libro 12. Col. 36.

Lyra, signum coeleste. Col. in hort. lib. 10.

In speciem literæ Græcæ, id est, δ delta, uel λ lambdæ. lib. 3. cap. 16. Col.

Litera proxima primæ, id est, β, beta. Columel. in hort. lib. 10.

bb 3 Lith

PRISCARVM VOCVM

Lithostratus, locus lapidibus stratus, si uerbum Græcum propriè interpretari uolumus. Verum Lithostrata ex paruulis crustis constabant, quibus solum pauimentum incrustabatur. lib. 3. cap. 1. Varro.

Loci locorum, uulua, propriè duntaxat in fœmina, de qua plura alibi dicam. cap. 157. Cato. (Dicuntur etiam loca locorum, ut apud Col. lib. 8. cap. 11.)

Loculamenta à loculis deriuari uidentur, & significant capfulas. lib. 8. cap. 8. Col.

Longurius, pertica est longior. lib. 1. cap. 19. Varro.

Lomentum panis ex faba. Pall.

Lorea ex lora fit maceratis aqua uinaceis. cap. 25. Cato.

Lotium urina est. cap. 122. Cato.

Lotus arbor est dicata matri deum: est etià herba in Phrygia laudatissima, & Aphricæ peculiaris, cuius bacca uescuntur homines. Col. in hort. lib. 10.

Luridus, supra modum pallidus. lib. 1. cap. 22. Varro.

Lupus, piscis est olim pretiosus, qui lanatus erat, sub ostia fluuiorum captus. lib. 3. cap. 3. Varro.

Lusitanea, pars est ulterioris Hispaniæ, quam nunc Portugalam appellant, dictam dicunt à lusu Bacchi. libro 2. cap. 1. Varro.

Luxa & luxata, membra suis locis mota, & soluta. cap. 159. Cato.

M

Mæna piscis est. cap. 88. Cato.

Maguderis, laſerpitiij genus, alij dicunt caulem laſerpitiij esse. lib. 6. cap. 17. Col.

Malagma à uerbo Græco μάλαγω quod est emollio, & eo utimur in duritie mollienda. lib. 6. cap. 17. Col.

Malleolus dicebatur surculus utrinque capitulatus è duro. lib.

ENARRATIO.

lib. 4. cap. 22.

Mandragoræ duo genera, candida, quæ mas, nigra quæ fœmina existimatur, ferunt mala nucum auellanarum magnitudine. Col. in hort. lib. 10.

Mareotides Aegyptiæ: nam Mareotis pars est Aegypti. lib. 13. Col.

Marræ, bidentes, & sarcula, rustica sunt instrumenta. Col. in hort. lib. 10.

Mauricini, populi prope Marsos. Col. in hort. lib. 10.

Matellionem à matella deriuari sentimus, & est aquariũ uas. cap. 10. Cato.

Matrices dicuntur quæ ad progenerandum aptæ sunt, et plerunq; à gallinis. lib. 2. cap. 4. Varro.

Mazonomum, Græca dictio, & propriè lancem significat ad ferenda obsonia in mensam. lib. 3. cap. 4. Var.

Megessa, pro mihi quæ cœsit: & secundum priscos locutus est, qui tibe, & sibe, & mihe, pro tibi, sibi, mihi, dicebant. lib. 3. cap. 16. Varro.

Mediastinus, incola mediæ urbis, uel balneatorum minister, & curator ædium. lib. 1. cap. 9. Col.

Medica herba est, quæ & melica, quæ semel sata decem annos durat. lib. 1. cap. 42. Varro.

Medipontus instrumentum funarium. cap. 3. Cat.

Melanthius apud Homerum in Odyssea, seruus Ulyssis, quem herus fœda morte demum reuersus affecit. lib. 2. cap. 4. Varro.

Μελανθιον Græcè, Latine git dicitur: alio nomine melanſpermō, id est, nigrum semen, alij nigellam. Columel. in hort. lib. 10.

Melanurium, piscis à nigra cauda nomen trahens. lib. 8. cap. 16. Col.

Meleagri

PRISCARVM VOCVM

Meleagrides, & Numidica, & Guttera, aues sunt, quæ
& Afræ dicuntur. lib. 8. cap. 2.
Meles, item animal, auius inimicum, puto esse id, quod
uulgus fouinum & maturellum appellant. lib. 3. cap.
12. Varro.
Melica gallina, quod in Media id genus auium corpore
amplissimo fiat. l. litera pro d, substituta.
Media regio orientis, ex qua Medii, qui & Persæ dicun-
tur. lib. 8. cap. 2. Col.
Melimela per unum l, utrobique, sunt mala mustea, à
meli, id est, mel, & μέλι malum, quod mellis saporem
retinent. lib. 1. cap. 59. Varro.
Melissophyllus, herba est.
Μελισσάριος, apiaria, ubi apes nutriuntur. μέλισσος
etiam dicuntur. lib. 3. cap. 16. Varro.
Menalippa, mulier, quæ cum Booto filio ad Metapontū
delata fuit, ubi sacra ædem habuit. libro 2. cap. 5. Var.
Mêdesius possessiū à ciuitate Aegypti. lib. 7. cap. 5. Col.
Meta dicitur congeries, uel strues in acutum tendēs quæ
Græcè πύργος dicitur. cap. 46. Cato.
Inuersa meta similis, hoc est, turbicinam habēs figuram,
cuius ima pars angusta est, superior uerò lata. At meta
inferiorem partem latam habet, superna uerò tendit in
acutum. lib. 9. cap. 14. Col.
Metreta uas est.
Miris, siue smirza, uel ut alij mira, herba est similima ci-
cutæ, caule, flore, folijsq; minor. Col in hor. lib. 10.
Mirtum coniugulum, id est, coniugalem à coniugijs. cap.
8. Cato.
Molle pecus, tectum: hirsutum uerò, colonicum. libro 7.
cap. 2. Colum.

Molochon,

ENARRATIO.

Molochon, agrian ibiscum appellant. Quidam alij dicunt
malachon, hoc est maluam. Col. in hort. lib. 10.
Muceat mucorem contrahat. cap. 148. Cat.
Mucrone graphio, quo in pugilaribus cereis scribimus.
Col. in hort. lib. 10.
Mulsum, uinum cum melle mistum. lib. 3. cap. 16. Varro.
Mundus muliebris, ornatus Græcè κοῦρος. lib. 12. cap. 3.
Colum.
Mugiles, pisces sunt tam præcipitis uelocitatis ut trans-
uersa nauigia interim supernatent. lib. 8. cap. 16. Col.
Mullus, piscis olim preciosus, & cum barbatus sit, putant
quidam eum esse quem uulgus barbonum dicit. lib. 3.
Cap. 17. Varro.
Munerarij dicebantur qui munera, id est, ludos populo
dabant. lib. 7. cap. 7. Col.
Munera tartesia, à Tartesso oppido Hispaniæ sito quon-
dam inter Betis ostia, quo nomine etiam fluius appel-
latur. lib. 8. cap. 16. Col. (alij tharsensis tamen legunt.)
Murgentinam, alij Pompeianam uocant. lib. 13. Colum.
Muria, sal cum aqua medicatum & induratum, de qua
plura Col. lib. 7. cap. 8. Col.
Muscantur, musco integuntur. Col. lib. 11. cap. 2.
Muscipulis, id est, instrumentis ad mures capiendos. lib.
1. cap. 8. Varro.
Mustella, piscis in lacu Brigantino Rhetie generatus.
lib. 8. cap. 17. Col.
Mustus, nouus.

N

Narcissus, herba est, cuiusq; duo genera. Colum. in
hort. lib. 10.
Pix naricia, ab insula maris Ionij dicta. Columella in
horto.

PRISCARVM VOCVM

horto. libro 10.
 Nasiterna, uas aquale est. cap. 10. Cat.
 Nasturtium, herba dicta, quod nasum torquere faciat.
 lib. 3. cap. 9. Col.
 Natrux: genus natantis serpentis. lib. 1. cap. 5. Col.
 Naxius ardor, Bacchi coronæ sydus significat: nā (ut fē-
 rūt poēta) in insula Dia, quæ postea Naxos dicta fuit,
 relicta Ariadne à Theseo nuptias cū Baccho fecit, do-
 nataq; corona inter sidera illata fuit. Col. in hort. lib. 10.
 Νεωροφῶρον locus ad alendas aues. lib. 3. cap. 10. Varro.
 Nepa, scorpium significat: alij cancrum dicunt. Col. in
 hort. lib. 10.
 Nepita, herba, quæ Græce καλαμίνθου. lib. 7. cap. 5. Colum.
 Nexus, dicitur obligatio quædam, quæ per æs & libram
 fiebat. lib. 1. cap. 3. Col.
 Nidor, odor rerum assarum. lib. 8. cap. 4. Col.
 Nocturnas uolucres, noctuam, bubonem, ululam, uesper-
 tionem: solebant enim Prisci ad hortos tuendos no-
 ctuam pennis patentibus figere. Col. in hort. lib. 10.
 Nomades, pastores dicuntur, quorum uita omnis in pa-
 scendis gregibus habetur, à uerbo νέμω. id est, pascō.
 lib. 7. ca. 2. Col.
 Nomenclator is erat qui nomina citabat, ciuiumq; &
 seruorum nomina nouerat: inde nomenclatio. lib. 3.
 cap. 2. Col.
 Optima nomina, optimos debitores: unde & pecuniæ in
 nominibus. lib. 1. cap. 7. Col.
 Nomophylaces, dicuntur legum custodes & seruatores,
 ἀπό τῆ νόμου, id est, à lege, & φύλακας, id est, custos. lib.
 12. cap. 6. Col.
 Nouacula, culter tonsorius. lib. 12. cap. 53. Col.

Noxis

ENARRATIO.

Noxis præstari, id est, pro damno satis facere, & emptorē
 indemnem facere. lib. 2. cap. 4. Varro.
 Numella, genus uinculi, quo quadrupedes alligantur. lib.
 6. cap. 19. Col.

O

Oberati, dicuntur obligati ab ære. lib. 1. cap. 17. Varro.
 Obstrigilandi causa, detrahendi, mordendi, repu-
 gnandi. lib. 1. cap. 2. Varro.

Ocymum herba est, quam basilicon alij appellant, sunt
 qui per ζ, ozymum scribant à uerbo Græco ὄζω. Col.
 in hort. lib. 10.

Oculi in arborum surculis proprie uocantur: unde germi-
 nantur. lib. 4. cap. 22. Col.

Offula, parua offa, & hoc loco carnis frusta. lib. 12. cap.
 43. Col.

Ogyges, rex Thebarum, sub quo diluuium factum est.
 lib. 3. cap. 1. Var.

Ὀϊστῶν αἶστρος, asylum Latini uocant, siue tabanum: non-
 nunquam furorem significat. lib. 9. cap. 14. Col.

Oleagina ad similitudinem oliuæ. lib. 9. cap. 14. Col.

Oleastellum, diminutiuum ab oleastro. lib. 2. cap. 5. Col.

Oleitas, siue oletas, ut oliuitas, est tempus legendarum oli-
 uarum, & fructus oleæ. cap. 68. Cato.

Oletum, constitus oleæ locus. cap. 1. Cato.

Olyssippo, Lusitanie urbs, quæ nostris tēporibus Vlisbo-
 na dicitur. lib. 2. cap. 1. Varro.

Oliuitatem appellarunt Prisci cum olea colligebatur. lib.
 12. cap. 50. Col.

Olus pullum, alio nomine olusatrum. Col. in hort. lib. 10.

Omphacomelli, immaturo melle. Pallad.

Onychina pruna, quæ unguis colorem habent. ὄνυξ enim
 est

PRISCARVM VOCVM

est unguis. lib. 12. cap. 10. Col.

Opon Cyrenaicum, succus sylphij. Pallad.

Oporothea, ubi seruantur fructus. lib. 1. cap. 2. Varro.

Orchites, testiculares oliuæ. cap. 6. Cato.

Orbiculata poma, à figura orbis in rotunditatem circum= acti. lib. 1. cap. 59. Varro.

Onyx, gis, fera est, quæ contrario pilo, hoc est, ad caput uerso uestitur, orientemq; caniculā contuetur, & ado= rat, nasciturq; præcipuè in Getulia. lib. 9. cap. 1. Colu.

Ornithia, ab auibus tractum nomen: appellantq; tempus quod est septuagesimo die post brumam, ab aduentu auium, tunc enim adueniunt hirundines, ciconiæ, cotur= nices, & reliquæ aues adueniunt. Colu. lib. 11. cap. 2.

Oporoθoov, locus ad alendas gallinas, & aues. libro 3. cap. 9. Varro.

Oporoθov ornithon, auiarium, in præf. libri Varro.

Orthocissos, recta edera, & rigens, quæ sola sine admini= culo stat. Col. lib. 11. cap. 2.

Oscitat leo, aperitur flos leonis. Col. in hort. lib. 10.

Ostum uocauerunt Prisci, quod ex uno facto olei reficitur: factum dicebāt, quod uno tempore conficeret: quod alij 160. modiorum: alij 120. faciebant. cap. 6. Cato.

Oxygarum, acetū cum garo significat. & enim Græcè acetum, & γαρ liquamen ex pisce. lib. 12. cap. 57. Col.

P

Pæan, laus in Apollinem pro uictoria, uel peste auer= tenda. Col. in hort. lib. 10.

Paliurus, arbor est Africa, suauem fructum faciens, quo uina commendantur. lib. 7. cap. 9. Col.

Paliurus, herba palustris. Col. in hort. lib. 10.

Palmaria, insula in mari Tyrrheno. lib. 3. cap. 5. Var.

Panace,

ENARRATIO.

Panace, herba est, quæ alio nomine dicitur centaurea, cuius plures sunt species, interpretaturq; remedium ad omnia. Col. in hort. lib. 10.

Pandatharia, insula in Puteolano sinu. lib. 1. ca. 8. Varro.

Parilia, festa Palis pastorum deæ: ubi notandum quod in hac dictione mutatur l, in r, lib. 2. cap. 1. Varro.

Parthenope, Neapolis. Col. in hort. lib. 10.

Partiarius, à partiendo dictus, & is est, cum quo aliquid commune habemus, & partimur. cap. 136. Cato.

Patibulum, scra est lignea. Cato.

Pauimentum, à pauiendo, id est, à feriendo dictum. lib. 3. cap. 1. Varro.

Pauicula, à pauiendo, id est, feriendo. cap. 107. Cato.

Pauito, ferito, & percutito. Cato.

Pausia, à pauiendo, oliuæ. cap. 6. Cato.

Paxillus, diminutium à palo. lib. 8. cap. 8. Col.

Pectita, participium uidetur, nouè dictum à pecto: alij le= gunt parcita. Col. in hort. lib. 10.

Pectunculis, piscis per diminutium à pectine. lib. 8. cap. 17. Col.

Pedamentum, palus, quo uinea sustinetur. libro 1. cap. 7. Varro.

Pedarius quando pedamentis uinea fulcitur. lib. 4. cap. 11. Columel.

Pedes, apud hunc pediculos significat. lib. 3. cap. 9. Var.

Pedicinus, idem quod pes, & petiolus, & pediculus. cap. 4. Cato.

Pegasidum, musarū. à Pegaso equo. Col. in hort. lib. 10.

Pelamides, à luto nomen traxerunt, quæ primum cordi= le, mox cum annum excessere, tynni uocantur. libro 8. cap. 17. Col.

cc

Pellibus

PRISCARVM VOCVM

Pellibus oves uestiri. quomodo oves pellitæ pellibus uesti-
rentur ad custodiendam lanam, Varro docet lib. 2. cap.
22. Col.
Pelliculare, à pellicus fit, & uidetur esse circumligatis po-
sitis pellibus obturare. lib. 12. cap. 39. Col.
Pelusiaci, id est, Aegyptij zithi potus, quem è fruge ex-
cogitauit Aegyptus, ab alijs ceruisia dicitur. Columel.
in hort. lib. 10.
Penicillum, diminutiuum à peniculo, Peniculus uerò à pe-
ne, id est, cauda deriuatur. lib. 12. cap. 18. Col.
Πεπρωμέναια, sunt uela quæ extenduntur ad occluden-
dum, & ornandum locum. lib. 3. cap. 5. Varro.
Πευσδοριον, columbarium, in præfat. lib. 2. Var.
Πευσδοπορφειον, seu Πευσφειον, id est columbarium. lib. 3.
cap. 7. Varro.
Peristylus, locus columnis clausus. in præfat. lib. 1. Var.
Perna à pede dicitur, uel à Græco πέρνα. cap. 158. Cato.
Persica peregrina fuerunt, utpote quæ à Persia ad nos
transferint. Col. in hort. lib. 10.
Pestum, oppidum in Campania, rosis generosum. Colum. in
hort. lib. 10.
Petafo, est coxa cum crure porcino salita. libro 2. cap. 4.
Varro.
Petiolis, paruis pedibus, diminutiuum est. lib. 12. cap. 44.
Columel.
Φαγεδὲνα phagedena, morbus ulcerosus, usq; ad ossa cele-
riter carnem depascens cum adustione, emittitq; foetē-
tem saniem, & puto hoc in loco esse malum, quod in
iumentis uermem appellant. lib. 9. cap. 12. Col.
Πυθαῖον historias, plantarum historias, sic Πυθαῖον αἰῶδες, id
est, caesarum naturalium, sic enim Theophrast. librum
inscripsit

ENARRATIO.

inscripsit. lib. 1. cap. 2. Var.
Phrygia & Lycaonia, regiones Asiae minoris. lib. 2. cap.
9. Varro.
Pictes, pugillator interpretatur. lib. 8. cap. 2. Col.
Pinacotheca ubi tabulae reponuntur. lib. 1. cap. 2. Var.
Piso, & piso in eodem sensu, est in pila tundere, uel mo-
lis frangere. cap. 136. Cato.
Pyrois, gemma à colore igneo dicta. Col. in hort. lib. 10.
Pituia, est catharrus. lib. 6. cap. 7. Col.
Πολύαρνας polyarnas, multorum agnorum. lib. 2. cap. 1.
Varro.
Πολύβουτας polybutas, multorum bouum. lib. 2. cap. 1. Varro.
Pocillum à poculo deriuari uidetur. cap. 156. Cato.
Πολύπυρον, multi frumenti. lib. 1. cap. 2. Var.
Polycletes, Phragmon, & Ageladas, statuarij suæ gene-
rosi. Col. in hort. lib. 10.
Πολυμέλας polymelas, multarum ouium. libro 2. cap. 1.
Varro.
Pollentia, urbs iuxta Alpes, diuidens Italiam à Gallia. lib.
7. cap. 2. Col.
Pollinctore, curatorem pistrini, à polline dictū. ca. 5. Ca.
Pollucere, uerbum est sacrificale, & reddentium libamēta
deis: de quo plura in Plautum. cap. 132. Cat.
Polubrum, uas aquatile. Cato. nunc pollulum legitur.
Pomærium, locus post moenia. lib. 1. cap. 2. Var.
Pompeij, & Herculaneum, oppida Campaniæ. Colum. in
hort. lib. 10.
Portitor Helles, Aries qui in cælum deportatus est. Col. in
hort. lib. 10.
Portumnus deus maris, quem Græci Palemona appellāt.
Col. in hort. lib. 10.

PRISCARVM VOCVM

Precia quæ cito maturefcit, quafi præcoqua. libro 13.
Columel.
Præcidanea, à præcendendo, quemadmodum succidanea à
succidendo, & erat hostia pro frugibus. cap. 149. Cato.
Præliganeum uinum, à prælegendo. cap. 23. Cato.
Post principia, locus in castris à principibus militibus di-
ctus. lib. 3. cap. 4.
Procyon, stella, quæ antecanis dicitur Latine. Col. lib. 11.
cap. 2.
Prodromi aquilones appellantur, qui octo ferme diebus
exortum canicule præcedunt. Col. lib. 11. cap. 2.
Promus, à promendo dicitur, & est, qui uictum familiæ
promut. lib. 12. cap. 3. Col.
Protocomos, primum comantes: alij prototomos legunt,
id est, primæ sectionis. Col.
Prouincia dicebatur extra Italiam, & ideo legimus uir-
neas Prouinciales, & Italicas. lib. 4. cap. 1. Col.
Ptisana, uidetur esse pultis genus ex farina ordeacea. lib.
2. cap. 7. Col.
Pfitia, etiam uites sunt. lib. 13. Col.
Pullationem, idè putamus, quod pullicium, hoc est, foxturâ
pullorum. lib. 8. cap. 4. Col.
Pulex, uermiculus herbis infestus, & præcipuè brassicis.
Col. in hort. lib. 16. Varro.
Pullicium, à pullis deriuatur, & est foxtura pullorum. lib.
3. Varro.
Pumiles, & pumiliones, in hominibus dicuntur, Græcè
quoq; gallinæ dicuntur pumiles, vāvoi. libro 8. cap. 2.
Colum.
Putecarius, possessium, à putco. Varro.

Querque

ENARRATIO.

Q Verquedula, phalagrides aquaticæ aues. libro 3.
cap. 12. Varro.
Quinquatria, dies Mineruæ sacer. Col. lib. 11. cap. 2.
R
Radula, instrumentum ferreum à radendo. lib. 12. ca.
18. Col.
Ramentum, à radendo dicitur, id est, quod de raso ligno,
uel alia re decedit. lib. 4. cap. 28. Col.
Rapina, à rapo similiter & rapitium. cap. 35. Cato.
Rapistrum, diminutiuum à rapo. lib. 9. cap. 4. Col.
Rauī coloris appellantur, qui sint inter flauos & cæsius.
lib. 2. cap. 2. Varro.
Recipere est excipere ad usum suum, & reseruare: inde re-
cipitur domino, id est, reseruatur domino. cap. 140. Ca.
Referre acceptum, est fateri se ab alio accepisse. lib. 1. cap.
2. Varro.
Reijculæ oues, quæ ætate uel morbo graues reijciuntur.
cap. 2. Cato.
Repastinari ager is dicitur, cuius natura fodiendo muta-
tur. de origine & significato plura Col. Varro.
Resoluit nexus, id est, peperit, & enixa est. Col. in hort.
lib. 10.
Retorridum dicitur, quod intempestiuè amissis uiribus à
sole torretur. lib. 3. ca. 18. Col.
Retrimentū, à reterendo uidetur deduci. Plinius recremen-
tum dicit. lib. 1. cap. 64. Varro.
Rhetica, à Rhetis populis Alpium. lib. 13. Col.
Rhynton, Tarentinus nugator uilissimus in agēdis præ-
cipuè fabulis, ad quem alludunt tam Varro quàm Col.
apud quos modò legitur mython, modo rhynton. lib.

PRISCARVM VOCVM

3. cap. 3. Var.

- R**icinus uermis est exitum non habens, canes acrius infestans atq; boues. lib. 2. cap. 9. Varro.
- R**icinus genus cucumeris rotundi, à uerme, nam oblongus: cylindro non est absimilis. Col. in hort. lib. 10.
- R**iphei, montes septentrionales. Col. in hort. lib. 10.
- R**obigo, deus, quem putabant rubiginem auertere: est autem Rubigo morbus segetum. lib. 1. cap. 1. Var.
- R**obustus, à robore. Cat.
- R**ododaphnes, rosa laurina, quam Nercum uocant. Pall.
- R**omanensis sal, qui Romæ uenditur. cap. 156. Cat.
- R**osca, campus appellatur in agro Reatino, quod in eo arua rore humida semper serantur. lib. 1. cap. 7. Var.
- R**ubelie Nomentane, dicuntur à rubente materia. lib. 13. Columella.
- R**udetum, terra quæ prius rudis fuerat & inculta, tum autem arata. cap. 34. Cato.
- R**ufimaterie & Pompeij sunt oppida Campanie. cap. 22. Cato.
- R**uscus, herba est aspera, & horrida. Col. in hort. lib. 10.
- R**ustica uinalia quartodecimo Calend. septemb. celebrantur, quo die primum uinum in urbem deferebant. lib. 1. cap. 1.
- R**usticæ, gallinæ sunt agrestes, rostro longiore, quæ per diminutionem rusticulæ quoq; appellantur. lib. 8. cap. 2. Colum.
- R**utabulum, dictum in proruendo. lib. 12. Col.

S

- S**abelli, populi à Sabinis orti, qui incolunt montes qui sunt inter Sabinos & Marfos. Col. in hort. lib. 10.
- S**abeum, arabicum: nam in Arabia felici odoramenta preciosa

ENARRATIO.

- ciosa nascuntur, ut balsamus, casia, thus. Col. in hort. lib. 10.
- S**acer mons, est (ut opinamur) sacrum promontorium, quod modo appellant caput sancti Vincentij. libro 2. cap. 1. Varro.
- S**alaria uia, dicta quoniam ex illa sal in Sabinos portari consueuerat. lib. 3. cap. 1. Varro.
- S**alentini, populi Calabriae. lib. 2. cap. 10. Var.
- S**algama appellabantur à priscis, quæcunque conditanea ad uictum nostrum in uasis seruabantur. Colum. in hort. lib. 10.
- S**alire proprie dicuntur animalia ratione carentia, quando factum mares ineunt. Ab eo fit salior: unde letasalitur ouis. Et salax est nomen, id est, in coitu fortis & creber. lib. 7. cap. 7. Varro.
- S**ampsucus, herba quam nunc appellant maioranā alioq; nomine amaracus dicitur. Col. in hort. lib. 10.
- S**ansam, Gregorius Tifernus, utriusq; linguae interpres, quod Strabo Græce dici πῖρρα salsam interpretatur, significatq; Græce os oliuæ. lib. 12. cap. 49. Col.
- H**erba santonica, genus est absynthij amarissimi, dicta à Santonibus Gallie populis. lib. 6. cap. 24. Col.
- S**arranæ, uiola purpuræ: unde sarranum ostrum. lib. 5. cap. 4. Col.
- S**atureia, thymus, & thymbrae, herbae sunt. Col. in hort. lib. 10.
- S**capus, est fruticibus & ijs herbis, quæ per hyemem non demoriuntur. lib. 9. cap. 4. Col.
- S**carificatio, est quando tenui uulnere sanguis emittitur. lib. 6. cap. 12. Col.
- S**carus piscis, qui solus piscium dicitur ruminare, herbisq; uesci

PRISCARVM VOCVM

uesci. lib. 3. Varro.
 Scandulae fiunt ex robore, abiete, etiam picea fissis, uel
 assulatis defectis. lib. 8. cap. 3. Col.
 Schoenus, arbor lentisci. cap. 105. Cato.
 Scylla, genus est bulbi. Col. in hort. 10.
 Scylla, cepae est genus. lib. 13. cap. 23. Col.
 Scipio, baculum significat. lib. 12. cap. 39. Col.
 Scirpiculas falces, a scirpando, id est, ligando: nam his u-
 tuntur in uinea liganda. cap. 11. Cato.
 Scobem dicimus, quod per terebram, et ferram in perfo-
 randis rebus teritur, atque educitur. lib. 4. cap. 28. Col.
 Scopula, diminutivum a scopa. lib. 12. cap. 18. Col.
 Sculponcas, calceos putamus ex lana confectos. cap. 59.
 Cato.
 Scutiscum, uasis genus, et uidetur ex figura Graeca de-
 riuari a scutria. cap. 11. Cato.
 Scutulas, scutis intertextas, quod opus a Gallis est institu-
 tum primo. Pal. lib. 1. cap. 9.
 Sebetis nympa, Sebetos fons est Neapoli, cuius aqua ui-
 catim decurrens, omnes fere usus Neapolitanis pra-
 stat. Col. in hort. lib. 10.
 Sectarius, porcus qui gregem praecedens ducit. cap. 150.
 Cato.
 Secto, sectiuo. Col. in hort. lib. 10.
 Sectores, dicti sunt, qui spe lucri sui secuti, bona condem-
 natorum auctionabantur, proque his pecuniam pensabant
 singulis. Sectio uero ipsa auctionis. lib. 3. cap. 2. Var.
 Sedentaria opera, quae ab artificibus sedendo fiunt. lib. 1.
 cap. 12. Col.
 Sedum, alij sadum, alij sessuium uocant, herba est in te-
 gulis nascens. lib. 12. cap. 8. Col.

Sedum

ENARRATIO.

Sedum herba est, quam Anagorum alio nomine uocant.
 lib. 2. cap. 22. Col.
 Sementinae feriae, a semente, quod sationis causa susceptae.
 lib. 1. cap. 2. Varro.
 Seminio, pro semine. lib. 2. cap. 1. Varro.
 Septimuntialis satio, dicta a sacrificio septimuntialiorum,
 quod fiebat in septem locis urbis Romae: nominatae se-
 ptimuntium a septem montibus, in quibus Roma sita est.
 lib. 2. cap. 10. Col.
 Serra campanica, herba est, quam millilotum dicimus. ca.
 10. Cato.
 Scrum, aqua lactis. Col. in hort. lib. 10.
 Sesquiculleare uas, quod continet culleum, et dimidium
 alterius. lib. 12. cap. 18. Col.
 Sesquilibra, libra una cum dimidio alterius. lib. 12. cap. 11.
 Columel.
 Sesquimensis, dicitur mensis unus cum dimidia parte al-
 terius: hoc est octaua pars. lib. 1. cap. 26.
 Sesquipedes, pes unus cum dimidio alterius. ca. 46. Cato.
 Sestiana mala, a Sestio nomen acceperunt. libro 12. cap.
 44. Col.
 Sybaris, ciuitas Calabriae. lib. 1. cap. 7. Varro.
 Sicilire, est ea secare quae foenisecae praeterierunt. libro 2.
 cap. 22. Col.
 Signia, urbs Campaniae. Col. in hort. lib. 10.
 Signinum opus, ut diximus, fiebat calce addita confractis
 testis. lib. 8. cap. 17. Col.
 Silenti luna, coeunte luna, hoc est interlunio. cap. 29.
 Cato.
 Siler, fluuius iuxta praedicta oppida. Col. in hort. lib. 10.
 Similago, et simila, sunt deliciae farinae triticae. Cato.

PRISCARVM VOCVM

Simus, qui pressis naribus, inde Resimi, qui sursum uersus resimas gerunt. lib. 6. cap. 1. Col.
 Siphones, fistulae, quibus aquas, uel aliud liquidum interueniente spiritu attrahimus, atq; emittimus. lib. 3. cap. 10. Col.
 Sirpiculum, canistrum ex sirpis confectum. Colu. in hort. lib. 10.
 Sirpus, iuncus est. lib. 8. cap. 15. Col.
 Siser herba, cuius radicem olim nobilitauit Tyberius Caesar, flagitans eam omnibus annis à Germania. Colu. in hort. lib. 10.
 Solea, quae solo pedis subijcitur. lib. 6. cap. 13. Col.
 Solea, rombus, & passer, pisces plani. lib. 8. cap. 15. Col.
 Solitaurilia, hostiarum trium diuersi generis immolatione significanc, hoc est tauri, arietis, uerris. cap. 141. Cato.
 Solium & labrum, uasa quibus in balneo utuntur. cap. 10. Cato.
 Sparteae, à sparto. Est enim Spartum herba hiberica: Latini quidam genistam interpretantur. cap. 11. Cato.
 Sphericum, à sphaera, id est, rotunditate. Cato.
 Spira, dicitur basis columnae unius tori, & genus operis pistoriij, & funis nauticus, in orbem conuolutus. cap. 77. Cato.
 Stabiae, uetus Campaniae oppidum. Col. in hort. lib. 10.
 Staphylinus, pastinaca est agrestis, & erratica. Colum. in hort. lib. 10.
 Statumina, à statu arborum dicuntur, prout crescendo statum accipiunt rami. lib. 4. cap. 2. Col.
 Stellio, genus est stellati lacerti. lib. 9. cap. 7. Col.
 Stephanitis à coronario naturae luxu folijs acinos intercurfantibus. lib. 3. cap. 2. Col.

Stramenta

ENARRATIO.

Stramenta à sternendo. Cato.
 Stranguria, difficultas urinae, quando guttatim micturitur. cap. 127. Cato.
 Strepitus quòd cum sole circumagatur. lib. 13. Col.
 Strigae appellantur ordines rerum intra se continuatè collocatarum, à stringendo dictae. lib. 2. cap. 19. Col.
 Strigosum dicitur iumentum, cuius corpus fame aut alia uitij causa stringitur: nam strigosus quasi stringosus, à stringendo. lib. 6. cap. 37. Col.
 Stringere decerpere, et colligere: inde strictiuae oliuae quae manu leguntur ad differentiam caducarum. ca. 66. Cat.
 Strues, dicebantur extructiones rerum, & propriè in sacrificijs. cap. 134. Cato.
 Sublinat, pinguat. cap. 15. Cato.
 Subscribere, fauere propriè in causis agendis, unde et subscriptores fautores. lib. 1. cap. 2. Col.
 Subscudes, appellantur tabellae, quibus tabulae inter se configuntur, quia quo innituntur, succiditur. Pacuuius, Nec ulla subsclus cohibet compaginem. Cato.
 Substillum à stillando dictum: est autem egritudo quando stillatim urina emittitur. cap. 156. Cat.
 Succidia, à suis edendis dicta, succidiu, exponit Nonius pro larido. lib. 2. cap. 4. Varro.
 Suffitas, suffumigatas, à uerbo suffio. lib. 9. cap. 14. Col.
 Suffragines, nodi sunt sub crure. Suffraginosa mula, cuius suffragines morbo uitiate sunt. lib. 6. cap. 38. Col.
 Suffriare, à sub & frio, hoc est paululum contrerere. lib. 12. cap. 36. Col.
 Suggestus uel suggestum, ut hic, à suggero fit, & est locus editior. lib. 3. cap. 5. Varro.
 Suppuratio, est cum ulcus ad sanie tendit. lib. 6. cap. 9. Col.
 Sufum

PRISCARVM VOCVM

Susum pro sursum dicebant antiqui. lib. 3. cap. 20. Col.

T

TAgēs, is fuit, qui primus Hetruscis aruspicij disciplinam tradidit. Col. in hort. lib. 10.

Talca, scissionses sunt lignorum & praesequina. cap. 45. Cato.

Tamaricum quoq; frutex est. lib. 8. cap. 15. Col.

Tamius, herba est minutis folijs & aculeata. Col. in hort. lib. 10.

Tarcon, Hetruviae dux & aruspex. Col. in hort. lib. 10.

Tardipedi sacris, id est vulcanilibus. Col. in hort. lib. 10.

Tarentinae, aues à Tarento, de quibus plura in Plautinis questionibus. lib. 7. cap. 2. Col.

Porrum Tarentinum, alio nomine sectium dicitur. lib. 8. cap. 11. Col.

Tarentina nux, dicitur à mollicie corticis, eò quòd uix at trectata frangatur. lib. 13. cap. 22.

Tartesi littore. Tartesiam lactucam suam dicit, quòd Columellarum familia ex municipio Gaditano progenita erat. Col. in hort. lib. 10.

Tyrsos tartesiacos, id est, lactuca tartesiaca. Paphios, id est, Cypriae. Colum. in hort. libro. 10.

Taxus, arbor est, ex qua fabricantur arcus. Toxica quoque inde sudare dicuntur. Colum. in hort. lib. 10.

Tectorium, illinimentum, & quasi pavimentum parietis atq; incrustatio. lib. 3. cap. 1. Varro.

Tectum pecus dicitur ad differetiam colonici: appellatum tectum, quòd operimentis tegetur. lib. 7. cap. 2. Col.

Temporius, aduerbiū deductū à tempore aduerbio, quòd significat opportunè, & tempestiuè. lib. 8. cap. 4. Col.

Tcredo uermis est lignum terens atque exedens. lib. 4. cap.

ENARRATIO.

cap. 24. Col.

Termes, termitis, ramus de arbore recisus. lib. 7. ca. 6. Col. nunc autem tamaris legitur.

Tesseras appellat lapillorum frusta quadrata. lib. 1. cap. 9. Colum.

Thalli dicuntur in porris & cepis medij stipites, à τῆς ῥάλας uirescere. lib. 11. cap. 3. Colum.

Thasie uites, à Thaso insula nominatae. li. 13. ca. 23. Col.

Thaumantias Iris, filia Thaumantis. Col. in hort. lib. 3.

Θεατρίδιον diminutiuum, forma Graeca à theatro. libro 3. ca. 5. Varro.

Θυσιοτοπία, locus ubi ferae aluntur. lib. 3. cap. 13. Varro.

Tholus, lignum, cui inheret tectum templi, Graeci quidā exponunt domum esse rotundam. lib. 3. cap. 5.

Thracius, à Thracia, ostium ponti, per quod in Propon-tida influit pontus. lib. 2. cap. 1. Varro.

Tibe trado, pro tibi, & respicit ad morē currentiū cū faci-bus in festo Cereris: quorum primus, cū ad locū statutū uenisset, facem sequenti dabat. lib. 3. cap. 6. Varro.

Tibur, ciuitas haud lōge ab urbe, olim fertilis pomis. Col. in hort. lib. 10.

Tomacinae, quae apud alios tomacula, & canaca, edulia ex carne porcina. lib. 2. cap. 4. Varro.

Tomices, Graeco nomine appellantur ex canabi impoli-to, et sparto leuiter tortae restes, ex quibus funes fiunt. Pallad. lib. 1. cap. 13.

Trepidanae à mensura dicuntur: alij legunt crepidaneas, à crepida. lib. 3. cap. 2. Col.

Tribularium, à tribula fieri uidetur: est enim tribula in-strumentum ad terenda frumenta. lib. 1. cap. 7. Col.

Triclinium, est conclave, à tribus lectis sternendis. lib. 1. cap.

PRISCARVM VOCVM

- cap. 17. Varro.
 Trochlea, siue trochalia, instrumēta cū orbiculis ad subleuanda, & deprimenda onera. cap. 136. Cato.
 Trullē, uas, quo manus perluuntur. Trulla tamen et trua uas quo ē culina in latrinam aquā fundant. cap. 10. Ca.
 Trusatiles molae, alio nomine manuariae, quod manibus truantur. cap. 10. Cat.
 Tuberes, peregrina poma ex Africa in Italia delata. Col. lib. 11. cap. 2.
 Tubuli, fistulae sunt maiores fictiles. lib. 1. cap. 8. Var.
 Turiones, dicuntur teneritates summitatum arborum, uel arbustorum. lib. 12. cap. 49. Col.
 Turduli, populi Hispaniae. lib. 2. cap. 10. Var.
 Turdus, Merula, Varij, piscium nomina. lib. 8. ca. 17. Col.
 Turnilacus, locus ex conualli Aricina, ubi quondam fuit lacus Turni, inde subierunt lacutres caules. Colum. in hort. lib. 10.
 Turunda, panificij genus. ca. 157. Cat.
 Tormina, a torquendo, morbus, quod torqueat, unde torminosus. cap. 26. Cato.
 Tortium uinum, nouissimē expressum. cap. 7. Cato.

V

- Vacerra, stipes est, ad quem equos solent religare. lib. 6. cap. 19. Col.
 Valetudinaria, locus in quo aegroti stant ut curetur. li. 12.
 Valuuli, folliculi sunt leguminum. lib. 6. ca. 9. Col.
 Varri dicuntur obtortis cruribus introrsum, ut putamus. Nam in exteriorem partem obtorta crura habentes Vacij dicuntur. lib. 2. cap. 9. Varro.
 Vegrandes, malegrandes, paruae, & minutae. lib. 2. cap. 2. Varro.

Veratru,

ENARRATIO.

- Veratrum, helleborus. cap. 113. Cato.
 Vergiliae, stellae sunt, alio nomine Pleiades. li. 9. ca. 14. Col.
 Veruactum, quasi uere actum, & est quando uere primum agri proscinduntur, ad differentiam restibilis dictum. lib. 2. cap. 4. Col.
 Vesuium, siue Vefuium, mons ardens in Campania. Col. in hort. lib. 10.
 Veterina, animalia dicunt, quae uehere quid possunt. lib. 1. cap. 38.
 Veterinarij, medici sunt ueterinorum, hoc est animalium, quae aliquid uehunt. hos nunc marescallos uocant, hinc & ueterinaria medicina. lib. 6. cap. 7. Col.
 Veternum, morbus ex nimio ocio. lib. 4. cap. 24. Col.
 Viduertas, calamitas dicitur, quod bonis uidet. cap. 141. Cato.
 Viere, est uincire, uel inflectere. lib. 1. cap. 64. Varro.
 Vitibus albis, uite bionia, quae dicitur ἀμπελ- ὀδον. Col. in hort. lib. 10.
 Viuiradices, dicuntur surculi cum radicibus, ad differentiam malleoli, & talearum. lib. 3. cap. 13. Col.
 Vlpicum, genus allij, quod alio nomine dicitur allium Libycum. cap. 70.
 Vrinare, est mergi: inde urinatores, qui sub aqua natant. lib. 8. cap. 14. Col.
 Vulturinus, uentus, qui & Graece ὕψις, & flat ab oriente brumali. lib. 12. Col.
 Ξυνοεισάριον, locus ad pascendos anseres. lib. 3. ca. 10. Var.
 Ziziphum, arbor est, non pridem in Italia nota: ex Syria enim ad nos uenit, puto id esse, quod Zizapha creat. lib. 9. cap. 7. Col.

FINIS.

ENARRATIONES

PHILIPPI BEROALDI

in XIII. Columellæ libros, seriè li-
teraria digestæ, se-
quantur.

A

ABLAQUEARE (incipito) ablaquea-
re circūfodere est: Itali excodicare appel-
lant, ut docet Palladius, id est, circa vitis
codicem dolabra terrā diligēter aperi-
re, et purgatis omnibus uelut lacus effice-
re, ut solis teporibus, et imbribus prouocetur. Itaq; à lacu
bus deductū uerbū est ablaqueare: hinc ablaqueatio: hinc
ablaqueatæ uites, uineæq; dicuntur. lib. de arb. ca. 5. Col.

ACHRADES ut Græcè dicunt, ἀχρας ἀδης ἰσπ ἀπης, id est,
achras species est pyri, cuius meminit Aristophanes. Olim
Trafibulus (quod annotatu dignum est) cū deberet cō-
tradidere Lacedæmonijs legatis, muneribus corruptus si-
mulauit se comedisse achradas, hoc est, pyra syluestria,
et ob id loqui non posse. lib. 7. cap. 9.

ACOREM Acidum saporem. Lex uino uendendo est, ne
aceat, ne muceat apud Catonem.

ACUS Purgamenta frugum acus uocantur, ex quo ge-
nere est et apluda. Plinius: Milij, et panici, et sisamæ,
apludam uocant purgamenta. Gellius tamen apludam in-
terpretatur esse frumenti surfum, surfureumq; panem.
M. Varro præcipit gallinæ parturienti in cubilibus acus
esse substernendum. lib. 3. cap. 9.

ADMINICULATO Adminiculis fulcito, adiuuatoq; qua-
litia sunt pedamenta, et arbores ad uitem adminiculandam
fulcien-

ANNOT. IN COLVM.

fulciendamq; M. Tullius usus est in studijs literarum Ti-
rone adminiculatore, hoc est adiutore, auxiliatoreq;. Co-
lumel. lib. 4. cap. 26.

Admissarijs Admissarij dicuntur mariti equarum, qui
admittuntur ad coitum, unde et admissura dicta: admissa-
rium periphrasi poetica decenter expressit Vergilius, scri-
bens: Quem legere ducem, et pecori dixere maritum.
Columel. lib. 6. cap. 28.

Aestuosisimum Aestuosa dicuntur animalia, quæ ca-
lore, et æstu infestantur, sicut alsiosa quæ frigore uexan-
tur. lib. 7. cap. 10. Col.

Affatim Largè, abundanter, copiosè, media correpta
pronunciandum. Iungitur frequenter, et eleganter cum
genitiuo, ut affatim lignorum est, affatim nummorum,
affatim hominum. lib. 6. cap. 3. Col.

Africus nomen est uenti, qui Græcè ἀφ', aduersus a-
quilonem fiat. De quo Plinius, Gellius, Seneca, et ceteri.
De quo ait et poeta, creberque procellis Africus. lib. 11.
cap. 2. Columel.

Allectores Id est, conciliatores, cōsolatoresq;, qui alli-
ciant, oblectentq; captiuos turdos, mitigentq; moestitiam
captiuitatis. lib. 8. cap. 10. Col.

Allecula Nomē est pisciculi, quem riualem uocat, quia
in riuis nascitur: infra ait, Præberi conuenit tabentes alle-
culas: nam id genus pisces qui sunt incrementi minuti, ma-
iores alunt. lib. 8. cap. 15.

Allucinantem Somniculosum, stupentem, incuriosum,
Allucinari est errare, allucinatio, erratio. Cloatius docet
lucum dici tarditatem quandam animi, et stuporem qui
allucinantibus plerunq; usu uenit. M. Cic. inquit, Epicu-
rum in rebus naturalibus allucinari. lib. 7. cap. 3.

d d Amar

PHILIP. BEROALDI ANNOT.

Amariton) legendum amethyston. Nam inercula uua cum à nostris ita nominetur, quia temulentiam sola nō facit, merito à Græcis appellatur amethystos, hoc est, sine ebrietate. Plinius eleganter inquit, quod nostri iustius hanc uuam sobriam appellassent, quam inerculam dicunt. lib. 3. cap. 2.

Amineæ) Nomen est uuarum generosarū. Quas grammatici tradunt, amineas dici, quasi sine minio, id est, rubore, tanquam album sit id uinum. Macrobius uero censet ab Aminea regione nominari: fuerunt enim Aminei populi ubi nunc Falernum est. Pronuncianda autem dictio hæc est, penultima correpta, quod satis liquet ex illo Ausonij uersiculo, Solus qui Chium miscet, & Amineū. Illud Vergilianum ex secundo Georgicōn (Sunt & Amineæ uites) ita legendū est, ne uersus claudicet, Sunt etiam Amineæ uites, ut prima syllaba producat, penultima corripiatur. lib. 3. cap. 2.

Amphibion) Animalia, quibus uictus est in aqua, & terra, uocabulo Græco appellantur amphibia, de quibus M. Varro sic scribit: Transi nunc in id genus quod non est uilla ulla ac terra contentum, sed requirit piscinas, quod uos philo-græci uocatis amphibion. lib. 8. cap. 13.

Apianæ) Plinius: Apianis uuis apes debere cognomen præcipue earum auidæ. lib. 3. cap. 2.

Anguinei cucumeris) Cucumerem anguineum multi esse arbitrantur cucumerem syluestrem, qui erraticus uocatur, ex quo fit medicamentum, quod elaterium appellant, succo expresso ex semine, nec ullum ex medicamentis longiore æuo durat: annis ducentis seruatum esse autor est Theophrastus. lib. 8. cap. 10.

Ansatum) habens ansas quibus contineatur. non minus eleganter

IN COLVMELLAM.

eleganter, quam festiuiter Plautus appellat hominē ansatum, qui brachijs in speciem ansarū deformatis gloriosus inambulat. lib. 9. cap. 15.

Opinor legendū esse, hoc est, de repugnantibus, discordantibusq; dissidio quodam naturali, ac potetia. Plinius ex hac (ut cōiectare licet) doctrina Democritica prodidit cuncta constare ex sympathia, atq; antipathia, hoc est, ex concordia rerū atq; discordia. Nam ignes aquæ restingunt: aquam sol deuorat: luna parit ferum ad se trahit Magnes, Adamas dissidet cum Magnete intantum, ut iuxta positus ferrum non patiatur abstrahi: aut si admotus magnes apprehenderit, rapiat atq; auferat: at ipsum Adamanta rumpit sanguis hircinus recens, & calidus. Igitur Democritus per hanc antipathiam scripsit foeminam menstrualementem repugnare crucis uermiculis ut decidant emorianturq; repente omnes: si ea solutis crinibus & nudo pede ter circumeat areolam, in qua crucis olera infestant: super qua re Palladius sic refert, Alii qui foeminam menstruantem nusquam cinctam, solutis capillis nudis pedibus contra crucas, & catra infestantia hortum faciunt circuire. lib. 11. cap. 3.

Apyrinum facit) Malum puniçū appellant apyrinon, cui lignosus nucleus abest, autor Plinius. Verum Seneca tradit apyrina dici, non quibus nulla sit duritia, sed quibus minima. De apyrinis ait Epigrammatarius: Non tibi de Libycis tuberes, & apyrina ramis, De Nomentanis sed damus arboribus. lib. de arb. cap. 23.

Apothecas) Corrigenus est obiter publicus error male literatorū, apothecas dici tabernas officinas uel existimantium: sed qui pure, & munditè loquuntur, apothecarum nomine significant quasdam quasi cellas uinarias,

dd 2 & ea

Et ea propriè repofitoria, quibus uina fumo uetuftefcunt: Hinc illud Plinianum, apothecas fuiſſe, & diffundi uina ſolita anno D C. XXXIII. Vrbis apparet, indubitato Opi-
miani uini argumento. Item uinum ſi ſit fumo inueteratũ inſaluberrimum eſt. Mangones iſta in apothecis excogi-
tauerunt. Infrà præcepit Col. apothecas his locis eſſe ſuper-
ponendas, unde plerunq; fumus exoritur, cum uina cele-
rius uetuftefcunt: quæ fumo quodã genere præcoquẽ matu-
ritatem trahunt: id fumarũ uocant. Vitruuius quoq; memi-
nit apothecarũ, oſtẽdens eas faciẽdas magis eſſe ad fructus
ſeruãdos, quàm ad elegantiã decorẽ. Vlpianus elegãter in-
quit, et ſciẽter, uina etiã quæ in apothecis ſunt, non cedẽt.
Iul. Pollux in VI. onomaſtici docet *ἀποθήκας* id eſt, apo-
thecas uini dici uocabulis Græcis *ἀποθήκας* uini, li. I. c. 6.

Appellando) Significanter & propriè locutus eſt. Nam
appellare dicitur creditor debitorẽ, quãdo ab eo repoſcit
quod debetur. Quintil. Pauper eras, & à creditoribus ap-
pellabar. Itẽ, non debui tibi pecuniã, nunquã me appel-
laſti. M. Tul. in oratione pro Quintio: Eum tum impuden-
ter appellare nolebas. Ne multis agam, ſic loquuntur qui
pure, munditer, Latine loquuntur. lib. I. cap. 7.

Arborideum) Arborideus ramus dicitur, qui alitur ut
arborescat, hoc eſt, ut arbor fiat, & arborea magnitudine
adoleſcat. lib. 5. cap. 4.

Arbuſtus) Legendum arbutus, nomen eſt arboris fra-
ga gignentis, alio nomine unedonem appellant ex argu-
mento unum tantum pomum eius edendi: duobus hoc no-
minibus appellant Græci comaron & memecylon. Iuba
autor eſt quinquagenũ cubitorum altitudine in Arabia
eſſe arbutos. lib. 7. cap. 6.

Arbuſtum) Veteres rei ruſticæ ſcriptores arbuſtum pe-
culiariter

culiariter appellat arbores uitibus maritatis: unde & ar-
buſtium uinũ dictum, quod in arbuſto progignitur. Plin-
ianum uerbũ eſt *arbuſtare* agros, quod ſignificat arbu-
ſtum in agris facere, & arbores idoneas uitibus maritare,
euo teſte iudicatur nobilia uina in arbuſtis gigni, & lau-
datoria in ſummis, uberiora in imis. Vites enim maximẽ
gaudent arboribus, quia naturaliter in ſublime procedũt.
Sicut territorium noſtrum penẽ totum arbuſtis conſitum
mira pulchritudine, nec minori uuarũ largitate ſpectatur.
lib. de arb. cap. I. Hinc arbuſtina uitis, quæ ſcilicet in arbu-
ſto ponitur, arboriq; copulatur. lib. 13. cap. 16.

Arcturus) Sidus eſt quod autore Plauto uehemens eſt
cum oritur, cum occidit uehementius, de quo poẽta: Sub
ipſum Arcturum tenui ſat erit ſuſpendere ſulco. Autumat
Plinius arcturum occidere tertio Idus Auguſti, quo ſerẽ
tempore initium eſt autumnii. lib. 9. cap. 14.

Arcuato) Laboranti icterico morbo. Arcuatum mor-
bum ueteres dixere, qui alio nomine regius uocatur, eò
quod arcuus cœleſtis ei concolor ſit de uirore, Græci
ἰκτερός uocant, & uulgo ictericam. IctERICI homines fiunt
aureoli coloris, et lutei, unde & auriginẽ appellant. Cor-
nelius Celfus: Aequẽ notus eſt morbus quem interdum ara-
quatum, interdũ regium nominant, quem Hippocra. ait, ſi
poſt VII. diem febricitante agro ſuperuenit, tutũ eſſe mol-
libus tantũ modo præcordijs ſubſtãtib. Diocles ex toto,
ſi poſt febrẽ oritur, etiam prodeſſe: ſi poſt hunc febris, oc-
cidere. Color autem cum morbum detegit, maximẽ oculo-
rum, in quibus quod album eſſe debet ſit luteum. Cur autẽ
regius morbus dicatur, docet Quintus Serenus ſcribens:
Regius à uero ſignatus nomine morbus, Molliter hic quo-
niam celfa curatur in aula. Cõſimiliter Celfus tradit uten-
dum

PHILIP. BEROALDI ANNOT.

dum esse in hoc morbo frigidis natationibus: lecto etiā & conclaui cultiore, clauso loco, ludis, lasciuia: per quæ mens exhilaretur, ob quæ regius, inquit, morbus dictus uidetur. Plinius memorat icteron auem uocari à colore: quæ si spectetur, sanari id malum, & auem mori. Est & gemma nomine icterias lucido colori similis, ideoq; existimata salubris contra regios morbos. lib. 7. cap. 5.

Argitis) De hac ait poeta, Argitisq; minor cui non certauerit ulla, Aut tantum fluere, aut totidem durare per annos. Videtur argitis nuncupari à candore, ἀργὸς enim albus dicitur. lib. 3. cap. 2.

Arūdo castratur) Plinius: Reficitur ex sese uetere arundineti extirpato, quod utilius repertum quam castrare, sicut ante. Inspice quid sit castrare animal, & id transfero ad arundinem & plantas. lib. 4. cap. 32.

Asphaltion) Græcè ἀσφαλτῖον dicitur bitumen, unde asphaltites lacus dictus, quasi bituminalis. lib. 6. cap. 16.

In assem) In totū, & in totā summā: nomine enim asis totum significatur, sicut & hereditas plena, & solida nomine asis continetur apud iurisperitos & oratores. Sidonius Apollinaris frequens est in hac locutione, ut dicat ex asse turbatus: id est, ex toto penitusq; turbatus. Item neminem ipsorum nos docet ex asse damnabilem pronunciare dum uiuit. Item ex asse uegetus: id est, totus uegetus. lib. 3. ca. 3.

Atinia) Plinius de ulmo scribens sic refert: Græci duo eius genera nouere. Montosam, quæ sit amplior. Campestem, quæ fruticosa. Italia atinias uocat excelsissimas, & ex his Sicanas illis præfert, quæ non riguæ. Alterum genus Gallicas. Tertium nostrates densiore folio, & ab eodē pediculo numerosiore, & quartū syluestre, inter quæ atiniæ non ferunt samaram. Ita uocatur ulmi semen, omnesq; è radicū

IN COLUMELLA M.

radicum plantis proueniunt, reliquæ semine. Hactenus Plinius: qui semen ulmi uocat samaram, quæ amara uocatur à Columella. proinde aut hic, aut illic dictio corrigenda, ne sit dissidium inter duos scriptores, quorum alter ex altero non pauca exscribit. lib. 5. cap. 34.

Atrienfibus) Atrienfes erant serui honoratiores in magnis domibus, qualis est apud Plautum in Asinaria Atrienfis Saurea. M. Tullius in paradoxis: Atq; in magna familiaria stultorum sunt alij lautiores, ut sibi uidentur, serui, sed tamen serui atrienfes. lib. 12. cap. 3.

Mel Atticum) Antiqui mel hybleum quod est Siculum, & hymeticum quod est Atticum, præconio bonitatis extollunt. Galenus in medicamentis maxime probat mel Atticum tanquam preciosissimum. lib. 12. cap. 38.

Auiaria) Auium receptacula, & gallinaria. Auiarius dicitur pastor auium & custos, quem uulgo gallinarium uocant. Vergilius auiaria ponit pro nemoribus, quæ ab auiibus frequentantur: sic enim inquit in Georgicis, Incultarubent auiaria baccis. lib. 8. cap. 2.

Auitus color) Ab auo auitus dictus. Nam in mulis progenerandis non solum color patris, sed etiam aui est spectandus. lib. 6. cap. 36.

B

Decem bambatæ) Lego bambatas, uel bammatas, hoc est, scyllas decē liquefactas, redactasq; ad intinctū, uel salisuram, quod Græca uoce dicitur βάμμα. lib. 12. cap. 24.

Bidentibus) ferraementis rusticis. Satyrographus uiue bidentis amans, & culti uillicus horti. lib. 4. cap. 5.

Bigemmis) Duarum gemmarum, sicut trigemmis trium gemmarū, id est, oculorū, sic enim in arboribus, & uitibus nominantur: unde & gemmare, & gemmascere dictæ sunt.

dd 4 lib.

PHILIP. BEROALDI ANNOT.

lib. 5. cap. 5.

Bipalio) Genus est rustici ferramenti ad fodendum ac commodati, cuius crebra metio est apud scriptores rerum rusticarum. lib. 3. cap. 13.

Branchiam) Piscium alij branchias multiplices habet, alij simplices, alij duplices, his aquam acceptam ore remittunt: super qua re sic scribit Ambrosius in Hexame. Pisces branchias habet, quas nunc plicant, & colligunt, nunc explicant, atq; aperiunt: in hac ergo collectione, et apertione dum suscipitur aqua & transmittitur, ac penetrat, respirationis munus uidentur implere. lib. 8. cap. 17.

Brissam) Videtur brisa poni pro uinaceis. Nam Plinius hoc idem memorans de passo conficiendo sic inquit: Quidam ex quacumque uua dulci dum percocta illa faciunt siccatas sole, donec paulo amplius dimidium pondus supersit, tuasque leuiter uuas exprimunt, deinde quantum expressere adijciunt uinaceis aquae puteanae, ut et secundarium passum faciant: diligentiores eodem modo siccatis acinos eximunt, ac sine sarmetis madefactos uino excellenti, donec intumescant exprimunt: & hoc genus ante cetera laudant. Dispice an ex hac brisa deduci commodè possit Briseus, propter illud Persianum: Est nunc brissei quem uenosus liber Acci. Quo in loco interpretes multi multa comminiscuntur, pauci pauca bene. Nihil decerno ut dogmatistes, sed opinor ut opinator. Scio apud Macrobiū cognominari Bacchū brissea. Quidam autumant Brissam uuam tunc dici, cum pedibus calcatur ad uinum exprimendum. lib. 12. cap. 39.

Picis brutiae) Plinius: Pix in Italia ad uasa uino condendo maxime probatur brutia. lib. 12. cap. 23.

Bucolos) Nouellos boues, & tyrunculos Graeci βοῦς uocant bubulcum, & βοῦν armentum bouum. lib.

IN COLVMELLAM.

lib. 6. cap. 2.

Bulbos radices) Cor. Celsus in bulbis numerat allium, et cepam: Plinius discriminat docens quo modo ferendi sint. Megaricos bulbos laudat Cat. A poetis optimo epitheto salaces nominantur: quoniam stimulant uenerem. Verum de hisce bulbis nihil ad rem presentem: sunt praeterea bulbi in radicibus arundinum, liliorum, aliarumque plantarum similitudine dicti. Hinc Plin. scribit radicem lilij unam saepe bulbos quinquagenos emittere. Item scribens de asphodelo herba sic refert: Radix eius naxis modicis similis est, neque alia numerosior octoginta simul acruatis saepe bulbis: & mox radicem: id est, bulbos interpretatur. Idem Plinius scribens & ipse de arundine, enarrat quid sit apud Colu. bulbus in radice arundinis. Plin. uerba sunt haec: Scirritur arundo bulbo radices, quam alij oculum appellant, dodrantali scrobe, ab eodem Plin. bulbosa, & bulbacea radices appellantur, in quibus bulbi tales conspiciuntur, quales in radicibus arundinum. lib. 4. cap. 32.

C

Caducam oliuam) Est oliua strictiua, quae manu legitur. Est caduca, quae cadit, & pertica siue arundine decutitur, laudabilior est quae manu stricta colligitur. libro 12. cap. 49.

Cepina) id est, cepa, satioque ceparum, eo inclinamento cepina dicta, quo rapina pro satione raparum. lib. 11. ca. 3.

Cesale) Vocabulum id infrequens apud scriptores: significatque locum ubi purgamus uentrem. M. Var. decenter nominauit sellam familiarem. lib. 2. cap. 15.

Calami pondo) Consimiliter Cato inquit, schoenum & calamum in pila contundito. Calamum intelligit odoratum, qui nascitur in Arabia. Calamo odorato precium d d s in libras

PHILIP. BEROALDI ANNOT.

in libras unius assis. Plinius in compositione unguentorum commiscet calanum. Plautus in Persa: Bene ut in struthcis concalcet, calanum inijce. lib. 12. cap. 21.

Calculo) Ratiocinio. Idem Iuuenalis: Ponatur calculus, adsint cum tabula pueri. Inde calculator dictus ratiocinator. Infrà quoque ait: hic calculus quem posuimus. lib. 3. cap. 3.

Calda) Caldam ueteres dicebant, nos calidum, quod Quintilianus annotauit. Martial. Iam defecisset portantes calda ministros. Caldor pro calore ponitur. lib. 6. cap. 29.

Castanea caluescunt) Ex caluitio hominis cognoscas quomodo castanea uineæq; caluescant. Nā sicut in capite hominis calui uel nullus uel rarus est capillus, ita castanea caluescere dicuntur, quando raræ sunt arbores castanearum, & sine stirpibus sine fructibus loca nudata cōspiciuntur. Hæc inter se opponuntur, caluata, & frequētia, ut pro raro & infrequenti caluum accipias. lib. 4. cap. 33.

Quis custos incorruptior?) Garamantum regem canes ducenti ab exilio reduxere, praeliantes contra resistentes. Propter bella Colophonij, Castabalensesque cohortes canum habuere, & primæ dimicabant in acie, nunquam detrectantes: hæc erant fidelissima auxilia, nec stipendiorum indiga. Pugnassee aduersus latrones canem pro domino accipimus. Fidelissimi, ut inquit Plinius, ante omnia homini sunt canes & equi. lib. 7. cap. 12.

Canterio) Genus est simplicis iugi, siue iugate uineæ porrecto ordine quem canterium appellant, meliorq; cauino est, quando sibi ipsa non obumbrat, assiduoq; sole coquitur, & afflatum magis sentit, & celerius rorem demittit, pampinationi quoq; omni facilius, super cætera destituit, utilius fit id iugu pertica aut arundinea, aut funiculo. lib.

IN COLUMELLAM.

lib. 4. cap. 18. Hinc Canteriate uites. lib. 5. cap. 3.

Canteriolus) Sicut in edificio sunt canterij, & per diminutionem canteriole, quibus contignationes & tabulata fulciuntur, ita per translationem ait canteriolos, hoc est, adminicula adhibere oportere capitibus caparum. Infrà quoq; ait, arundinibus humiles cæterij sūt. Est & in uinea canterius, de quo dictum est suo loco. lib. 11. cap. 5.

Capulis suis) Quid si legas capillis. Nam sunt in uitis capillamenta quædam capillos imitantia. Inferius ait Columella: Is ex quolibet & minimo capillamento fieri potest. Est & capreolus coliculus intortus ut cincinnus siue capillus qui ad capiendum se erigit, ex quo à capiendi capreolus dictus. lib. 4. cap. 25.

Capitatas uineas) Quæ crescūt in caput & robur crassitudinis accipiunt in stirpe dicuntur capitata. Quæ uerò brachiorū & ramorum incrementis adulescunt, brachiatæ nuncupantur. lib. 5. cap. 3.

Carex) Nomen herbæ aculeatae noxiæ est, unde carectū dicimus locum carice refertum. Vergilius: Tu post carectū latebas. lib. 11. cap. 2.

Cariosa) Putrida, exesa, situ senioq; corrupta. Caries putrilago est ex uetustate. Carioli dentes dicuntur putridi foraminatiq; lib. 4. cap. 26.

Catulorum caudas) Plinius mentionē faciens huiusce rei & loci sic refert. Columella autor est, si quadragesimo die, quando sit natus, castratur morsu cauda, summusque eius articulus auferatur, sequenti neruo exempto, nec caudam crescere, nec canes rabidos fieri. lib. 6. cap. 12.

Catulo feceris) Catulum sacrificaueris. Tradit Plinius. Catulos lactentes adeo puros habitos esse apud priscos, ut placandis numinibus hostiarū uice catulis uterentur. Genito mane

PHILIP. BEROALDI ANNOT.

to mane catulo res diuina sit. In canario sacrificio rutile canes immolabantur pro frugibus, ut ita deprecarentur propulsarentq; scuitiam sideris caniculæ. lib. 2. cap. 22.

Forantur cauis) Foraninibus, nomen est substantiuum. Horatius: Ne sylua cauisq; Tutus ab insidijs tenui solabitur eruo. lib. 8. cap. 3.

Cecilia) Nomen est serpentis. Quidam apud Plinium mendoſe legunt cæcas serpentes, cum legendum sit ceciliæ. lib. 6. cap. 16.

Ageratori) Vtinam tam facile ueras dictiones possem inuenire, quam facile falsas, adulterinasq; cognosco, qualis est hæc explosa procul à latinitate, futilis, cassâ, nihili dictio, obelo fodienda. Cuius in locum substituo laserato, ut sit sensus medicamento ex lasere, & laserpitio, de quo affatim suo loco dictum est. Vel potius corrige cerato: quod & magis quadrat: & tali medicinæ est accommodatius. Nam ceratum liquidum, ait, immittendum esse intra locos capræ genitales. A cera, ceratū dictum, quod uulgò cerotum nuncupant. Plinius: Non fecit, inquit, cerata, magmata, emplastra, collyria, antidota, parens illa, ac diuina rerum artifex officinarum, immo uerius auaritiæ commenta sunt. lib. 7. cap. 7.

Cedrina liquore) Liquor picis, qui aquæ modo fluit, ex teda dum coquitur, cedrinum uocatur, cui tanta uis est, ut in Aegypto corpora hominum defunctorum eo perfusa seruentur. Est etiam oleum cedri, quo peruncta materies, nec tineam, nec cariem sentit. Hinc illud Epigrammatarij: Cedro nunc licet, ambules perunctus. Cedriam quoq; accepimus appellari humorem manantē ex ambusta picea. lib. 7. cap. 12.

A cellarijs) Cellarij dicuntur, qui ex cella promptuariâ,

IN COLVMELLAM.

ria, siue ex cellario promunt necessaria familie, uocabulo Plautino promus & condus nomanantur. lib. 11. cap. 1.

Censorium opus) Censores sunt castigatores morum, et rectores. Hinc ait Marcus Tullius in libris legum: Censores mores populi regunt. Censura est regula morum castigatrix, quam idem Marcus Tullius magistram pudoris, & modestiæ appellat in oratione contra Pisonem. Opus ergo censorium significat castigatio uitiorum, & morum regula. Nam, ut inquit Liuius, penes censuram erat regimen morū disciplinæ Romanæ. Præterea uestigalia P. R. erant sub nutu, atque arbitrio censorum: inde supercilium censorium ponitur pro grauitate austeritateq; castigatoria. lib. 2. in præfatione.

Cepheus inter sydera) Cepheus est, quem Aethiopum regem fuisse tradunt, Andromedæ patrem, quæ ceto proposita à Perseo liberata est, qui omnes inter sydera recepti esse memorantur. Cepheus, ut ait M. Cicero, sequitur manibus passis terga septentrionis. lib. 11. cap. 2.

In Ceretano tuo) Ceretani populi sunt citerioris Hispaniæ, qui Iuliani cognominantur. De his intelligendum est apud Epigrammatistam scribentem, Ceretana nubi fiat, uel massa licebit. Namq; ab his Ceretanis mittebantur perniæ optimæ: quod & Strabo memorat. Apud eosdem nascébatur uina generosa, quæ scriptores magna cum laude nominant. De quibus idem Epigrammatarius intellexit, scribens: Ceretana nepos ponat, setina putabis. Male literati enarratores Ceretana uina, & salsamenta falso existimant referenda esse ad Ceretes Ethuriæ populos. Ego olim puer in Pliniana recognitione annotaui quedam annotamenta non indigna cognitu super Ceretanis uinis, & pernis, quæ leguntur in calce Plinianorum codicū, qui impressi,

PHILIP. BEROALDI ANNOT.

presī Parmæ fuerunt. Apud Columellam, & hic, & aliubi fit mentio uinorum Ceretanorum: & de Hispaniensibus est intelligendum. lib. 3. cap. 9.

Ceratura) quære Gummitio in g.

Cerris) inter arbores glandiferas est cerrus: ex glande cerrea, ut Nigidius tradit, porcina caro fit solidior. Autumat Plinius, cerrum ne Italia quidem maiori ex parte notam esse. lib. 7. cap. 9.

Sacrorum certaminum) Sacra certamina sunt apud Græcos famigerata Olympia, Pythia, Nemea, Isthmia appellant Græco uocabulo, ἱσποὺς ἀγῶνας, ut docet Pollux, in tertio onomastici. Inde hieronicas uocant uictores in sacris certaminibus, de quibus copiosissime scripsi in commentarijs Tranquilli. lib. 3. cap. 9.

Characatas uocant) Legendum characatas. Est autem χαράς foeminino genere pedamentum uitis: unde uites characata dictæ pedaminibus adnixæ. Prouerbiū Græcorū est, χαράς τῆς ἀμπελός, id est, Palus uitem ἡ ἀμπελὶς ac cepit. lib. 3. cap. 4.

Chenoboscia) Loca in quibus anseres aluntur, chenoboscia Græco uocabulo appellant. Nam χην Græcè anser dicitur, βοσκω, pasco. M. Varro: Vbi anseres aluntur, nomine chenoboscion appellatis. lib. 8. cap. 14.

Cylindro) Lapis teres instar colūnæ, et uolubilis, dicitur Græco uocabulo cylindros. Verg. præcipit aream cylindro æquari oportere. Cylindrææ figuræ sunt siliquæ pisi. De cylindris geometricis dictum est, in commenta. Tuscula. lib. 11. cap. 3. & apud Cato. cap. 159.

In Ciman) Cima est quidā caulium delicatior, teneriorq; cauliculus. lib. 11. cap. 3. & apud Cato. 159.

Ciminus) De hoc lacu Vergilius, & Cimini cum monte lacum

IN COLVMELLAM.

lacum. lib. 8. cap. 15.

Creta cimolia) Cretæ terræ plura sunt genera, ex his cimolia, duo ad medicos pertinētia, ab insula Cimiola dicta cimolia. lib. 6. cap. 17.

Cinere) Nomen est oleris cui inditum uidetur nomen à cinere: quoniam huic herbe id genus stercorationis est aptissimum, plura uide in hortum Col. Bapt. lib. 11. cap. 3.

Quæ circo) Id est, ludis circensibus, qui & Romani, & magni nominantur de sacris certaminibus, quorum uictores uocant hieronicas, supra explicatum est. lib. 6. cap. 26.

Cita) Euocato, educito, citato, uerbum est imperatiuum. Col. de arb. cap. 8.

Acit aluum) Legendum cit, hoc est, mouet, concitatq;. Verbum Plinij prope peculiare in hoc significato, libr. 6. cap. 4.

Citra hoc experimentum) Sine hoc experimento, locutio est elegans, & celeberrimis scriptoribus frequentissima, Citra musicen, Citra suspicionem, dixit Quintilianus: Citra fastidium, citra perniciem, Plinius: & citra salem, pro sine sale. Citra ebrietatē, Citra crudelitatem, Seneca. Dicimus citra Calendas, pro ante Calendas, & multa consimiliter ab eodem fonte deriuata. lib. 2. cap. 134.

Cyperum) Cyperus in Aegypto est arbor, semine coriandri, candido, odorato, quod coquitur in oleo, & inter odoratos frutices numeratur. Hieronymus in commentarijs Cantici tradit cypron esse genus uirgulti quod fructum ferat odoratum in modum uuæ florentis, & cypros uua florens appellatur. Præterea cyperon uocant iuncum quendam triangulum, quæ multi non discernunt à cypro uicinitate nominis. Plinius distinguit utrumque, aitq; cyprum esse gladiolum radice bulbosa, cyperum uero iuncum angulosum,

PHILIP. BEROALDI ANNOT.

gulosum, iuxta terram candidum, cacumine nigrum, folia porraceis exiliora, radicem oliuæ nigræ similem cyperida uocari, magni in medicina usus. lib. 12. cap. 21.

Clatris muniuntur) Clatri sunt signa transversa, quibus aliquid munitur, à quibus fenestrae clatratae dicuntur, Cancelli quoque nominantur. Horatius: Obiectos cauea ualuit si frangere clatros. Cato: Clatros oportet inter se pedes distare, hinc clatrare uerbum, munire, & cancellos inducere. lib. 8. cap. 3.

Clauorum) Inter ulcera sunt clauis, quorum quidam morticini appellantur: nascitur clauus nonnunquam alibi, sed maxime in pedibus, ut docet Cornel. Celsus: Clauo perijt Silius Italicus. lib. 6. cap. 14.

Clibano) id est, furno, cuius pars prima patentior, Graeci καλὸν uocant καλὸν. Vnde Clibanicij panes dicti in clibanis cocti, quorum mentio fit à Plinio: Dicitur & καλόν: unde & βί, id est, panes, dicti καλόν, quorum Polux, Suidas, Aristophanes, meminerunt. Columel. lib. de arborib. cap. 19.

Clima) Docet in hoc loco Columella, quid sit clima in mensuris agrorum. Apud astrologos clima in situ terrarum dicitur spatium quo regionatim uariat horologium. Vniuersa terra diuiditur in septem climata, quae nostri circulos appellauere, Graeci parallelos. Plinius noster segmenta, à quo praeter illa septem notissima adduntur, quinque exquisitissima quadam subtilitate, ut ita fiat climata siue segmenta numero x i i. Bononia patria mea septimo segmento, siue climate continetur. lib. 5. cap. 1.

Clitellis aptior mulus) Clitellas uocant strata iumentorum, quibus sarcinae alligantur, unde muli clitellarij dicti. Proverbium est, boni clitellae sunt impositae: cum bos

natural

IN COLV MELLAM.

naturaliter sit impatiens, insolensque clitellarum, minimeque ferendis clitellis idoneus. Plautus festiuiter appellat homines clitellarios, qui onera imposita uehunt, & dorso portant, quasi dossuarij. lib. 6. cap. 36.

Secundum codicem) Iuxta caudicem, & stirpem. Itali dicebant ex codicare, id, quod ablaqueare dicunt scriptores agricolationis. Id autem nihil aliud est, quam circa uitis caudicem circumfodere, & quosdam quasi lacusculos efficere. lib. de arb. cap. 10.

Coëant) Coagulentur, & unitas fiat. lib. 12. cap. 21.

Cohortalis est auis) In uilla cohors est, ex eo dicta quod circa eum locum pecus coeretur, autor M. Var. Inde aues dictae cohortales, quae intra cohortem uillaticam continentur: quales potissimum sunt gallinae. Ouidius: Abstulerat multas illa cohortis aues. Apud Martialem, per contractio nem dictionis scriptum est: Raucae cortis aues, & oua matrum. Item: Accipe cortis aues. lib. 8. cap. 2.

Cola) Vasa, siue instrumenta ad colandum uinum, de fecandumque accommodata, à colando nominata, de quibus Vergilius: Cola quoque praeflorum fumosis deripe testis. Villius, ut inquit Cato, habere debet cola uitalia tria, cola, quaeis florem demat, tria. lib. 11. cap. 2.

Coliculus) Cauliculus est scapus. lib. 11. cap. 2.

Colymbadas) Plinius in xv. Colymbades franguntur, eademque herbarum uiridum sapore condiuntur. lib. 12. cap. 46.

Colliquias deriuemus) Videtur legendum, in collicias. Sunt autem colliciae siue colliquiae sulci maiores amplioresque, & quasi loculamenta, quibus humor agrorum noxius ex minoribus sulcis deriuatur extra segetes. Vitruuius appellat colluuiaria, omnis colluuii, & purgamentorum receptacula. Plinius meminit colliciarum uis uerbis. In

ec usu

PHILIP. BEROALDI ANNOT.

usu est, & collicias interponere, si ita locus poscat ampli-
ore sulco, quæ in fossas aqua deducât. In Plinianis codici-
bus ferè omnibus, legitur collectritas. Verû siue colliquias,
siue collicias, siue collectritas legere libet, haud equidẽ in
magno ponã discrimine, dum modo nouerimus uocabulũ
hoc ab humore colligẽdo, uel eliquãdo esse deductũ. Fiunt
autẽ i agris huiusmodi collicia, ad colligẽdas aquas, atq;
educẽdas extra segetes, sicuti quoq; sunt elices, sulci aqua
rij, ab eliciẽda aqua noiati. Cato cloacale flumẽ dixit, pro
colluue cloacarũ. M. Varro collicias signare uidetur, cum
ait: Sulcãt in fossas quo pluuias aqua dilabatur. li. 2. c. 8.

Collyria) Attende collyria dici non solum medicamẽta
oculorũ, sed aliarum quoq; rerum. Item Corn. Celsus, col-
lyria ponit pro medicamentis fistularum, docens quo mo-
do fieri debet collyrium ad fistulas curandas. Scribit Sui-
das, ~~pharac~~, id est collyria esse pharmaca iatraca, id est me-
dicinalia. Idem docet panes quosdam quasi mutilos eo-
dem nomine appellari. lib. 6. cap. 6.

Nec; arborem collucare) Tria sunt priscorum uerba
ab eodem fonte deriuata, collucare, sublucare, interlucare,
quæ hoc discerniculo disparantur. Collucare, est arbores
sylvæ officientes lumini succidere, & succisis arboribus
locum luce complere. Sublucare minus est, quàm colluca-
re, significat enim ramos arborum supputare, & ueluti
subtus lucem immittere. Docet M. Cato quemadmodum
Romano more locum collucare oporteat. Interlucare ue-
rò est in arboribus frugiferis per interualla deputare ra-
mos in densitate ramorum, qui sunt superuacui, unde nata
interlucatio est, cui in uitibus consimilis est pampinatio.
Plinius: Interlucatio arboris prodest, sed omnium anno-
rum trucidatio inutilissima. lib. 2. cap. 22.

Coloc

IN COLVMELLAM.

Colocasijs) Nomẽ est herbae, de qua Martialis: Nilia-
cum ridebis olus lanasq; sequaces. Plinius: In Aegypto
nobilissima est colocasia, quam cyamon uocant. Aliqui
hanc à Nilo metũt, caule cum coctus est arenoso, in mãdẽ
do spectabilis est, folijs latissimis, quibus implexis in uariã
speciem uasorum portare gratissimum habent. lib. 9. ca. 15.

Columbaria) Vulgo columbarium uocãt stabulum co-
lubarum, ipsum edificiũ, & locum columbis alẽdis ac-
commodatum, et ita Palladius quoq; appellat: uerum Co-
lumella, & M. Varro columbaria capiunt pro nidis, &
loculamentis, & cellis in quibus singula paria fortificant.
M. Varro sic refert: Columbaria singula esse oportet, ut
os habeant, quo introire, & exire possint. Columbarius
dicitur custos, & pastor colubarum. lib. 8. cap. 8.

Colostram uocant) Dicitur colostrum neutro, & colo-
stra fœminino genere: quæ nil aliud est, quàm spongiosa
densitas lactis à partu. Plinius: Ex primo semper lacte à
partu colostrum fiunt. Hinc colostrati infantes dicti, quibus
perniciosum fuit gustasse id lac. Plautus: Mea colostrum,
meus molliculus caseus. Epigrammatista: De primo ma-
trum lacte colostrum damus. lib. 7. cap. 3.

Commeatus apum) Itiones & reditiones à cõmeando.
lib. 9. cap. 8.

Iugerum compluua) Antè dictum est uineam dici com-
pluuiatam à compluijs domorum, quibus consimilis est
in longitudinem latitudinemq; iugata. lib. 4. cap. 24.

Condititia) Quæ reconduntur & diuturno tempore
seruantur longe usionis gratia, ea uocant condititia ci-
baria. Cato conditiua appellat poma, quæ conduntur in
hyemem duratura. lib. 8. cap. 8.

Vicini cõditionibus) Emendo uillici, tanquam ad uilli-

cc 2 cum

PHILIP. BEROALDI ANNOT.

cum parum pertineat compositio olei gleucini. Cōditio-
nes autem accipe pro condituris. Sic enim M. Tullius, sic
ueteres frequenter appellant, ut inter conditiones & con-
dituras nihil quidquam intersit: cum utraq; dictio à con-
diendo deflexa sit. lib. 12. cap. 50.

An cōsemineis uineis) Consemineas uineas uidetur in-
telligere eas, in quibus aceruatim multa semina uitii con-
fusa sunt, nec proprijs generibus distincta, quæ etiam con-
seminales dicuntur. lib. 11. cap. 45.

Consiliginem uocant) Plinius lib. x xvi. scribit hæc:
Radix uerò herbe consiliginis, quam nuper inuentam di-
ximus, suum quidem & pecorum omnium remedium præ-
sens est pulmonum uitio, uel traiecta tantum in auricula.
bibi debet ex aqua, haberiq; in ore assidue sub lingua.
Idem x x v. Nostra ætas meminit herbam in Mar-
sis re-
pertam, nascitur & Aequiculis circum uicum Ninnerue-
sia, uocatur consiligo. lib. 6. cap. 5.

Tanquam olite reductum) Emendo tanquam lituræ
ductus appareat. lib. 6. cap. 5.

Coni cupressum) Conus dicitur fructus cupressorum,
unde conifera dicta à poetis, ^{κωνοειδής} Græce nominatur:
quoniam rotunditate in acumen attollitur: ^{κωνοί} autore
Suida sunt strobuli: ubi strobulos accipere malo pro nu-
cleis pineis quàm pro fructibus cupressi. Nam & Galen.
in vii. lib. qui ^{αἰγῶν} inscribuntur, docet conos antiquitus
appellatos esse ab Atticis strobulos, id est, fructus pineos.
M. Var, galbulos nominat, pilas istas cupressorū cortinas
in quibus inclusa sunt semina primigenia. lib. 6. cap. 7.

Cordum uocatur) Plinius: Rursus rigari defecta oportet,
ut secetur autumnale scænum, quod uocant cordum.
Antiqui cordum dixere serotinum, unde & frumēta cor-
da,

IN COLVMELLAM.

da, quæ sero maturescunt, & agnos cordos, qui serius nati
forent. Et in hominibus dicti cordi sunt ultimo factu pro-
geniti, hoc est quod ait Quintilianus, præceptorem subti-
lem & eruditum scrutaturum origines uerborum unde
cordi nomen traxerint. Lego fuisse Cordos duos scripto-
res historiarum. lib. 7. cap. 2.

Corruda) Corruda est sylvestris asparagus. Cato præ-
cipit corrudā seri debere eo in loco in quo fuerint harū-
dines, ut ita asparagi fiant. Nam cōuenit harundinetū cū
corruda. Plinius: Sylvestres, inquit, fecerat natura corru-
das, ut quisq; demeteret passim, ecce altiles spectantur aspa-
ragi. Item hortorum indicauimus corrudam, hunc intel-
ligimus sylvestrem asparagum, quem Græci orminon aut
myachanton uocant, alijs uel nominibus. lib. 11. cap. 3.

Cortinale) Non id est cortinale quod gloſematici
opinantur, neq; à mensa parieteq; deducitur. Sed corti-
nale dicitur propriè locus in quo sapa et defrutū coquū-
tur in cortinis. Sunt autem Cortinæ scriptoribus agricul-
tationis uasa defrutaria, hoc est, defruto sapaq; coquen-
da accommodata, quæ magis plūbea quàm ærea esse debēt.
Plinio cortinæ sunt uasa quibus uellera tinguntur sorbē-
tia succum & medicamina infectoris, à quo cortina dici-
tur uiridis & immatura, quando nondum lana ebibit ad
plenum eximium illum colorem, qui expetitur in uestimē-
tis. Idē ait, Vela pingi in cortina: & cum sit unus in cor-
tina color alium atq; aliū fieri in ueste accipientibus me-
dicamenis qualitate mutatu. Alio significato apud eccle-
siasticos scriptores, alio apud poetas cortina usurpatur,
qua nil notius est, uulgatiusq; lib. 1. cap. 6.

Vel coro) Nomen est uenti, quem & caurum uocant:
de quo Iuuenalis: In caurū, atq; curum solitus seuire fla-
gellis:

PHILIP. BEROALDI ANNOT.

gellis: à Græcis argestis nominatur. Plinius ab occasu æquinoctiali fauonius, ab occasu solstitiali corus: zephyron, & argeston uocant. lib. 11. cap. 2.

Crudum) Id est, intactum sine sulco, & pastinatione. lib. 3. cap. 13.

Cubitorem bouem) Qui libèter decumbit in sulco, & uitio decumbendi obnoxius est. lib. 6. cap. 2.

Ac cudentibus) Cudentes dicuntur, qui in arca baculis excutunt, exteruntq; legumina ac frumenta: à cudendo, id est feriendo nominati. lib. 2. cap. 10.

De collo cucurbitæ) Semina in cucurbitis quæ proxima collo fuerint, proceras pariunt, quæ in cibis sunt esculentiores, quæ in medio sunt, rotundas, quæ in lateribus crassas, breuiioresq; generant. Cucurbitarium locum uocat cõsitum cucurbitis, sicut cucumerarium ubi sati sunt cucumeres. lib. 11. cap. 3.

origanum

Cum culabula) Emendo *cunila* *bubula*, hoc enim nomine appellatur herba, cuius plura sunt genera. Est enim *cunila* quæ *bubula* appellatur, cuius semen contra serpentes uino bibitur. Est alia *cunila* *gallinacea* appellata à nostris, à Græcis *origanum* *Heracleoticum*. Tertium genus est eius quæ à Græcis *mascula*, à nostris *cũilago* uocatur. Vires *cunilæ* uehementissimas in omnibus his generibus tradunt. lib. 6. cap. 12.

Custos summittendus) Alendus palmes quem custodem uocant & præfidiariũ, de quo Plinius hæc: Qui uocatur custos hic est nouellus palmes, non longior tribus gemmis, proximo anno materiam daturus, si uitis luxuria se consumpserit. lib. 4. cap. 24.

D

Dactyliq;) Væ sunt prælongis acinis porrectæ. unde

&

IN COLVMELLAM.

& nomen à digitorũ longitudine sortiuntur, sicut & da Etylides dictæ à digitorũ gracilitate. Bumaſti uerò ab eo nominantur quòd tument mammarum modo. De quibus poëta, tumidis bumaſte racemis. Alio nomine *bumammam* uocant. Mos est Græcorũ in magnitudine rei demonstranda, apponere hanc particulam, *Bu*, ut docet Suidas: hinc *ΒΟΥΠΕΝΑ* ἢ *ΜΕΓΑΛΗ ΠΕΝΑ*, id est, magna fames. hinc *ΒΟΥΛΙΜΟΡ* ἢ *ΒΟΥΛΟΑΡΟΙ*, aliaq; cõpluscita: autumat M. Varro à bobus dici pleraq; id genus magna. lib. 3. cap. 2.

bu

Dapſilis muſto) Larga copiosa, & muſti ubertate luxurians. Dictio Græca est nostris frequenter usurpata. *Δαψίλια* dicitur largitas, & opulencia, ut inquit Suidas, *πολυτέλεια*, *δαψίλις* δὲ *πολυτέλης*. lib. 3. cap. 2.

Decacuminanda) Cacumine priuanda. Decacuminare est cacumen decutere, unde decacuminatio. Plinius: Hæc similes & decacuminatio rationem habet cupressi, piceæ, cedri, hæ enim detracto cacumine aut ignibus adusto intereunt. lib. 5. cap. 4.

Delibretur) Decorticetur. Decorticiatio, id est, corticis detractio, infesta est & exitialis arboribus. Nam nouellæ in primis arbores cortice in orbe detracto necantur. Excipitur *suber*, quod sic etiam iuuatur. lib. 5. cap. 4.

Decemmodiæ) Capaces decem modiorum, ut trimodiatrum. lib. 12. cap. 18.

Decoxit) Cõminuitur, fitq; minor, atq; deterior, translatie sumpta ab his quæ coquuntur ad ignem, fiuntq; coctura longè minora. Inde uerbum translaturum in eos qui ære alieno cooperti cum soluendo non sint, uel latitant, uel solum uertunt. Nam decoxisse dicitur, & decoctores nominantur. E pigrammaturius: Nihil colonus uillicusq; decoxit. Crassus qui primus diues est cognominatus, deco-

cc 4

xisse

xisse suis creditoribus traditur. Notissimum est illud Catullianum, Decoctoris amica Formiani. lib. 1. cap. 8.

Iuxta decumanum) Supra docuimus, decumanum dici limitem secantem agrum ab exortu ad occasum, uineas quoque limitari decumano. lib. 4. cap. 20.

Decussabimus) Id est, deformabimus, ducemusque in decussas, id est, denormabimus, digeremusque ad æquilibrium. Hoc uerbo utitur Vitruuius, dictumque uidetur a decussibus, hoc est, a denario numero, qui perfectus, et absolutus est. Quidam legunt decussauimus, ut sit præteriti temporis, quod intellectui magis quadrat. Quod autem ait in speciem Græcæ literæ, neque Δ, intelligo, neque λ, ut quidam opinantur, sed χ. Talis enim litera stelle similior est, cuius effigiem representare ait hanc machinā lib. 4. cap. 13. Hinc in stellam decussare ait lib. 4. et decussatim perdecusses, et per frustra cuiusdam magnitudinis absolutæ, sicut decussis, hoc est, denarius numerus perfectus habetur. lib. 12. cap. 53.

Cellam defrutariam) Impositum est nomen uillæ defrutariæ ab eo quod in ea fit defrutum. Est autem defrutum uinum ad dimidiā mensuræ partem decoctum, ut docet Pli. Attummat Palladius defrutum a defrutendo dictum esse, quod ibi ad spissitudinē fortiter despumauerit, effectum est. Cilenum uero dicitur cum ex tribus partibus perdita textia, due remanserunt. Sapam uero appellant ubi ad tertia decoquitur, quod Græci syrium et exsema nuncupant, et ita frequenter a Galeno nuncupatur. lib. 1. cap. 6. Hinc defrutarium locus in quo fit, et defrutaria uasa defruto coquendo maximè idonea. lib. 12. cap. 21.

Defrutare) A defruto inclinatum est uerbum defrutare, quod significat defrutum conficere, et sapam coquere.

Vnde

Vnde et defrutariæ cellæ nomen est inditum. Defrutum uero a defrutendo dictum est, significatque uinum decoctum ad dimidiā mensuræ partem, redactumque ad spissitudinem mellis, cuius uicem quoque præstat. lib. 2. cap. 22.

Ferijs denicalibus) Festi Pompeij uerba hæc sunt: Denicales feriæ colebantur, cum hominis mortui causa familiaria purgabatur. Græci enim νεκρῶν mortuum dicunt. Tu dispice an ex hisce doctissimi grammatici uerbis scribendum sit denicalibus ferijs, tanquam νεκρῶν νεκρῶν formato uocabulo. possumus et denicales legere, ut a numero denario dictio ducta sit, sicut nouendiales dixere a numero 11. dierum. lib. 2. cap. 22.

Depingere) Vnius literæ immutatione tollendum est mendum, ut legas depangere, quod plantare significat, itidem paulo mox quinq; malleoli pangendi sunt. lib. 3. cap. 16.

Depletur) Exhaustur, educitur, ex uasis post pressuram. Statius: Digno depleuimus haustu. Cato: Oleum si poteris, bis in die depleto. Idem dixit amurcā dehaurito in eodem significatu. Plinius noster uerbo infrequenti, sed elegantissimo ait, Oleum sæpius die decapulandum, pro eo quod est, deplendum dehauriendumque. A Catone dictus capulator is cuius officium est ut concha oleum diligentissime tollat ac depleat, de quo mox paulo sic scribit Columella, Protinus capulator depleat: utiturque persæpe hac dictione. Dicitur autem capulator a capula quod nomen est uasis, cuius nominis Nonius et Varro meminerunt. lib. 12. cap. 49.

Desponderis sapientiam) Desperaueris te sapientiā ad perfectum posse percipere, et ad eam peruenire. Despodere animum dicitur apud autores, pro eo quod est finem suæ spontis statuere, ac mori uelle ex desperatione. M. Varro:

ee 5

Hoc

PHILIP. BEROALDI ANNOT.

Hoc ideo in secluso clām, ne reliqui, si uideant, despondeant animum, atq; alieno tempore uenditori moriantur. Liuius: Nec ipsi solum desponderant animos, sed contēti cēpti erant à finitimis populis. Plautus: Ne lamentetur, ac ne animum despondeat. lib. 11. cap. 1.

Dicimus & Despondere sine additamento pro eodem, ut idem Colu. lib. 8. cap. 10.

Deuerrendus) Scopis purgandus. Deam nomine Deuerram coluit antiquitas, quæ præerat domibus euerrendis. Conuerritores dicti scoparij, illi scilicet qui scopis à prandio, à coena pauimenta deuerrunt, & purgamenta escarum tollunt. lib. 7. cap. 4.

Deustica) Id est cremata, tostæq; in pruinis. libro 6. cap. 17.

Diffusa) Id est, recondita in dolijs. uina diffundi dicuntur in apothecis in uasis uinarijs in quibus diu seruantur. Iuuen. Ipse capillato diffusum cōsule potat. Horat. Vina bibes iterum Tauro diffusa. Verbum hoc est frequens, is usus apud Plinium iuriconsultos uel ceterosq; classici scriptores. lib. 3. cap. 21.

Plus dipondio & semisse) Id est, plus duobus pedibus & dimidio. Peculiaris hæc elocutio est Columellæ, de qua iam suprà diximus. lib. 4. cap. 1. & dipondio & dodrante id est, duobus pedibus, & 18. unciarum. lib. 3. cap. 13.

Dissendium) Damnum, compendium, lucrum. libro 6. in præfatione.

Differenda) Per interualla serenda. lib. 11. cap. 3.

Sub diuo) Sub Ioue, sub cælo libero & aperto, dicimus & sub dio, unde subdialis deriuatur. lib. 6. cap. 3.

Dolabella) Diminutiuum à dolabra quod genus est feramenti. lib. 4. cap. 24.

Sint

IN COLVMELLAM.

Sint duramina) Brachia in uitibus modò duramenta uocant: modò duramina. Plinius, Relicto semper duramento in singulis tabulatis. lib. 4. cap. 22.

E

Elices sulcosq; aquarios) τὸ αὐτὸ, id est, bis idem dixit, namq; elices uocant sulcos aquarios, per quos aqua collecta educitur ex liris agrorū: nō longè distant fossæ inciles, quæ & incilia appellant, de quibus sic scribunt iuriconsulti, Titulo de riuis: Incile est locus depressus ad latus fluminis, ex eo dictus, quod incidatur. Inciditur enim uel lapis, uel terra: unde primum aqua ex flumine agi possit. lib. 11. cap. 2.

Eluenaci generis) Inter uites generosas nominatur eluenaca, quam fertilitas commendat. Duo eius genera. Maior, quam quidam longā: minor quam arcelacā appellant, non tam fecundam, sed gratiore haustu. lib. 5. cap. 3.

Emacietur) Fiat macrum. lib. 7. cap. 10.

Emammata) Plinius noster intinctus subinde uocat, quæ Græco uocabulo embammata nuncupantur. Sunt autem liquamina multiformia, quibus intingimus bucellas escarum, gulæ prorsus irritamenta, uulgo sapes appellant. Græci dicunt ἐμβάματα, intingere: unde & embammata intinctus. Illud ex Euangelio: qui manum intinxerit in catino: Græce dicitur, ἐμβατὼς τῷ χύτρῳ τῷ πικρίῳ. lib. 12. cap. 54.

Emittet in iugum) Lego emicet, id est, profiliat, tale est illud poeticum, Emicat Eurialus. sic & Plinius: Quæ ita emicuerit materia fructum dabit anno sequente. lib. 4. cap. 20.

Emplastraturus es) Id est, insiturus, eo genere insitionis, quam emplastrum, & emplastrationem uocant, quæ

PHILIP. BEROALDI ANNOT.

quæ ita fit, Detrahatur cortex ex parte arboris nitidissima, eiq; imprimatur cortex cum gemma ex alia arbore par: sic compage densata, ut delibrata parti bene cõueniat tessella hæc, siue scutula insiti corticis, mox oblinitur intrita, integiturq;. Huic emplastrationi consimilis est in oculatio, quæ excidit in arbore oculum cum fistula gemmamq; includit sumptam ex alia arbore. Inoculatione signauit Vergilius numeris poeticiis, scribens: Nec modus inserere, atq; oculos imponere simplex. Et mox paulò. Huc aliena ex arbore germen, Includunt, udoq; docent inolescere libro. lib. 12. cap. 2.

Ephiporam) Lege epiphoram, morbus est ocularius: cuius crebra mentio apud Plinium: Nascitur & epiphora in genitalibus. lib. 6. cap. 17.

Epityrum) Columella euidenter ostendit epityrū dici in oliui genus cõdituræ, docetq; quemadmodum id fiat. Cato quoq; ante Columellā tradidit compositionē epityri, cuius uerba hæc sunt: Epityrum albū nigrū, uariumq; sic facito, ex oleis albis, nigris, uarijsq; nucleos eijs cito. Sic condito, concidito, ipsis addito oleū, acetū, coriandrum, cyminum, sceniculum, rutam, mentam, in orculā condito, oleum suprà fiet, ita utitor. M. Varro lib. de lingua Latina tertio, enarrans illud Plautinū: Si unum epityrū estur. Epityrū (inquit) uocabulū est cibi, quo frequentius Scicilia, quā Italia usa. Quidam, quia apud Græcos caseus dicitur τυρός, opinati sunt epityrū dici cibum caseatum, quibus reclamationis auctoritas scriptorum classicorum, quos nominauimus. Videtur autem appellari epityrum à conflata oliua, quæ Græcè dicitur πτύγις. lib. 12. cap. 47.

Equenti mule) Equum appetenti, & maritum desideranti. Canes consimiliter dicuntur catulire, quando cupiunt

IN COLVMELLAM.

piunt maritari. Tradit Plinius equas domitas sexaginta diebus equire antequam gregales. lib. 6. cap. 37.

Equus) Hunc Aratus, & alij complures Pegasus esse dixerunt, qui in Helicone saxum ungula feriens fontē aperuit, qui ex eius nomine Hippone dictus est. lib. 11. cap. 2.

Eureungij) Legendū eryngij. Est enim eryngion, siue erynge herba inter aculeatas, in primis clara contra serpentes, & uenenata omnia nascens. Eius radix bibitur aduersus ictus morsusq;, Apollodorus aduersus toxica cū rana decoquit. lib. 6. cap. 5.

Ergastularij) Quidā autumant ergastularios dici seruos uinctos in ergastulo. Tu cape ergastularium pro eo qui præpositus ergastulo, & mancipijs: quod genus seruos prisce habebant in ergastulo compeditos ad culturam rusticationis exercendam. Plin. coli rura ergastulis pessimum censet esse, tanquam quidquid illi agunt, à desperatibus agatur. lib. 1. cap. 8.

Erronem) Erraticum, & fugitiuum. Labeo iuriscõsultus, ut scriptū legimus titulo ad edilitium edictū, definit erronem esse pusillū fugitiuum, & ex diuerso fugitiuum magnum erronem esse: sed proprie erronem sic definiunt iuriscõsulti eum, qui non quidem fugit, sed frequenter sine causa uagatur, & temporibus in res nugatorias consumptis ad dominum redit. De errone terno, ait Horatius: Fugitiuus, & erro. lib. 9. cap. 10.

Eruum) Eruum genus est leguminis, quod uim medicaminis obtinet: quippe quo diuus Augustus est curatus. Innoxium est bobus primo uere satū, autumno uerò grauediosum. De hoc Horatius: Tenui solabitur eruo. Presum dicitur, quod infractum, & cõminutum est, sicut & faba fresa nuncupata, quæ molis frangitur. Col. lib. 6. cap. 3.

Euanidæ

PHILIP. BEROALDI ANNOT.

Euanidæ fiunt) Imbecillæ, languidæq; à Seneca gaudium euanidum, decenter dictum. Col. de arb. cap. 17.

Eugeniæ) Eugeniæ uuæ à generositate nuncupantur. Græco enim uocabulo εὐγενία, dicitur nobilitas. Euganei quoq; populi Alpium incolæ traxere nomē à præstantia generis: hoc est, ab Eugeniā. Itaq; Eugeniæ uuæ respondent suo nomini, quādo uinum generosum fundunt. lib. 3. cap. 2.

Euronotus) Nomen uenti est, qui medius flat inter eorum, & notum, unde & nomen accepit. autor Plinius in secundo. lib. 11. cap. 2.

Exacuit) Hoc est, ut ego interpretor, acorem fecit, & acetii saporem concepit. lib. 12. cap. 17.

Exaltant) Exaltare sulcum, est alta fossione deprimere. Est enim altitudo superior, & inferior. Col. lib. 3. cap. 13.

Exaniari) Quasi sanie purgari defecariq; , quo uerbo uititur Cor. Celsus. Confinale est Apuleianum uerbū exanurari, pro eo, quod est amurca emundari, & sanie repurgari, & quidquid est feculentum extillare. infra ait Columella scribens de salsura suillæ carnis, Compositis in tabulatum tergoribus pondere imposito, ut exanietur: hoc est, noxius humor emundetur. lib. 12. cap. 46.

Excerni) Id est, expurgari, uentilariq; . Cōsimilia sunt subcernere, & incernere, inde excernicula, incernicula dicta genera cribrorum. Aliās excernere, est uentrē purgare: unde excrementa dicuntur, quæ & retrimēta. lib. 2. cap. 21.

Excludant) Gallinæ dicuntur excludere, cum post incubatum pulli maturi rupto ouo nascuntur. Plinius: Celerius excluduntur calidis diebus. Item quædam gallinæ gemina oua pariunt, & geminos interdum excludunt. Dicitur & excudere in eodem significato. lib. 8. cap. 2.

Exherbatur) Herbis liberatur, repurgaturq; . li. 4. ca. 3.

Exudent

IN COLUMELLAM.

Exudent) Quasi sudando siccescant exuantq; noxium succum. lib. 12. cap. 5.

F

Fecinium) Inter genera uitium est fecinia, ex eo dicta, quod plus quā ceteræ fecis affert: quod tamen incommo dum repensat uuarum multitudine: uentos, & imbres patienter suffert, æstu infestatur, minuti acini, & duræ cutis uuas habet. lib. 12. cap. 7.

Flaccescat) Languescat, & quasi flaccidū fiat. Plinius à flaccidis auribus autumat deriuari cognomina Flaccorum. Ait Apuleius: Flaccet rebus oratio, id est, languescit, & iacet. Potes legere fracescat, pro eo, quod est putrescat, & corrumpatur. lib. 5. cap. 10.

Fastus) In notis Seruij annotauimus Seruium errasse, dum erroris arcescit Lucanum, qui scribit fastus esse quartæ declinationis, quādo significat superbiā. Secundæ uerò, quando significat librū, qui dierum habet computationē. Vnde errauit (inquit) Lucanus, dicēdo: Nec meus Eudoxi uincetur fastibus annus. Namq; indiscriminatim dicimus fastos, & fastus in secundo, & quarto ordine pro libris, quod & Priscianus tradit, & magnorum scriptorum confirmat autoritas, quæ pro ratione est. lib. 9. cap. 14.

Fatiscit) Resoluitur, languescit, deficit. Plinius: Sine calciatu fatiscunt. lib. 7. cap. 3.

Fefellerit) Latuerit. Horatius: Nec uixit male, qui natus, moriensq; fefellerit. Liuius: Explorator Carthaginensis Romæ biennium fefellerit. lib. 12. cap. 3.

Feles) Animal est familiare, ac domesticum, omnibus notum, uulgo catus nominatur (ut opinor) à solertia. Nunciatum sapientem dicunt, & acutum, Græci δαίμων uocant. Plinius tradit felium oculos in tenebris fulgere.

Idem

PHILIP. BEROALDI ANNOT.

Idem alibi sic refert, Feles quidem quo silentio, quam le-
nibus uestigijs obrepunt auibus, quam occulto speculatu
in musculos exiliunt, excrementa sua effossa obruunt ter-
ra, intelligentes odorem illum indicem sui esse. Verum
apud Columellam, & Varronem, feles accipi uidetur pro
fouino, sic enim uulgus appellat bestiolam gallinis maxi-
me infestam, noxiamq; & saepe gallinaria tota contruci-
dantem. lib. 8. cap. 3.

Fellicula) Legendum filicula. Est enim diminutiuum,
à filice herba: de qua Persius: Non tamen ista filix ullo
mansuescit aratro. Pterin Græci uocant. Præterea alia
est herba filicula, quam Græco uocabulo polypodion ap-
pellant, similis est filici, bilem detrahit, in petris nascitur.
lib. 6. cap. 26.

Femina) id est, femora coxæ interiores, sine diphthōgo
scribi debet, cū prima syllaba corripiatur. Verg. Eripit à
femine. Hinc subfemina, id est, subfemora interiora. Inter-
femineum eleganti uocabulo Apuleiano dicitur genitale
muliebri, quasi inter femina collocatum. lib. 6. cap. 37.

Pellicij fibri) Latini fibrum dicunt, Græci castorem, qui
amputatione genitalium liberat se à uenatoribus, gnarus
ob medicatos testes se peti. lib. de arb. cap. 15.

Testaceis puluinis fibulantur) Id est, alligantur, & qui-
busdam quasi fibulis coagmenta cōnectuntur. Fibulatio-
nes à Vitruuio dictæ coniunctiones fibularum in machi-
nationibus. Diffibulare est fibulā dissoluere, quod & res-
bulare dicimus: quamuis apud epigrammatistam id uer-
bum dicatur in re obscena de fibula citharædorum, &
comædorum, cuius cum mordacitate satyrica mentio est
apud poetas. Testacei autem puluini in pauimentis dicun-
tur coagmenta spicata, & loricationes, quibus ad regu-
lam

IN COLUMELLAM.

lam perfricantur, ut nullæ lacunæ insunt. Et sunt quasi
extantes cumuli. Item puluini sunt eminentiores partes
in areis agrorum, & quasi tori. lib. 1. cap. 6.

Fidelia) Nomen est fidelis uasis, de quo Persius: Re-
spondet uiridi non coacta fidelia limo. Plinius: Multa cō-
gialem tibi plenam faciam fideliam. Fidelia crebra men-
tio est apud Col. hoc uolumine, utpote uasis cōdendis sal-
ganis maximè idonei. lib. 12. cap. 7.

Fidicula) In cælo sydus est, quod appellatur modò ly-
ra, modò fidis, modò fidicula. Alias fidiculas accipimus
pro genere tormenti, ut in commentarijs Suetonij est ex-
plicatum. lib. 11. cap. 2.

Fisco) Fiscina iuncea. Col. lib. 12. cap. 48. hinc fisculus
paruus fiscus, siue fiscella iuncea. lib. 12. cap. 49. & lineū
fiscum uocat lib. 12. cap. 38.

Flutas) Murenæ, & anguille uocantur Græco uo-
cabulo plotæ, Latino flutæ, quod in summo supernantes
sole torrefactæ curuare se posse, & in aquam mergere
desinunt: atq; ita faciles capta sunt. Autor Macrobius.
Col. lib. 8. cap. 17.

Focaneus) dictus est palmes, quasi faucibus uitis ena-
tus: nam, ut inquit Columella, solet in bifurco medius pro-
repere, illud autem bifurcum ucluti fauces in uite repræ-
sentat. lib. 4. ca. 24.

Ferramentum fœnifecis) Fœnifex, sic enim elegantius
dicitur, quam fœnifecus, siue fœnifeca, est is, qui fœnū se-
cat. Fœnifecia dicuntur fœnifeciones. Pers. Fœnifecces
crasso uitiarunt unguine pulres. lib. 2. cap. 18.

Præcipuè fœtæ) Fœtas, serè semper idonei scriptores
appellat puerperas, hoc est, eas quæ pepererunt. Inclytus
tamen poëta dixit, loca fœta furentibus austris, pro plena.

PHILIP. BEROALDI ANNOT.

Idem ait: Non insueta graues tentabunt pabula foetus, pro praegnantibus. Verum alio in loco posuit foetam pro ea, quae iam peperisset. Sic enim inquit, in aspido poea: Fece rat, & uiridi foetam Mauortis in antro Procubuisse lupam. Plinius noster foetam semper usurpat pro ea, quae a partu cubat. Col. lib. 7. cap. 6.

Forda non admittit) Vacca praegrans, dicitur forda à foetu. Ouidius: Forda ferens bos est. Ab alijs horda appellatur quadam cognatione literarum, ut hoc dicitur foedus. Inde in fastis dies hordicalia, siue fardicalia nominantur, quae nonnulli appellant fardicidia, quibus horda siue forda, id est, grauidae uaccae immolabantur. lib. 6. cap. 23.

Fossas ueteres tergere) Verrius Flaccus iuris pontificij peritissimus, quia serijs tergere ueteres fossas licebat, nouas facere ius non erat, festiuiter dicere solebat, serias idoneas magis uiduis esse quam uirginibus ad nubendum, tanquam fossae ueteres sint uiduae, quas feriatis diebus tergere fas esset. lib. 2. cap. 24.

Cum fratribus) Sicut flores prisco uocabulo significat uini fecem è uinaceis expressam: ita fraces ex oleis. Plinius dixit fraces esse carnes oliuarum, & inde feces. Oleum, ut inquit Cato, quamdiu in amurca & in fratribus erit, tam deterrimum erit. Hinc uerbum factum uidetur Fracescere, quod est fratribus resolui corrumpiq; atque putrescere uetustate. M. Varro, Olea lecta si nimium diu fuerit in aceruis caldore fracescet. Item hec de qua fit oleum, coegeri solet acruatim dies singulos in tabulata, ut ibi mediocriter fracescat. lib. de arb. cap. 14.

Infriatur) Friare quod & infriare dicitur, est in puluerem redigere, & minutim digitis terere atq; inspergere, uulgo dicunt puluerizare. lib. 8. cap. 5.

Vis fri

IN COLVMELLAM.

Vis frigoris excoquit) idem est effectus frigoris, & caloris iuxta illud Maronianum: Penetrabile frigus adurit. Consimiliter Lucanus: Vrebant montana nives. In hanc sententiam Palladius. Ita utraq; pastinatio decoquetur beneficio aloris & solis. lib. 11. cap. 3.

Furunculus) Palmes est iuxta palmitem, custodem nuncupatum, qui est uerruce magnitudine, uocaturq; furunculus. Alias furunculus dicitur ulcus nascens passim in quacumq; parte corporis ac maximo incommodo, mortiferum aliquando malum confectis emaciatissq; corporibus. Alias furunculus pusillus fur, ut latrunculus. lib. 4. ca. 24.

G

Galactopota) id est potiores lactis, & lacte uictitantes. Graece γάλα dicitur lac. Suidas ait, γάλακτοπότης δὲ γάλα πίνει, id est galactopotes est lac bibens. lib. 7. cap. 2.

Caseum Gallicum) Laus apud priscos erat praecipua caseo Nemausensi (sic enim à ciuitate Galliae nominatur) cuius meminit Plin. in x. 1. qui scribit caseo Nemausensi fuisse commendationem, sed musteo tantum ac recenti. libro 12. cap. 57.

Gallinaria) Quae superius Graeco uocabulo dicta sunt ornithotrophia & ornithones, nunc Latina uoce appellat Gallinaria, uidelicet stabula Gallinarum & receptacula. lib. 8. cap. 3.

Sestarios gari) genus est liquoris exquisiti, quod garron uocauere, à pisce garo nominato, ex quo antiquitus conficiebatur. Autumat Plinius garum fieri intestinis piscium sale maceratis. Martialis: Nobile nunc sitio luxuriosa garum. lib. 6. cap. 34.

Gemellar) Nomen est uasis, cui fortassis ex eo inditum hoc nomen, quod geminas mensuras continet. lib. 12. ca. 30.

ff 2 Glaber.

PHILIP. BEROALDI ANNOT.

Glaber) sine pilis, Glabella foemina decenter dicitur Apuleio, cuius corpus est leuigatum, politum, nulloq; pilo hispidū. lib. 7. cap. 3. hinc glabrescit, id est, fit glabra & polita leuigataq; lib. 2. cap. 20.

Locis glabrentibus) Glabrentia loca dicuntur quasi caluentia, quæ & glabreta nuncupantur, sine stirpe, sine stipula, sine frondibus, ut hominis caluitium sine capillo est. Græci consimiliter loca nudata fruticibus phalacras uocant, à quibus φάλακρος dicitur caluus. Vnde phalacrocaraces dicti corui aquatici caluitio monstrabiles. Caluescere de arboribus quoq; usurpatur. Infrà ait Colu. sæpe nouella castaneta caluescunt. Vinea caluata dicitur Cato= ni, Plinioq; in quararæ sunt uites, lib. 2. cap. 9. Et glabra ta, id est, depilata. lib. 12. cap. 52.

Gleuconi) Græci & γλευκός mustum uocant: Græca quoq; uoce dicitur aigleuces, hoc est semper mustū quod inter dulcia est. Id euenit cura: quoniam, ut docet Plinius, feruere prohibetur. Hinc oleum gleucinum dictum ab eo γλευκός. i. mustum incoquitur uapore lento, consumiturq; mustum oleo, cui admiscet etiam odoramenta. Plinius oleum gleucinū memorat inter genera olei facticij, quod nunc quomodo fiat, eleganter Columella perscribit libro 12. cap. 50.

Glycorhizes) Vocabulum Græcum est, quod significat dulcem radicem, tanquam id uini genus à dulcedine musti, & radice herbæ cum qua fit, sit nominatum. libro 12. cap. 35.

Quasi pabulo gliscit) Crescit, pinguescit, saginatur, Gliscere enim crescere est; Vnde glires dicti, qui somno gliscunt, id est, crescunt, fiuntq; pinguiiores. Glisceras mēsas dicebant antiqui opimas, et lautas, quasi gliscētes per in=

structio

IN COLUMELLAM.

structionem epularū. Alibi Columella scribens de gallinis farciendis sic inquit: Prima luna saginari coepta uicesima pergliscit. lib. 2. cap. 14.

Graminoso) Herbofo, à gramine ducto uocabulo. Est autem gramen inter herbas uulgatissimum, iumentis herba non est alia gratior, siue uiridis, siue in sceno siccata. Sunt qui & aculeatum gramen uocent, cum in cacumine sint aculei, quod Græci δακτύλον uocant: quia digitis me= deatur. lib. 6. cap. 1.

Grauedinem) Grauedo, ut docet Corn. Celsus, humor est ex capite distillans. Apuleius: Nares grauedine opple tæ. Græci uocant coryzas, nostri grauedinem: unde gra= uedinosi dicti, qui ad morbum grauedinis procliuiores sunt. M. Tullius: Itaque dicimus grauedinosos quosdam, quosdam torminosos, nō quia iam sint, sed quia sæpe sint. lib. 7. cap. 3.

Gummitione) Inspersione gummi, & quasi testorio. Itidem ceratura dicitur inductio cere, & quædam quasi incrustatio ex cera facta in dolijs olearijs. lib. 12. cap. 49.

H

Observare halitus septentrionales) Plinius: Qui mares concipi uolet, in aquilonem pascito, ut sic in eundem in= eant: qui foeminas concipi uolet, in austrum spectantes inire cogito: tradunt omnes fermè scriptores hoc fieri, sed cur fiat, minime causas explicant: uideor itaque factu= rus operæ precium si ea, quæ apud Albertum Magnum rerum naturæ consultissimum legi, conducentia ad hanc rem, hoc in loco explicauero, qui in libris de animalibus tradit, ideo flante Aquilone concipi mares, quia is uentus calorem naturalem intus cohibet, & ita corpora sunt ualentiora firmioraq; & ipsum semen siue sperma=

ff 3

meliores

PHILIP. BEROALDI ANNOT.

meliorescit, cōtrā flante austro corpora fatiscunt, & resolutio calore sūt imbecilla, unde foeminae tunc facilius concipiuntur, qui foetus est quā masculus lōgē imbecillior, molliorq; lib. 7. cap. 3.

Hallecula) pisciculi nomē est, potest esse diminutiū hallecis, quae sex est murie imperfecta, nec colata. li. 6. cap. 8.

Hara) stabula porcorū, atq; cubilia. Plautinū illud notū est, In hara habitare uideor, nō in adibus: apud Varro. lib. 3. cap. 10.

Albi uel helui) est enim color heluus, siue heluolus, inter purpureū, & nigrū. Vnde uuae heluolae nomē acceperūt, quae à quibusdam appellatae sunt uariatae, à colore saepius uariante. Grammatici heluū colorē appellari dicunt mediū inter rufū & albū, qualis est color boū. M. Tullius hinc uidetur heluolas herbas scito epitheto nuncupasse, cum ait, Heluolas herbas ita condiunt, ut nihil possit esse suauius. lib. 2. cap. 2.

Rustici hexastichō) Vulgō dicitur hexastichō sex uersibus constans: Distichon duobus. Hic hordeū nominatur hexastichon, quasi sex ordinū: sicut alterū genus distichō, duorū ordinū. Nā in hordeo spicae quaedā binos ordines habēt, & id distichon uocat: quaedā senos, & hoc à numero ordinum hexastichon appellatur. lib. 2. cap. 9.

Cum distendetur aqua cutis) Id est, laborabit hydro-pisi, sic enim Graeco uocabulo appellant morbum aquae subter cutem fuisse: cuius tres sunt species, Tympanitis, hyposarca, & ascites: Communis est omnium nimia humoris abundantia: Olim quidam hydropicus sitis impatiens bibit suam ipsius urinam, atque ita in exitium semet precipitauit. Ita autem ordinanda sunt uerba Columellae, ut aqua sit septimus casus, cutis uerō reclusa, ut exponas cutem

IN COLUMELLAM.

cutem distendi aqua, & nimio humore subter cutem fuso corpus extuberare. lib. 7. cap. 7.

Hippomanes) Vt eximius poeta describit, uirus est lentum distillans ab inguine equarum per id tempus quo libidine extinulantur. Hippomanes est caruncula nigra, ὅς τε μετὰ πύλον πόλιν, id est, In fronte pulli equini ueneficium amoris: de quo intellexit poeta in serio opere: Quae ritur & nascentis equi de fronte reuulsus, Et matri praereptus amor. de quo Plinius, Solinus, Aristoteles, & ceteri. Est & Hippomanes autore Theocrito ποτόν ὕμνον: id est, planta, siue herba, qua gustata equi in furias aguntur, unde & nomen. lib. 6. cap. 26.

Quam in hircis) Lego in hirtis, ut ad genus ouium hirtum, hoc est hirsutum referas, quod minus preciosum est. Si mauis hircis, intellige in gregibus ouium plures parandos masculos, quā in gregibus caprarū hircos. lib. 7. cap. 4.

Hornotinas plantas) Ab horno hornotinus fit, ut à primo pristinus, autore Prisciano, et pro re annua siue ipsius anni accipitur. Dixit Horatius, Si thure placaris, & horna fruge lares. Cato: Hornotinae nuces uirides sunt. Col. lib. de arb. cap. 30. & lib. 5. cap. 6.

Sic utriq; proximū horreum) Nomine horrei significatur repositoriū: unde horrearius dictus, super quo affatim in cōmentarijs Apuleianis annotauimus. lib. 1. cap. 6.

Pensile horreum) Repositorium sublime & editum. Plinius & Varro probauit suspensa & sublimia, hoc est, pensilia horrea. Consimiliter pensilis uua dicitur quae suspendi solet ad perennitatem. Pensiles horti erant Thebis Aegyptijs memorabiles. Sergius Orata habuit pensiles ualneas. lib. 12. cap. 49.

In hortensi lira) Id est, in areola & sulco horti: horrensia

PHILIP. BEROALDI ANNOT.

tenſia appellant omnia quæ ſcruntur & naſcuntur in hor-
tis, Græco uocabulo dicuntur cepurica. lib. 9. cap. 4.

I

Ichthyotrophia) Vox Græca eſt, qua uiuaria piſcium
ſignificantur, quæ & piſcinæ nominantur. Plin. noſter hæc
omnia receptacula auium, piſcium, ferarum generali uo-
cabulo uiuaria appellat. lib. 8. cap. 1.

Impetigines) Puſtulae ſunt infeſtæ corpora, quarum,
ut docet Corn. Celfus, ſpecies ſunt quatuor, ab impetu
inditum nomen, ut oſtendit Quintus Serenus illo uerſu, Si
uerò uitium eſt, quod ducit ab impete nomen. Vulgo uola-
ticam dici autumat. Impetiginē Plin. lichenas eſſe ſentit,
hæc memorans: Arida cum reſina impetiginem & ſcabiē
quam pſoram & lichenas uocant. Nam ἰσὺς Græcè ſca-
bies, relinquitur ut lichen ſit impetigo. lib. 6. cap. 30.

Incanæ) Canefcentes & albæ. Virg. Incanæq; menta
Regis Romani. lib. 8. cap. 2.

Incernemus) Cribrabimus. Incerniculum genus cribri
eſt: incernere cribrare, cribroq; tranſmittere. li. 5. cap. 4.

Incilia) Incilia ſoffæ ſunt quæ in agris fiunt ad aquā
deducendam, dicuntur & deriuationes de riuo commu-
ni factæ. Portius Cato: Incilia aperire, aquam deducere,
uias & ſegetem curare oportet, ut ſuat, item in monte
ſoffas inciles puras habere oportet. lib. 5. cap. 9.

Inemptas dapes) Verſus Verg. ex IIII. Georg. quæ
hoc in loco citat Columella, ſunt hi, Regū aquabat opes
animis, ſcraq; reuertens Noctē domum, dapibus menſas
onerabat inemptis. lib. 11. cap. 2.

Ineunt) Coeunt, & primum initum facere incipiunt.
lib. 7. cap. 9.

Inexputabilis) Inſinitus, qui ſupputari ob multitudi-
nem

IN COLVMELLAM.

nem non poterat. lib. 9. cap. 4.

Non inficior) Non nego. Ire inficias eſt negare, inde
ſtatus inficialis apud Oratores. Inficiator pro eo qui ne-
gat. Epigrammatista: In ius o fallax aut inficiator ea-
mus. lib. 4. cap. 28.

Infriata) Minutim inſparſa. Friabile id Latine uoca-
tur quod facile diſteritur, uulgo uocant puluerizatum. li-
bro. 7. cap. 5.

Velut per infundibulum) Inſtrumenti ruſtici nomen
eſt quo uina diſfunduntur in dolia, in uſu cellæ uinarie
frequentiſſimo. Portius Cato ſcribit, oportere uillicum ha-
bere in inſtrumento fundi infundibula duo. Reſert Fla-
uius Vopiscus in Aureliano, fuiſſe quendam bibacem qui
bibere ſolebat inſundibulo appoſito plus orca. Eſt autem
orca genus uas. lib. 3. cap. 12.

Inſuſci) Nigrantis coloris. lib. 9. cap. 10.

Ingluuius) Albertus Magnus doctior quàm eloquen-
tior, Pappam uocat in auibus, quam Columella uocat in-
gluuiem. Itidem Vergil. illo uerſu, Improbis ingluuiem
ranisq; loquacibus implet. A' Plinio dicitur ſinus guttu-
ris. Eſt autem capacitas gulæ patentior, qua merguntur
recentia cibaria. lib. 8. cap. 5.

Inire gregem) Id eſt, coire cum grege. Auſonius: Sic
me taurus init, ſic proxima buccula mugit. Ouidius: In eas
quamlibet ante uelim. Hinc initus ponitur pro coitu. Plin-
ius tradit equos, & canes, & ſues initum matutini ap-
petere. Idem de bobus ſcribens ait: Conceptio uno initu
peragitur. lib. 7. cap. 3.

Innotat) Inurit, ſignat, inſcribit. lib. 7. cap. 9.

Inodare) Plinius pertinentia ad hanc ſententiam hæc
ſcribit: Ceterum ut odore careant, omnia hæc iubentur

ff 5 feri

PHILIP. BEROALDI ANNOT.

seri cum luna sub terra sit, colligi cum in coitu. sine his Menander è Græcis autor est, allium edentibus, si radicem betæ in pruna tostam superederint, odorem extingui. lib. 11. cap. 3.

Impicato) Pice oblinito, picare, impicare, oppicare uerba sunt ab uno picis fonte corruata. lib. 12. cap. 29.

Irim) Herba est laudatissima in Illyrico. Floret diuersi coloris specie, sicut arcus cœlestis, unde et nomen: natura est feruens. lib. 12. cap. 28.

Insolatis) Insolati dicuntur dies multo sole, et puro intepescentes. Insolari etiam est sole impleri, concoqui. lib. 11. cap. 3.

Ad instrumenti curam) Titulus est apud iuriscōsultos de fundo instructo, et instrumento legato. Vbi docet Vlpianus instrumentum dici apparatus rerum, sine quibus exerceri nequeat possessio. Idem ait, instrumenta fundi ea esse, quæ fructus querendi, cogendi, conseruandi gratia parata sint. Triplex est instrumentum rusticum, Vocale, Semiucale, Mutum. Vocale, in quo sunt serui. Semiucale, in quo sunt boues. Mutum, in quo sunt plaustra, ligones, falces, et alia. Hoc genus Græci uocant ἐργαλεῖα, ῥαγγικά, καὶ ὄκνωα. lib. 1. cap. 8.

Insuccanda) Aspergenda, et quodam quasi succo irroranda, madefaciendaq; lib. 7. cap. 4.

Iteratos tertiatos esse) Iterati dicuntur agri, quando secunda aratione coluntur, quod et offringere nuncupant, unde et iteratio. Tertiari uerè, quando tertia aratione, et tertio sulco repetuntur, tuncq; boues ligare dicuntur. lib. 2. cap. 4.

Interordinium) Spatium quod est inter duos ordines dicitur interordinium, sicut interuallum inter columnas, intercolumn

IN COLUMELLAM.

intercolumnium nominatur. lib. 3. cap. 13.

Ad intertriginem) Intertrigo corporis uitium est, fit autem id malum, quando femina, id est, coxæ interiores equitatu aliaue de causa atteruntur. Græci dicunt pacatrimma. Docet M. Varro intertriginem, et intertrimentum ab eodem uerbo deriuari, cuius uerba sunt hæc: Intertrimentum ab eo, quod duo, quæ inter se trita, et diminuta, à quo etiam intertrigo dicta. M. Cato: Intertrigini (inquit) remediū est, cum in uia ibis, ab synthij pontici surculum sub anulo habeto. lib. 6. cap. 32.

Intrita) Intrita uocabulo generali dicta est, ab interitu. Interdū esculenta est, sepius alijs rebus accommodata. Ait Terent. in Phor. Tute hoc intristi, tibi omne est excusandum. Exposuit Donatus hoc, inter rusticos de alliato mortarij dici solere: Proprie enim, inquit, intrita dicitur huiusmodi cibus. Alia res est Catonis intrita, hoc est, emplastrum ad insitionem, cui emplastrationi nomen est maxime idonea. Plin. in 17. Sed id etiam apud ueteres Græcos inuenitur, et apud Catonē, qui oleam, ficumq; sic inferi iussit mensura etiam præfinita, secundum reliquam diligentiam suam cortices scalpro excidi quatuor digitorum longitudine, et trium latitudine, atque ita coagmentari, et illa sua intrita oblini: hic uidetur intrita pro fece uini poni, sicut infra ponitur intrita folliculorum, quibus acina uuarum conteguntur. lib. 12. cap. 40.

Nisi interuasferis) Sicuti supra, ita hic quoq; corrigendum est, interraseris. Namq; interradi dicuntur arbores, quando rami intermediij succiduntur, quoniā densitas officit, ideoq; laxioribus interuallis ferendæ sunt arbores, interradi gaudent oliuæ, autore Plin. Columel. lib. 5. cap. 8. et 12. cap. 19.

Inula

PHILIP. BEROALDI. ANNOT.

Inula) Iulia Augusta illustravit inulam, dum ea uescitur quotidiano cibo. herba est hortensis, amara, & per se stomacho inimicissima, eadē dulcibus mixtis saluberrima. Defectus præcipue stomachi excitat. lib. 12. cap. 45.

Inurinare) Innatare, & mergi: urinantes uocant, qui sub undis natant, quorum frequens mentio apud Plinium. Vrina, ut docet M. Varro, ex eo dicta quod urinatur, id est, mergitur ad hauriendam aquam. Firmicus Maternus docet urinatores habere in horoscopo sydus delphini. li. 8. cap. 14.

Totius iugi) Vincarum multæ species sunt, aliæ humiles, ac sine palis, aliæ sublimes, ut quæ appellantur iugata, ut pleræq; in Italia: quibus stat recta uinea dicuntur pedamenta, quæ transuersa iugantur, iuga nominantur, ab eo quoq; uinea iugata dictæ. Iugorum frē sunt genera quatuor. Pertica, arundo, restes, ac uites. Iugationis species duæ, una directa, altera compluuiata, hoc est, in longitudinem, & latitudinem iugata, dicta à cauis ædium compluijs. lib. 4. cap. 18.

Iugario ad circumeundum) Nomine iugarij is significatur, qui iungit boues, iugumq; imponit, demittitq;. libro 6. cap. 6.

Iugeratim) In singula iugera, aduerbium est, ea figura formatum, qua templatum, pagatim, uicatim, & alia sexcenta hoc genus. lib. 3. cap. 3.

Fracta iuga) Genus est uinea, quam uocant iugum. Fit autem cum defixis humi palis annectuntur singule transuersæ perticæ, per quas prorepūt uitis pampini. Id genus iugi canterium uocant rustici, inde iugata uinea scriptoribus rustificationis nuncupata. lib. 4. cap. 17.

Ad iusta) Integra, & plena sine diminutione. li. 6. c. 29.

Iuuen us

IN COLVMELLAM.

Iuuentus) In apibus dicitur decenter iuuentus, gens, populus, plebs, & cetera hoc genus, translatione ab hominibus facta. lib. 9. cap. 12.

L

Labello) Nomen est uasis, diminutiuum à labro, de quo M. Tullius: Labrum si in balneo non est, cura ut sit. Villi-
cus habere debet ex præscripto Catonis labrum uinariū, labra aquaria quinque, labrum lupinariū unū. lib. 12. ca. 28.

In Lacinijs) In particulas, ut separatim distributus, & particulatim diuisus bene conualescat: uocabulum ductū à lacinijs uestimentorum quæ caesuratum sectæ, & quasi diuise sunt. Infrā ait, Separatim laciniæ deducantur. lib. 7. cap. 6.

Laconicis excoquimus) Balneæ ardentes, ne dicam ca-
lentes, fuerunt in usu quotidiano priscorum, quibus per-
suasissimum habebant in corporibus cibos coqui, & cru-
ditatem digeri. In balneis erant tepidaria, caldaria, frigi-
daria: erant & sudatoria, quo ex genere est laconicum.
ubi sudando, exercendoq; corpus, cruditatem digerebant,
& appetentiam edendi prouocabant. Scribit Vitru-
uius Laconicum, sudationesq; coniungendas esse tepida-
rio, qui saturitate epularum immodica crudi erant, & ca-
costomachi cruditateq; laborabant: hi ad balneas consu-
giebant, & in sudatorijs, laconicisq; sudorem euocabant:
ita stomachi cruditatem digerentes, quam epulæ copiosio-
res afferunt. Cor. Celsus docet sudorem elici duobus mo-
dis, aut sicco calore, aut balneo: sicco calorem esse Laco-
nicorum, quæ utilia sunt, quoties humor intus nocet, isq;
digerendus est. Consimiliter Seneca in epistolis moralibus
carpens hunc uentricularum morem sic refert: Quid mihi
cū istis calentibus stagnis? quid cū sudatorijs? in quæ sic

cus

PHILIP. BEROALDI ANNOT.

cus uapor corpora exhausturus includitur, omnis sudor per laborem exeat. Poëta Satyrici consono ore carpen-
tes ingluuiem belluonum, quorum deus uenter est, cōsi-
miles sentētias numeris poëticiis complexi sunt. Horatius:
Crudi tumidiq; lauemur. Persius: Turgidus sic epulis at-
que albo uentre lauatur. Iuuenalis: Crudum pauonem
in balnea portas. Igitur Columella Satyrico morfu, &
canina facundia inuēctus in delitias luxuriosoru ait, Ro-
manos saturos cibo, potuq; distentos, excoquere digere-
req; quotidianam epularum cruditatem in laconicis, hoc
est, sudatorijs, ubi sudores digerebant, & ita apti rursus
ad ganeata cibaria, coenasq; esculentiores reuertebantur.
Laconicum autem, ut Dion tradit, à Laconibus dictum est
inuentoribus: quoniam nudi, unctiq; ante alios in hisce
sudatorijs exercebantur. Plinius autumat id genus instru-
menta pessum dedisse mores bonos, & debellasse corpora
Romanæ iuuentutis. Col. in præfat. lib. 1.

Lacon) Autor est Pollux, generosas canes esse Laconi-
cas, Arcadicas, Argolicas, Celticas, Ibericas. Tradunt an-
tiquitus Lacenas canes ex uulpibus, canibusq; pgenitas:
& ob id uocari Græco uocabulo ἀλωναῖδες, quasi à uul-
pe uulpinares. lib. 7. cap. 1.

Lacusculos) Loculos, siue loculamenta disclusa ut unū
quodq; genus seorsum, ac separatim reponatur. M. Varro
loculatas piscinas appellat in quibus generatim disclusi
piscines continentur. Diminutiuum est à lacu, & significat
uas torcularis. lib. 12. cap. 49.

Auium lanistæ) Sicut lanista comparat familias gladia-
torum, easq; edocet armorum disciplinam, ut mox uendat
munerarijs, ita per translationem dicuntur lanistæ auiū,
qui gallinas parant, instruuntq; ad certamen, qui mos ho-
dieq;

IN COLUMELLAM.

dieq; durat apud Boëmos: ubi primores præparant gal-
los gallinaceos pugnae quasi gladiatorie, fiuntq; spōsio-
nes precij non parui, dum unusquisque pecuniam largam
deponit, quam aufert dominus uictoris gallinacei. Plinius
refert Pergami omnibus annis spectaculum gallorum pu-
blice edi solitum, ceu gladiatorum. lib. 8. cap. 2.

Vel de lapide noxium) Serui dicuntur de lapide empti,
propterea q; uenales serui astabāt in lapide, foro Roma-
no ubi præco uenales proclamabat. Hinc illud Plautini:
Inleo astas lapide, ubi uenales præco prædicat. M. Tul-
lius, in oratione contra Pisonē, non minus scienter, quam
elegāter tribunos duos dixit esse de lapide emptos, quia
mercede redempti fuerant, ut fauerent Clodio: Sicut serui
de lapide pecunia comparantur. Labitur Merula errore
manifestario, qui enarrans hunc locū Columella existima-
uit id totū referendum esse ad eos, qui de Capitolino la-
pide deieciabantur, quod quā ridiculum sit interpreta-
mentū, penitusq; ab intellectu scriptoris dissentiens, qui-
uis uel mediocriter eruditus intelligit. lib. 3. cap. 3.

Lapsana) Olus est syluestre trium foliorum, diui Iulij
carminibus præcipuē iocis militaribus celebratum: alter-
nis quippe uersibus exprobaui lapsana se uixisse apud
Dyrhachium, præmiorum parsimoniam cauillantes. Est
autem id, ut inquit Plini. cima sylvestris.

Exiguum laseris) Virgultum clarissimum est, nomine
laserpitium, quod Græci silphion uocant, cuius succum
uocant laser, magnificum in usu medicamentisq; & ad
pondus argentei denarij pensum. In Cyrenaica prouin-
cia præstantissimum, unde epitheto optimo Catullus Cy-
renas laserpiciferas nominauit. Pallad. Græco uocabulo
opon Cyreniacē appellat laser, quasi succum Cyrenaicū.

Galenus

PHILIP. BEROALDI ANNOT.

Galenus quoq; opij Cyrenaici mentionē crebro facit, intelligi uolens hoc laser: quāuis mendose hæc dictio legatur in codicibus impressis. Plinius de lasere scripsit hæc: Laser ex silphio profluens inter eximia est naturæ dona numeratum: pluribus compositionibus inseritur, per se autem algores excalfacit. Potum neruorum uitia extenuat, sceminis datur in uino. à lasere laserpiciatum acetum dictum. lib. 5. cap. 8.

Neq; latere) Id est pariete lateritio, & structura ex lateribus coctis facta. Col.

In uentrem lateſcunt) Lati fiunt prægrandesq; & uentricosi. lib. 2. cap. 10.

Lentorem) Vulgo uiscositatem uocabulo barbaro appellant. Lentor dictio est infrequens: sed oppido quàm elegans, Plinianiq; splendoris. lib. 6. cap. 4.

Leucoia) Candida uiola hoc nomine nuncupatur: Nā Græci leucon candidum, & ion uiolam dicunt. li. 9. ca. 4.

Superposita libella) Norma est siue instrumentū quolibet aquarum utuntur. Structuras ædificiorum, ut inquit Plinius, ad normam, & libellam fieri, & ad perpendicularum respondere oportet. in alia significatione libella in argento significat decumam partē denarij nummi. Sembella dimidium libellæ. lib. 3. cap. 13.

Liberaq;) Libera dea est, per cuius beneficium fœmina emissa in coitu seminibus liberentur, unde & nomen, quam etiam Venerem esse putant. Autor August. in sexto de ciuitate dei. Quidam autumant Liberam esse uxorem Liberi patris, hoc est Bacchi: numen utriusq; in bacchanalibus celebratur. lib. 12. cap. 18.

Ligula) Nomen mensuræ parue, instar coeclearis, à linguae similitudine ligula dicta. Quidam grammatici perti

IN COLVMELLA M.

pertinaciter contendunt lingulā dici debere potius, quàm ligulā, quos hoc disticho taxat Epigramatista, Quamuis me ligulam dicant equitesq; patresq;, Dicor ab indoctis lingula grammaticis. Plinius lib. 20. Sunt qui comitalibus morbis dandum putant ligulæ mensura. Ligulam quoque dicimus uinculum calceorum, de qua Iuuen. Et ligulas dimittere sollicitus. Lingulam dixere ueteres gladiolum oblongum in speciem linguae factum. lib. 12. cap. 22.

Ligone) Ferramentum est rusticum à legendo dictum: Nanque eo propter latitudinem id quod sub terra est, facilius legitur. Vlpianus inter instrumenta fundi, quæ culturæ utilia sunt, enumerat ligones. lib. 2. cap. 16.

Ligustici) Ligusticum est olus siue herba hortensis à Liguria nominatum. Plin. in x v i i i. Ligusticū siluestre est in Liguria suæ motibus, seritur ubiq; Iuanius satiuum, sed sine uiribus: panacē aliqui uocant. Apitius condimentis apitianis frequenter immiscet ligusticum. lib. 12. cap. 57.

Lirantur) In liras digeruntur sulcanturq; factis porcis, de quibus supra scripsi satis diligenter. lib. 11. cap. 2. hinc liratum aduerbium per liras. lib. 11. cap. 3.

Mustum lixiuum) Plinius & Græci scriptores protropon uocant mustū sponte defluens antequā calcetur uua.

Fœminæ locis) Id est genitalibus & naturalibus equæ. Locos proprie appellant genitalia mulierum. Plinius: Fœminis eadem omnia præterquàm uesciæ iunctus utriculus, unde dictus uterus: quod alio nomine locos appellant, hoc in reliquis animalibus uuluum. M. Cato: Mulier si eo lotio locos fouebit, nunquam hi uiriosi fient. Corn. Celsus: Quæ locis laborat, aut difficulter partum edit, sternutamento leuatur. lib. 8. cap. 11.

Locumenta) Loculi sunt et receptacula quæ apud nos

funt uimineæ, & ordine collocantur in peristerotrophio, in quibus nidificant colūbæ. M. Varro loculatas piscinas decenter appellat quibusdā quasi loculamentis distinctas, ubi dispares disclusi pisces habentur. lib. s. cap. 8.

Locustæ) Locustas intelligit, quæ sunt in genere sectorum, quas Græci *ἀσπίδες* uocant, de quibus multa Plinius noster in undecimo. Ecclesiastici conditores memorant olim locustam totam executisse Aegyptum. olim à locustis ciuitas in Africa pulsa est. Alias locustæ sunt pisces. Fuit & Locusta foemina uenefica, cuius Tranquillus, Tacitus, Iuuenalis commemorauerunt. lib. s. cap. 11.

Ad lucubrationem uespertinam) Rustici duas habent lucubrationes, easq; maxime noctibus hybernis: alteram uespertinam, alteram matutinam, quam antelucanam uocant: quia ante lucem euigilant. Literatis quoque consimiles sunt lucubrationes, magna tamen dissimilitudine dispersæ. Siquidem rustici lucubrantes rusticana opera efficiunt, & uilia, literati uero diuina, & immortalia: illi corpus, hi ingenium exercent, illi manus mouent in canabe, & ligno & materia, hi inter chartas, & calamos scriptorios sunt occupati, qua occupatiue, nihil honestius, nihil potest esse præstantius. lib. 11. cap. 2.

Optima habentur à lumbis) Membra hominis, & partes ad alias quoq; res decenti translatione transferuntur. Nam montibus poëta persæpe dant caput, humeros, pedes. Nec Columella in uitibus lumbos, & humeros, indecenter appellat eas partes, quæ si uitem metiaris, ut hominem obtinent uicem lumborum, & humerorum. Cum similiter Plinius dat uitibus digitos, pollices, caput, crines, alia quoq; humani corporis membra. Idem tradit ab humeris arborum surculos petendos esse ad insitionem. Col. lib.

lib. de arb. cap. 3.

M

Maceria) Sepimento. Plautus in Truculento: Maceria illa in horto in singulas noctes latere fit minor. M. Varro docet maceriam in fundo esse fabrilis sepimentum, cuius species sunt quatuor, quod fit è lapide, quod è lateribus coctilibus, quod è lateribus crudis, quod ex terra, & lapillis compositis informe. lib. de arb. cap. 18.

Macesat) Legendum est macescat, hoc est, macer fiat. Plautus: Macesco, tabesco, consenesco miser. lib. 7. cap. 3.

Malagmatis) Malagmata medicamenta quæ molliunt, unde & nomen. lib. 6. cap. 16.

Malleorum) Corrige malleolorum. Sunt enim malleoli uocabulo apud scriptores rei rusticæ frequentissimo, surculi uitium utrinque capitulati, & ob id malleoli nuncupati, perinde ac mallei effigiem representantes. lib. 3. cap. 21.

Malignis lignis) A malo arbore pomifera malignum lignum dici arbitror. Plin. melinum unguentum celebrat, ex eo dictum, quod ex malis cotoneis fit. Nam *μᾶλον* Græcè malum appellatur. lib. 7. cap. 8.

Marathitè) Lego marathritè, hoc est, uinum ex fœniculo cōcinnatum, quod Græci marathron uocant. lib. 12. ca. 35.

Maritabis) Dicuntur decentissima translatione arbores maritari, quando illis uitis copulatur. Plin. consimiliter, Alternis, inquit, seruantur brachia, alternis putantur annis, sexto anno maritantur. Horatius quoq; dixit in Epodo, Altas maritat populos. lib. de arb. cap. 16.

Materiam submitto) Id est, pampinum educato, pro ducitoq; ad incrementum, ut mox fructum ferat. Frequens uerbum apud Columellam in hoc significato, sicut & materia pro uirga siue palmite uitigineo. In sexto ait idem,

PHILIP. BEROALDI ANNOT.

Materiam uocamus palmitem, ea & fructum, & noua flagella bene procreat. Alias materiae appellatione significatur omne lignum accommodatum ad aedificandum. Ideoque scribit Vlpianus: Si cui legata ligna sunt, ei arbores materiae causa succisas non deberi. & ut autor est Paulus: Per tice & pali in numero materiae redigendi sunt, & ideo lignorum appellatione non continebuntur. Hinc materiarius uocabulo Plautino dictus faber tignarius, & fabrica materiaria Plinio nuncupatur fabrica tignaria, quam Dædalus inuenit. Apud Vitruuium uerba sunt materiari, & materiaciones. Apud M. Tullium aedes male materiata, id est, tignis, trabibusque male sulta, maleque adminiculata, & ob hoc uitium facientes. lib. de arb. cap. 1.

Matrices) Quae sunt matres, & progenerant, uulgo matricem uocant genitalia foeminae, qua foetus ipse concipitur, contineturque. Eruditiores matricem ponunt pro ea quae foecunda est, & mater fit, & parit. Infrà loquens de gallinis, inquit, Sint matricem robusti corporis. Et est haec dictio in hac significatione propè in usu Columellae. Suetonius arborem appellauit matricem, ex qua planta tantum foret. Videor, si memoria non labat, legisse apud Plinium, uno tantum in loco matricem poni pro locis genitalibus secundum uulgarem significatum. lib. 7. cap. 3.

Mediastinus) Significat seruū ministerio rustico priuatum attributum, quod sanè erat laboriosum. Sed quod in agricoltatione sit id officium mediastini nō satis liquet, nisi accipias pro eo qui balnea curat & domum. Quidam etymon mediastini deducunt à medio astu, id est, ciuitate, quasi in media ciuitate uersetur, & mediae urbis incola sit, quae significatio planè conuenit cum illo Horatiano carmine: Tu Mediastinus tacita prece rura petebas. Quidam mediastin

IN COLUMELLAM.

mediastinum à medio stando uocari memorant, non pauci mediastinos tradunt dici uilissima quaeque; mæcipia, qui abiectissima quaeque; officia tam in agro, quam in urbe inter seruos peragunt, ut omnibus pareant, nullius imperiū detrectantes, quasi in medio, ac propatulo ad omnium domestico rum iussa praesto sint. De mediastinis Nonius, Porphyrio, Priscianus. Ego re solerter, curioseque; perpensa, uideo apud Columellam mediastinos proprie intelligi eos operarios, qui in studio agricolationis uersantur: quales sunt occatores, sarritores, runcatores, messorum; hoc signat ipse Columella scribens in secundo, posse ducentorum agrum iugum subigi duobus iugis bouum, totidemque; bubulcis, & sex mediastinis. Nam praeter bubulcos mediastini sex, qui alij intelligi possunt, quam hi qui reliqua opera praeter arationem in agricoltatione conficiunt, ut est sarrire, runcare, occare, metere, & cetera hoc genus: sunt autem quasi hi in medio aratorum, & uinitorum consistentes. lib. 1. cap. 9.

Viridem medicam) nomen est herbae pabularis, de qua Vergilius: Tunc te quoque; medica putres Accipiunt sulci. *Alb. f.* Columella in secundo inter genera pabulorum, eximiam scribit esse herbam medicam, quod semel seratur decem annis omnibus. lib. 7. cap. 4.

Melicum) M. Varro: Ad hanc rem electis maximis galinis, nec continuo his quas melicas appellant falso, quod antiqui, ut thetin, thelin dicebant, sic medicam, melicam uocabant, haec primo dicebantur, quia ex Media propter magnitudinem erant allatae, quaeque ex his generate postea propter similitudinem. lib. 8. cap. 2.

Mellificijs) Melli conficiendo, operique; mellifico. libro 9. cap. 13.

Mellissones) Graeci μέλισσας uocant apes, unde melisso-

PHILIP. BEROALDI ANNOT.

nes dicuntur apiaria, quæ mellaria quoque nominantur, loca uidelicet in quibus siti sint aluci apum. Loca quibus pascuntur anseres, Græca uoce nuncupantur chenotrophia. Nam *χην* dicitur anser. Leporaria dicuntur loca quibus uidelicet lepores inclusi pascuntur, quanquam M. Varro leporaria intelligi uelit omnia septa ædificia uillæ, quæ habent inclusa omnis generis animalia quæ pascuntur. In leporario (inquit) apri fuerunt multi. Scipio, qui purissimè locutus est, roboraria appellat uiuaria ferarum, à roboreis tabulis, quibus sepi solent. lib. 8. cap. 1.

Melimellis) Nomen est liquoris, composito uocabulo ex malis, hoc est cydonijs, & melle. lib. 12. cap. 45.

Menstruus fiat) Id est, ne id mense uno impendatur, absumaturq; quod per totum annum sufficere debet. libro 12. cap. 1.

Mentigo) Videtur in agnis, & hædis mentigo id ferè malum esse, quod in hominibus mentagram appellant. Vtriusque uocabuli etymon à mento est, quoniam ab ea parte ferè oriebatur, fœdisq; ulceribus mentum, os, labra, obsidebat. lib. 7. cap. 5.

Multi mergis) Videntur mergi esse ferramenta idonea metendis frugibus, quæ à Plinio mergites appellantur, sic scribente: Stipule alibi mediæ falce præciduntur, atque inter duos mergites spica dstringitur. Notum est illud Maronianum, Aut foctu pecorū aut cerealis mergite culmū. Exponunt grammatici mergites dici manipulos spicarum, quo intellectu an hic & apud Plinium mergi mergitesq; accipi possint, æstimant eruditi. alias mergus dicitur in uinea, ubi supra terram uitis curuatur iuxta suum adnuculum, à mergendo uidelicet nominatus, de quo Pallas hæc, Mergum dicimus, quoties uelut arcus supra terram

IN COLUMELLAM.

ram relinquitur, alia parte uitis infossa. Mergi post biennium reciduntur in ea parte quæ supra est, & in loco iustas uites relinquunt. lib. 2. cap. 21.

Mergus propagare) Mergus genus est propagationis, ubi scilicet uitis iuxta suum adnuculum curuatur, atque perducitur ad uacantem palum, à mergendo dictus. Instar enim arcus curuatura fit in mergo, & ex arcu euocatur materia, quæ protinus applicata suo pedamento ad iugum trahitur. Vitis celerrime prouenit propagata mergis, qui Columella maxime probantur. lib. 4. cap. 2.

Simile muliaro) Miliarium nomen est uasis: quo, ut ostendit Cato, utebantur in trapezo. Palladius, docet altum & angustum formari solitum, qui hoc idem memorans quod Columella, sic refert: Vas aneum muliaro simile, id est altum & angustum, uespere intus cum lucerna collocemus, & in fundo eius ponamus lumē accensum, illuc papiliones conuenient, & circa lumen uolitant & angustia uasculi ab igne proximo in terra cogentur. libro 9. cap. 14.

Patiere minime) Ad minus, ut uulgo dicitur, eloquentius genus Columellæ peculiare. Plinius in eo significatu dicit minimum. lib. de arb. cap. 16.

Mas & fœmina aratro) Mos fuit priscorum in condendis urbibus, ut conditores taurum, & uaccæ simul iungerent, cincti ritu Gabino, tenentes stiuam incuruam, ut glebæ omnes intrinsecus euaderent, & ita sulco ducto loca murorum designabant, aratrum suspendentes circa loca portarum. Ex hac antiquorum consuetudine tractum est illud Vergilianum: Interea Aeneas urbem designat aratro. Hinc Ouidius quoque scribit in Fastis: Inde præmens stiuam signauit mœnia sulco, Alba iugum niueo cū

PHILIP. BEROALDI ANNOT.

boue uacca tulit. Videtur Colum. mutuatus esse hæc ex M. Varrone ita scribente, Et æs antiquissimum est, quod conflatum, pecore est notatum, & quod urbs cum condita est, tauro & uacca qui essent muri & portæ definitum Colum. in præfatione lib. 6.

Molite) Mola contusa, media correpta pronunciatur molitum. lib. 6. cap. 9.

Muridas & exefas) Quodam quasi mucore obductas corrosasq;. Mucor peculiare uitium est uini. Lex uendendo uino est, ut neque muceat neque accat. Proprium est, ut Plinij uerbis utar, inter reliquos liquores uino mucefcere aut in acetum uerti. Satyricus poëta dixit mucida frusta farinæ, intelligi uolens panem cibarium prædurū, ac mucore situq; inamabili obductum. Plinius ait gracilefcere uitem ac emucidam exire totam in foetum nisi recidatur. lib. de arb. cap. 6.

Mundum muliebre) Appellatione mundi Muliebris significatur ornatus, quo matronæ fiunt mundiores, elegantioresq;. Iurisconsultus autumat eo contineri specula, matulas, unguenta, uasa unguentaria, & si qua similia dici possunt, separatq; mundum ab ornatu, tanquam mulier possit esse munda, nec tamen ornata. Verum oratores, & historici luculenti, quorum autoritas apud me in elegantia Latinitatis pro ratione est, mundum muliebre accipiunt pro ornatu matronali, cultuq; & eo quidem preciosissimo, ut puta auri, purpuræ, & gemmarum. Ero interim contentus uno exemplo, quod suppetit Lilius: Mundiciæ ornatus, & cultus, hæc fœminarum insignia sunt, his gaudent, & gloriantur. Hunc mundum muliebre appellauerunt maiores nostri: quid aliud in luctu, quam purpuram, atque aurum deponunt? quid

IN COLVMELLAM.

quid aliud cum eluxerunt, sumunt? Lucilius satyrographus mundum muliebre non masculino genere, sed neutro appellauit his uersibus: Legauit quidam uxori mundum omne penusq;. Quod mundum, atque penum? nam quis diiudicet istud? lib. 12. cap. 3.

Muria dura) Muriam duram sic faciunt: Dolium oris patentissimi aqua coelesti replent, siue fontana, tum indūt sportam iunceam plenā sale candido, qui quandiu liquefcet, signum erit nondum esse muriam maturam, itaq; subinde alius sal tandiu ingeretur, donec in sporta permaneat integer, nec minuatur, quod cum animaduueris, tunc scias muriam habere maturitatem suam. Est aliud murie maturæ experimentum: Nam ubi dulcem caseum dimiseris in eam, si pessum ibit, scies esse adhuc crudam, si inatabit, maturam. In alio significato muria nomen est exquisiti liquoris, qui ex thymo fit præstantissimus. Antipolis muria laudatur. Hinc illud epigrammatistæ: Antipolitani (fateor) sum filia Thynni. Muriatica Plautino uocabulo dicuntur salsamenta. lib. 6. cap. 30.

Murinus) A mure color murinus dici uidetur: alij à murra deducunt, quem Palladius mureum uocat, atq; inter colores equinos maxime probari: uulgo murellum uocitant. lib. 6. cap. 37.

Muscantur) Musco herba inuoluuntur, contegunturq; ut quodam seu tegumento uestitæ aduersus frigora muniantur: & ne sole findantur. lib. 11. cap. 2.

Mutuli) sunt mutuli in ædificijs quædam proiecituræ prominentes in parietibus, de quibus ait Vitruuius, in quarto scribens: E cantheriorum proiecituris mutulorum sub coronis rationem inuentam esse, ita ferè in operibus lapideis, & marmoreis mutuli inclinatis sculpturis deformantur

PHILIP. BEROALDI ANNOT.

mantur. ait M. Varro mutulos præbere sedilia auihus. Idem refert mutulos in pariete pro columbarijs esse ponendos. lib. 8. cap. 9.

N

Napina, rapina) Id est, stationes naporum raporumq;. M. Cato: Rapinam & coles rapicij unde fient, & raphanum in loco stercorato bene, aut in loco crasso serito. Annotandum dici rapicium à Catone, prout uulgo uernacula dictione usurpatur. Rapina in hoc significato media correpta pronuntiatur. lib. 11. cap. 2.

Nauus) Qui sit nauus, cognosces ex contrario, quod est ignauus. M. Tullius in Oratore: Noti erant, & nauis, & nari, quibus cum in præponi oporteret, dulcius uisum est, ignoti, ignaui, & ignari dicere, quam ut ueritas postulat. lib. 7. cap. 9.

Picis Nemeturica) A loco nomen accipit, ut Nemeturica diceretur. lib. 12. cap. 24.

Nepa) Nepam dicunt esse scorpionum, quamuis quidam cancrum dici existiment. M. Tullius, Pectusq; nepai. libro 11. cap. 2.

Nepotum fructu) Palmites in uitibus nepotes nominantur, translatione facta ab hominibus, hominumq; sobole. Infrà quoque inquit, Nepotes natos discerpemus. lib. 3. cap. 6.

Nesotrophij) Nesotrophium nomine Græcanico dicitur locus in quo anates aluntur. Græci enim νῆστρον uocant anatem, & τροφή, alimentum. Scribit Plutarchus Catonē Censorium aluisse domesticos ægrotos carnibus nesarum, & phassarum: expone anatam, & palumborum. Græcè φάρμα dicitur palumbus.

Sine nitro) Qui uult brassicam uiridem efficere in coctura

IN COLVMELLAM.

Stura adhibeat nitrum, cuius natura non multum distat à sale. Hinc exijt illud epigrammatistæ: Ne tibi pallentes moueāt fastidia caules, Nitrata uiridis brassica fiat aqua. Plinius: In coquenda brassica nitrum uiriditatem custodit. Apitius quoque inquit, ut omne olus smaragdinum fiat, cum nitro coquatur, olus autem smaragdinum pro uirenti positum est, a uirore smaragdi, qua gemma nihil est uiridius. lib. 11. cap. 3.

Nomenclationis) Nomenclatura, nominationisq; uocat enim eleganter aucupium nomenclationis diligentiam illam immodicam, atq; superuacaneā percensendi nominatim uocabula omnium uitium, quarum infinitus est numerus, infinitæq; appellationes. de seruo nomenclatore scriptissimus affatim in Tranquilli commentarijs. lib. 3. cap. 2.

Optima nomina) Id est, debitorum. L. iuius nomina impenditiora, uocat malos debitorum. Apud Iuriconsultos locutio usitatissima est, ut nomina pro debitis, & debitoribus usurpentur. Hinc illud Sæuole: Filio meo nomina ex Calendario quæ elegerit filius meus sibi x x. dare damnati sunt, sine dolo malo: & cum omnis propè substantia Calendarij x x. nominibus contineretur, quæsitum est, an huic filio eorum nominum electio sit permittenda. In topicis argumenta ducuntur ex ea pecunia, quæ in nominibus debeatur. Apud Satyricum poetam nomen hoc intellectu accipiendum est in eo uersu: Cum uenit ad dubium grandi cum codice nomen. Vbi codex significat librum, siue Calendarium, in quo ratio accepti, expensiq; perscribitur, de quo sic inquit M. Tullius: Non refert parua nomina in codice, id est, paruas summas debite pecuniæ, non scribit in codice accepti, & expensi, in quo nomina, id est debitorum, digerere, & diligenter perscribere negotiatores,

PHILIP. BEROALDI ANNOT.

res, mensurarijque consueverunt. Illud Seneca sat notum: Nunquam magis nomina facio, quam cum dono. Quò sententialiter ostendit, debitores ueros parari liberalitate oportere. lib. 1. cap. 7.

Nomophylacas) Vocabulum Græcum, siue Græcanicum est: quod significat legum custodes. Tradunt Græci scriptores, nomophylacas fuisse apud Athenienses magistratum quendam, qui cogebat primores uti legibus. Differunt a nomothetis, nomophylaces, quoniam hi custodes sunt legum, illi conditores. M. Tullius in libro de legibus sic refert, Græci hoc diligentius, apud quos nomophylaces creantur, nec hi solum literas (nam id quidem etiam apud maiores nostros erat) sed etiam facta hominum obseruabant, ad legesque reuocabant. lib. 12. cap. 3.

Vini nota) Est unum primæ notæ, quod est generosissimum, et secundæ, et tertiæ notæ, id est, secundæ, et tertiæ loci, atque ita gradatim prout bonitate præstat, dicitur quæcunque uini nota, pro, uinum quodcumque tam nobile, quam ignobile. Horatius: Chio nota si commixta Falerni est. lib. 12. cap. 19.

Noxæ dedimus uelut carnifici) Verbum est iuriconsultorum, quod significat tradere seruum nocentem ob noxam, id est, delictum actori iniuriarum. Nam quando seruus deliquerat, licebat domino deditione ipsius corporis, quod deliquisset, cuitare litis æstimationem. Detracta noxæ deditione, dabatur noxalis actio in dominum: qui si decessisset, hæres eius non tenebatur, ut docet Vlpianus, titulo de noxalibus actionibus. Igitur nunc quadam decenti similitudine conqueritur Columella rem rusticam dedi, ac tradi pessimis seruis, uelut carnificibus tanquam nocentem, ac pessime tractandam, sicut seruus qui deliquerat a domino

IN COLUMELLAM.

mino dedebatur illi, cui nocuerat: et per eam noxæ deditionem transferebatur dominium in actorem. Dedita autem noxæ mancipia a nouo domino male multari, tractarique solebant. Hinc obnoxius obligatus poenæ dictus ob noxam, id est, delictum. Col. in præfat. lib. 1.

Nubilarium applicari) Rusticum ædificium est nubilarium, a nubilo aëre dictum, sub quod totam messem fundi, et semitrita frumenta conferre rustici consueverunt, si repentinus imber per trituram interuenerit. Id autem nubilarium iuxta aream est faciendum: dicitur et nubilar. lib. 1. cap. 6.

Numellis) Numelle, quarum mentio fit à Plauto, sunt uincula, quibus quadrupedes in pascuis deligantur, unde et nomen impositum est: siquidem Græca uoce vogal dicuntur pascua, unde et Apollo Nomius creditur esse cognominatus. lib. 7. cap. 8.

Numidicam dicunt) Dissentit à Varrone scribente, gallinas Africanas à Græcis appellari Meleagrides, tanquam res una sit, nomina tria: ut Africanæ, Numidicæ, Meleagrides pro uno, eodemque autio habeantur. Sunt autem gallinæ gibbosæ uarijs plumis sparsæ, quæ ob id à Martiale dicuntur guttæ Numidicæ. Ab Horatio, Africanis: de his intelligi uoluit Papinius in syluula: Quas udo Numidæ legunt sub austro. lib. 8. cap. 2.

O

Obescant) Esca pascunt, ac saginant, ab esca ductum uerbum obescare, sicut et inescare. lib. 8. cap. 7.

Opus obibit) Peraget, adibit. lib. 4. ca. 24.

Obligat) Alligat, obligare uulnus est alligare, fascijsque uinciri. lib. 11. cap. 2.

Obsidia) obsidionem, et insidias. lib. 9. cap. 7.

Obsolctior

PHILIP. BEROALDI ANNOT.

Obsoletior) Squalidior, decoloratioq; lib. 2. cap. 11.

Obstetricum) Obstetrices dicuntur, quæ præsto sunt foeminae parturienti, dictæ ex eo, quod opem ferant, uel ut interpretatur diuus Ambrosius, quod obsistant, ne foetus recens editus in terram defluat. Plinius & Aristoteles frequenter testimonia citant obstetricum, tanquam in rebus talibus peritissimarum: nanque diutino usu, qui magister est optimus, exercitatissimæ non parum multa melius nouere, quam medici. lib. 7. cap. 3.

Cum obstipæ sues) Obstipum uocabulo antiquo dicunt obliquum. Solent hypocritæ tristes, & adumbrati philosophi incedere ceruice obstipa, & capite obliquo. Hinc exijt illud Persianum: Obstipo capite, & figentes lumine terram. Horatius: Stes capite obstipo, multum similis metuenti. Scribit Suetonio. Tiberium fuisse ceruice rigida, & obstipa. Plinius noster memorans & ipse signa agrotantis suilli pecoris, quod à Columella dicitur obstipum, dixit obliquum: sic enim inquit, Index suis inuolidæ cruor in radice setæ dorso euulsæ, caput obliquum in incessu. lib. 7. cap. 10.

Inoccatum) Occatione facta satum. Occare autem, hoc est glebas comminuere satores solent, & quasi occidere, unde & nomen. Quidam ab occaecando occationis uocabulum dictum esse autumant. Occator nominatur is operarius, qui facit occationem. Iocus Plautinus hinc innotuit: Occatorem dicere debebas prius: nam semper occant priusquam sarriunt rustici. lib. 2. cap. 8.

Occidit mane) Occasum matutinum intelligit. De quo Plinius scitissime scribit: cum uerò ait, Exoritur mane, signat ortum matutinum. lib. 11. cap. 2.

Tam otij, quam negotij. M. Tullius in oratione pro Plautio

IN COLUMELLAM.

Plautio sic scribit: Etenim M. Catonis illud, quod in principio scripsit originum suarum semper magnificum, & præclarum putauit. Clarorum uirorum, atq; magnorum non minus ocij, quam negotij rationem extare oportere. Econtrario dicere solebat Galba, neminem rationem ocij sui reddere cogi. lib. 2. cap. 22.

Oculi domini) Maiores fertilissimum in agro oculum domini esse dixerant: & ut autor est Aristoteles in Oeconomicorum primo, Persa interrogatus quid equum maxime saginaret, oculus domini respondit. Item Libycus quod sterco agro foret utilissimum, domini inquit, uestigium. Huc pertinet scitum illud Catonis, Frons occipitio prior est, quo eleganter significatur frontem, hoc est præsentiam domini, & aduentum plus prodesse fundo, quam occipitium, id est, absentiam atq; discessum. Alibi tradit Columella oculos, & uestigia domini res esse in agro saluberrimas. lib. 3. cap. 21.

In Oeconomico) M. Tullius secundo de Officijs sic refert: Has commodissime Xenophon Socraticus persecutus est in eo libro, qui Oeconomicus inscribitur, quem nos ista ferè ætate cū essemus, quo es tu nunc, è Græco in Latinum conuertimus. lib. 11. cap. 2.

Offa) Massula, & frustum. lib. 12. cap. 38.

Oleastellum) Ab oleastro forma diminutionis deducitur oleastellum, tanquam olea hoc etiam nomine dicta sit, quia similis est baccae oleastri, hoc est, oliuæ syluestris. lib. 12. cap. 24.

Oliuias) Oliuiatatem grammatici esse dicunt, frustum oleæ. Verum, ut ego sentio, non tam fructum oliuæ significat hæc dictio, quam tempestiuitatem, tempus quæ oliuæ legenda, ipsamq; collectionem tempestiuam, & ut ita di-

PHILIP. BEROALDI ANNOT.

cam uindemiam olei. Hoc docet ipse Columella qui paulo mox inquit, Media est oliuitas, plerumque initium mensis Septembris. lib. 12. cap. 47.

Vuae ollares) Scriptores uuas ollares uocant quae in ollis fictilibus conditae perennant, sunt durabiles. Plinius tradit uenunculam uuam ollis aptissimam. Hinc illud Horatium: Venacula conuenit ollis. De ollaribus uuis ait Papius in hendecasyllabo. Ollares rogo non licebat uuas, Quidam creta figulina uuas illinunt, siccataeque sole suspendunt usu diluentes cretam. Liguria uuas sole siccata uinceis fascijs inuoluunt, Graeci platani folijs inuoluunt, aut ipsius uitis aut fisci. Ollares uuae, hoc est, in ollis seruatae, os stomachumque et auaritiam excitant, paulo tamen grauior res existimantur fieri uinaciorum halitu. Galenus eas celebrat, putatque saluberrimas. Docet hoc in loco Columella quemadmodum ollae fictiles parandae sint, quibus uuae conditae seruentur. lib. 12. cap. 43.

Velut olympionicarum equarum) Equae dicuntur olympionicae quae in olympico certamine uictrices sunt, sicut olympionicas uocant uictores athletas in olympijs ludis. M. Tul. Cum Rhodius Diagoras olympionices nobilis uno die duos suos filios uictores olympiae uidisset. Apud Graecos esse olympionicem iudicatur prope maius et gloriosius, quam Roma triumphasse. lib. 3. cap. 9.

Itemque onagro) Asinus syluestris dicitur onager, cuius pullos uocant lalisiones. Epigrammatista: Dum tener est onager solaque lalisio matre pascitur, hoc infans et breue nomen habet. Tradit Plinius mulum ex onagro et asina genitum omnes antecellere. M. Varro, Asinorum genera duo, unum ferum, quos uocant onagros. lib. 6. cap. 36.

ἀρνιότροφία) Graeci ἀρνιότροφία gallinam uocant et alitem, τρε-

φύ

IN COLUMELLAM.

φύσιν alimentum: unde ornithotrophia loca nominamus quibus gallinae inclusae saginantur. Dicuntur et ornithones generali uocabulo, sunt autem receptacula, auaria inferius lata dictione nominantur gallinaria. lib. 8. cap. 2.

Opacentur) Obumbrentur. lib. 5. cap. 3.

Operculati) Operculis tecti. lib. 11. cap. 2.

Opiuchos) In caelo supra Scorpionem constitutum est sydus ita figuratum, ut manibus anguem medium teneat: unde a nostris dicitur anguifer et anguitenens, a Graecis ophiuchos, qui dicunt οφις serpentem, ὅτι ἐν τῷ teneo. Quidam appellant ophiulcum, ab eo quod est ὄφιο tra=ho, celebratior est prior lectio. apud Higinum fabulosa narratio est quis fuerit hic anguitenens. Habet in capite stellam unam, in utroque humero singulas. In sinistra manus tres, in dextra quatuor. Totus constat ex stellis numero uigintitribus. lib. 11. cap. 2.

Orbiculata) De his mentio fit a Caesio scribente: Malis orbiculatis esse pasti uidentur. Plinius autor est orbiculata dici ex figura orbis in rotunditatem circumacti. libro 12. cap. 45.

In orcas) Vasa sunt fictilia quibus penora conduntur. Persius, Menaque quod prima nondum defeceritorca. Apud eundem accipitur pro uasculo oleatorio, scribentem, Angusto collo non fallierorca. Apud Pliniumorca est bellua marina formidanda uastitatis et formae. De orcis ficarijs, id est quibus fici conduntur, sic inquit Plinius in xv. At ubi fisorum copia abundat, implenturorca, in Asia cadi. lib. 12. cap. 15.

Opimant) Pinguefaciunt, et saginant. lib. 8. cap. 9.

Orchos) Legendum orchis, species oliuae est et nomen orchis, siue orchites. Vergilius tria oliuarum genera di-

h h xit

xit illo uersu: Orchites & radij, & amara posia bacca. In codicibus mendosis legitur orchades: autumāt grāmatici orchites dici à forma testium, qui Græcè nonnātur ὀρχιδῆς, unde & buteonē, quod genus est accipitris, triorchen uocant, quia scilicet tres numero testes habet. lib. 5. cap. 6.

Organum) Docet Vitruuius nomine organi machinas significari multifarias in architectura. lib. 3. cap. 13.

Origum) Ex genere caprarum sunt origes à quibusdam soli dicti contrario pilo uestiti, & ad caput uerso. Iu uenalis, Et Getulus orix. Item epigrāmatista, Sæuus orix cōstat quid mihi morte canum. Scribit Plinius origem esse unicornem, & bisulcum. Idem tradit, in Africa generari origem perpetuo sitientē ex natura loci potu carentem, cum mirabiliter efficax sit ad remedia sitientium. Nanq; Getuli latrones eo durāt auxilio, repertis in corpore eorum saluberrimi liquoris haustu uesticis. lib. 9. cap. 1.

Ornithiæ) Fauoniū uentū quidā Chelidoniā uocant, ab hirūdinis uisu, quæ Græcè dicitur χελιδὼν. Tūc enim incipit flare, cum hirūdines aduentant per uer. Nōnulli appellant ornithiā ab aduentu auiū, quæ Græco uocabulo ornithes nominātur. Flant autē uenti ornithiæ, ut docet Pli. uno & septuagesimo die post brumam. Aristoteles quoq; in secundo Meteororū tradit, ornithias flare post brumā, esse etesias debiles. De etesijs, alibi plura. lib. 11. cap. 2.

Ornithones) Septa in quibus aues pascuntur, ornithones appellantur Græca dictione, siquidē ὄρνιθες dicitur auis, & gallina. Boëtius composuit ornithogonia, id est, de auium generatione. Lege Varronem, & Gellium, qui te docebunt quid sint ornithones. Item M. Varro ornithoboscion nominat gallinaria, hoc est, loca, quibus gallinæ incluse pascuntur. lib. 8. cap. 1.

Orth

Orthocissos) Græco uocabulo orthocissos dicitur recta hedera, quæ per se rigēs stat sine adminiculo. lib. 11. ca. 2.

Oscilla lupinorum) Quæ hic oscilla lupinorū dicuntur à Columella, ea Plinius noster uocat umbilicos, cuius uerba subscripsi: quæ sunt hæc cū uerbis Columellæ cōgruentia, Condi lupinos in fumo maxime conuenit, quoniam in humido uermiculi umbilicum eius in sterilitatem castrant. Videtur autem dici oscilla, quasi parua ora tertio gradu diminutionis, unde & oscilla Vergiliana cōmodè deduci possent, quamuis grammatici aliter enarrent, quibus non assentior. Quidam malunt legere oscilla lupinorum, quasi ossa minutula, uocabulo ab osse, nō ab ore, deflexo, uerū agricolæ super hoc consulendi. Mos fuit priscorum, ut oscilla fictilia, id est, imaguncula, & sigilla uenderentur, quæ homines pro se, & pro suis capitibus in sacellū Diis offerrent, in festiuitate sigillariorum. lib. 2. cap. 10.

Oucs uestire) Hinc pellitæ oues dictæ, quale erat pecus Tarentinum, de quibus supra diximus. lib. 2. cap. 22.

Oxygalam) Docet Plin. oxygalam appellari butyrū quod in summo fluit, et supernatat, cui additur exēpto sal: fit et oxygala alio modo, uidelicet, recens lac cum acido lacte miscetur, acescitq; , quod & utilissimum stomacho. Græcè dicitur ὀξύγαλα acetum, ὅτι τὸ γάλα, lac, inde copulatis dictionibus fit oxygala. Galenus meminit casei, quem oxygalacticum appellat. Nūc noster Columella plurimis condimentis docet oxygalam fieri. lib. 12. cap. 8.

Oxymelli) Fit uinum ex aceto, & melle quod oximel uocauerunt uoce Græcanica. Nam ὀξύς dicitur Græcis acetū, & μέλι mel. Fit autē oxymel hoc modo: Mellis decem libræ cum aceti heminis quinq; , hæc decies subferuefaciūt, atq; ita sinūt inueterare. Themison summus autor,

hh 2 damnauit

PHILIP. BEROALDI ANNOT.

damnavit oxymel, & hydromel. Est autem hydromel uinum ex aqua & melle confectum, unde & nomē. Celebrāt autores & omphacomet, quod sit ex uua semiacerbæ succo, & melle fortiter trito, unde & nomen, Græcè enim *ὀμψακί* dicitur uua acerba, & *ὀμψακίς* uocāt uuas, & fructus immaturos. Hinc omphacium oleum dictum, quod ex oliuis acerbis quas drypas uocant, fit: & omphacium ex uua, quod uulgò agreste nominant, lib. 17. cap. 95.

Oxyporum) Condimenta, quibus inest acetum, quæq; aceto diluuntur, generali uocabulo uocāt oxypora. Græcè enim acetum dicitur *ὄξος*. Ex eodē genere est oxybaphon, quasi dicat, intinctus aceti: quanquā oxybaphon uas quoq; sit acetū continēs, ut docet Suidas. Oxybaphi meminerunt Aristophanes, & Pollux. Plin. in xx. differens de fœniculo sic scribit: Idipsum condimentis propē omnibus inseritur, oxyporis etiā aptissimē. Ex eodem quoq; genere est oxygarum: sic enim uocant liquamen gari cum aceti mixtura conditum. Plinius in xxxi. docet liquoris exquisiti genus esse, quod garon uocauere, quod olim cōficiēbatur ex pisce, quem Græci garon uocabāt, unde & nomē. Postea ex scombroy pisce laudatissimū factū est, appellabātq; garū sociorū. De oxygaro ait Epigramatista: Inter lactucas oxygarūq; liber. li. 12. cap. 56.

P

Ex uetere palma) Nomine palmæ uitem significari suprā annotauimus. lib. 3. cap. 17.

Vitis paletur) Palis adminiculetur, & pedamentis succiatur. lib. 11. cap. 2.

Palce) Membranas illas intellige quæ sub gutture galorum sunt pendule tanquā quædam palearia. M. Varro, Palca rubra subalbicanti. lib. 8. cap. 2.

Palmi

IN COLVMELLAM.

Palmipedalis deponi) Dicitur malleolus palmipedalis, qui habet longitudinem pedis, & palmi. Palmum autem constare digitis quaternis docet Vitruuius. Pes constat ex palmis quatuor, hoc est, digitis sexdecim. Cubitus ex sex palmis, id est, digitis 96. lib. 3.

Palmas relinquo) Vitis ut docet M. Varro, dicta palilema est, à pariendo, deinde immutatis literis palma. lib. de arb. cap. 10.

Pāpinare) Vineā pāpinare, & pāpinos superuacuos detrudere. Arbusta pāpinari nō est moris. Nam, ut inquit elegāter Plinius noster, plurimæ arbores amputari sibi uolunt onerosa, & superuacua: sicut nos unguē, & capillū. In pampinatione nō hos oportet pāpinos detrudere, qui cum uua sint. lib. 13. ca. 10. hinc pampinator. lib. 4. ca. 17.

Pampinarius palmes) Duo genera palmū: quod è duro exit, materiamq; in proximū annum promittit, pampinarium uocatur, alterum fructuarium. lib. 5. cap. 6.

Nec pandantur) Curuētur. pandere & pandare uideatur usurpatum in eadē significatione pro curuari. Vnde pandationes dictæ curuationes. Plinius: Facile panditur iuglans. Vitruuius in 11. Ulmus & fraxinus non habent rigorem, & celeriter pandāt. Idem in 11. Cum solidus erit contignationibus arefcētibus, aut pandatione sidentibus. lib. 4. cap. 17.

Panxeris) Plantaueris, à pango. lib. 11. cap. 2.

Cum rationibus paria facere) Id est, ratio accepti expensiq; bene conueniat, ut quantum pecuniæ acceperit à domino, tantum reddat, eloquutionis genus perquam familiare eruditioribus. lib. 1. cap. 8.

Parilibus) Parilia appellant diem uigesimum primum mensis Aprilis quo Roma condita est, quæ & palilia nominatur

h h 3 minatur

minatur à Pale dea pastorum. Solinus autumat parilia dici quasi à partu Ilie, uidelicet Romulo & Remo cōditoribus urbis Romæ. Festus Pompeius sic scribit, Parilibus Romulus urbē cōdidit, quem diem festū præcipuē habebant minores. Plinius tradidit sidus sulariū uulgo appellatum esse palilicium, quoniā exoriuntur undecimo Cal. Maij quo urbis Romæ natalis est. Probus grammaticus docet parilia dici per literam transpositam, quæ si suo loco poneretur, palilia diceretur. lib. 7. cap. 3.

Et parta) Nouè positum pro foeta, & ea quæ peperit. lib. 7. cap. 4.

Pastinationis officium) Pastinare in cultura uinearum uerbum frequens pro eo quod est fodere, & repastinare, refodere. Pastinatus Plinio est nomen quarti ordinis pro pastinatione: dicitur autem à pastino, quod ferramentum est bifurcum, quo semina panguntur, Pastinator, ipse forsor nuncupatur. lib. 3. cap. 11.

Pauicula) Instrumentum est à pauendo dictum. Est enim pauire ferire, percutere, solidare, unde pauimenta nomen acceperunt. Cato Portius, Communio terram pauicula, aut cylindro coequato. lib. 11. cap. 3.

Pauscam) Genus est oliuæ quæ & posca nominatur, cuius meminit Maro illo uersu, Orchites & radij & amara pausea bacca. lib. 12. cap. 7.

Pecuarius) Custos pecoris, quem & pastorem uocant. lib. 7. cap. 12.

Vnum hoc diuitiarum genus) In decretis canonicis ex diui Augustini autoritate sic scriptum legimus: Quicquid antiqui habebant, in pecoribus habebant, unde pecunia quoq; appellata est. Subscribit huic opinioni Ouidius illo uersu: Hinc etiam locuples, hinc ipsa pecunia dicta est

ita est. Plinius uerò autumat pecuniam à nota pecudum esse appellatam, quia primum signatus est nummus. Donatus Vergilianus commentator autumat pecuniam, ideo à pecore dictam, quia antiquitus fiebat ex corio bubulo. Inde apud scriptores nummi scortei nominantur ex corio facti. lib. 6. in præfatione.

Pedandæ uinæ) Id est, pedamentis siue palis munientibus. Dicimus palum, pedamen, pedamentum, statumen, radicam pro aduinculo atque fulcimento, quo uitis innixa recta consistit. libro 4. capite 13.

Herba pedicularis) Alia est herba quam pulicarem uocant, quæ Græce dicitur psyllion. Habet enim semen simile pulici, unde & nomen ψύλλιον Græca uoce pulex dicitur. lib. 6. cap. 30.

Pediculos) Petioli, pedicini, pediculi dicuntur, quibus fructus in arboribus continentur, quasi parui pedes. libro 12. cap. 44.

Pelamis) Ex thynno nascitur cordyla, quæ à limo pelamis incipit uocari, quasi lutaria ac limosa: ubi annum tempus excessit, appellatur thynnus. lib. 8. cap. 17.

Peragere laboris sui pensum) Translatio sumpta ab arillarum ministerio, quibus dominæ dant pensa per singulos dies absoluenda, nec antequam absoluantur ullum datur laxamentum. M. Varro consimiliter: Quoniam nostrum pensum absoluius. Et Plautus: Meum pensum lepide accurabo. lib. 3. cap. 10.

Serum percolari) Liquorem lactis quodam quasi colatoris eliquari defecariq;. Vergilius: Pasce sero pingui. lib. 7. cap. 8.

Peristerones) περίστερα dicitur columba: unde peristere onas uocant columbaria, quæ & peristerotrophia nominantur.

PHILIP. BEROALDI ANNOT.

nantur: quamvis proprie columbaria dicantur nidificia columbarum, quæ singulis paribus fiunt intra peristerotrophion, quæ, ut docet M. Varro, debent esse rotunda in ordine crebra, ita ut singula habeant os quod introire, & exire possint. Peristereos uocatur herba, caule alto, foliato cacumine, columbis admodum familiaris, unde & nomen: hanc habentes negant latrari à canibus. lib. 8. cap. 1.

Nec perlibrata) Id est, non ad libellam æquata, nec uelut ad normam æquabiliter complanata. M. Varro consimiliter inquit, Campester locus, is est melior, qui totus æquabiliter in unam partem uergens, quam is qui ad libellam æquis. lib. 2. cap. 2.

Perosæ) Odio habentes. lib. 8. cap. 11.

Perticalis salix) Duo sunt genera salicum: sunt uiminales, ex quibus uimina fiunt, & uincula. Sunt perticales, ex quibus pertica caduntur. Viminalis salix est humilior, perticalis sublimior. lib. 4. cap. 31.

Velut petum) In oculis peti dicuntur modicè deprauati. Id quod cum uenustate potius quam dehonestamento. Vnde Venus oculo peto esse traditur iuxta illud Ouidianum, Minerva flauo numine, Venus peto. Apud Horatium in Sermonibus, Strabonem appellat petum pato. Hinc Romæ fuerunt cognomina Petorum. Hinc petum accipe pro bono, & lepido: tanquam uocabulum hoc tractum uideri possit à uerbo Græco πέραινα, quod uolere significat. Nam ex uolatu auium signa obseruatur prospera, & optabilia. lib. 6. in præfat.

Phagedæna) Phagedænae sunt ulcera, quibus Plinius media multa ostendit efficacissima. Item phagedænas uocant homines sine fine esurientes. lib. 9. cap. 13.

Pyctes) Gallinaceum pugnatore scitè uocant pyctem, quasi

IN COLUMELLAM.

quasi pugilem, & in pugna athletica certantem. πύκτης Græce pugil nominatur. Vnde & pyctale certamen appellatum quod inter pyctas fit. Dicitio quidem Græca est, sed nostris quoque usitatissima. Firmicus Maternus scribit leporis sydus in horoscopo facere pyctas macherarios. Heliogabalus, autore Lampridio, gladiatores ante conuiuium pugnantes sibi, & pyctas frequenter exhibuit. libro 8. cap. 2.

Pinsiti alli) Allium pinsitū intellige id, quod uulgo dicitur pistum, & molitum. lib. 6. cap. 6.

Piperis albi) Tria piperis genera celebrant scriptores, album, nigrum, longum. Arbores quæ gignunt piper, in nipero sunt similes, siliquæ tostæ sole faciunt id, quod uocatur piper longum. Hoc tostum solibus fit nigrum, & rugosum, quod gratius est. Hinc illud Persianum: Rugosum piper, & pallentis grana cymini. Apud Horatium, ait Catius ganeæ magister, Ego fecem primus & alec, Primus & inueni piper album. Galenus in simplicibus piper album docet feruentis esse naturæ. lib. 12. cap. 56.

Pipiant) Vocem emittant. Gallinæ dicuntur pipire sicut oues balare, sues grunire. Pipatio dicitur clamor plorantis lingua Osca. lib. 9. cap. 5.

Piscis austrinus) Duo sunt in signifero pisces: alter notius, siue austrinus nominatus, quia ad austrum spectat: alter boreus, quia spectat ad polum arcticum, & regionem borealem. Coniunctio horum piscium nodus uocatur. lib. 11. cap. 2.

Pastinale) Lego pistrinale à pistrino. Nam & Plautus, pistorum uocat scrophipascos, tanquam scrophas in pistrino pascentes. lib. 7. cap. 9.

Pollentia) Nomen est ciuitatis cisalpinae, quæ censetur

h h s ueller

PHILIP. BEROALDI ANNOT.

uelleribus fusci coloris. Hinc illud Silij, Fusciq; serax Pollentia uilli. E pigrammatista quoq; celebrat lanas Pollentinas. lib. 7. cap. 2.

Thuris polline) Farinam sine flore autumat Plinius pollinem in tritico appellari, quod in siligine uocant florem. Hinc polliniflores dicti, confectores pollinis. Hinc pollinaria cribra, siue excussoria farinaria. lib. 6. cap. 29.

Pondo libras) Quod genus locutionis frequentissimum est apud scriptores, ut pōdo ponatur pro libra: unde ueteres autore Quintiliano, dixere duapondo, & trepondo, pro duabus, & pro tribus libris. Interdū pondo, pro pondere usurpatur. Linius: Corona libra pondo. lib. 6. cap. 6.

Imporcatur occabimus) Sunt porce in agris elata terra inter duos sulcos, ab eo dictæ, quod frumentum porriciat. Nam cum sic aratum est, ut inter duos latius distantes sulcos medius cumulus siccam sedem frumentis præbeat, ea porca est. Rustici easdem liras uocant. Hinc imporcatum semen eleganter dictum per porcas ingestum: apud Plinium legimus, porculeta uocari ab Umbris, & Marsis interualla intermissa ad uicenos pedes, inter binas uites arationis gratia. Idem porcellas uocabulo diminutionis appellat. Autumant grammatici, porcas in agris dictas esse, quod porriciant, id est, prohibeant aquam frumentis nocere, uel quod porrigent frumentum. Mensura autem porcæ, est in longitudine c x x v. pedum, in latitudine x x x. lib. 2. cap. 10.

Porculatoris) Porculator proprie is dicitur, qui curat porcellos lactentes. Porculatio nutritus porculorum. lib. 7. cap. 9.

Porri caput) Id genus porri intelligit, quod uocant capitatum, ad differentiam eius, cui sectiuo nomen est. Cui autorit

IN COLUMELLAM.

autoritatem dedit Nero, uocis gratia uescens eo ex oleo omnibus diebus per menses æstatis. Antiqui uolentes facere capitatum porrum, silice, uel tegula subiecta capita dilatabant. lib. 11. cap. 3.

Sicut precia) De his Vergil. Purpureæ, preciaq; Existimat Seruius dici precias, quasi præcoquas, ex eo, quod citò maturescunt, et ante alias sale coquuntur. lib. 3. ca. 2.

Prædiarij malleoli) Qui quasi in præsidio relinquuntur, uitiumq; tutela, quales sunt fructuarij. Est in uite palmes, quem quidam custodem, alij reccem, nonnulli prædiarium appellant: à Columella alibi subsidiarius quoque nuncupatur. lib. 4. cap. 16.

Primas tribuerunt) Honeſta locutio, ut primas tantum absoluteq; dicamus pro primatum, & primum locum, ac primas partes, nec opus est addere partes. Sic plerique omnes ex ueteribus scriptoribus, qui pure, munditer, Latine scribere consueuerunt. Quintilianus: Secundas confessione plurimorum Philetas occupauit. M. Tullius loquendi norma, & scribendi lex sic inquit: Huic primas dedisse Demosthenes dicitur, cum rogaretur, quid in dicendo esset primum, huic secundas, huic tertias. lib. 2. cap. 17.

Procyon) Horatius ait in carminibus: Iam Procyon furit. Dicitur hoc sydus Græca uoce procyon, quasi ante canem exoriens: de quo M. Tullius: Ante canem procyon Graio qui nomine fertur. Hoc sydus, ut autumat Plinius, apud Romanos non habet nomen, nisi uelimus intelligi caniculam, hoc est, minorem canem: exoritur cum Leone, ut docet Higinius. lib. 11. cap. 2.

Prodromi) Etesias uentos significat, qui prodromi uocantur, ex eo, quod præcurrunt, anteceduntq; ortum canicule. Ioannes Baptista dictus est prodromos, tanquam præcursor

PHILIP. BEROALDI ANNOT.

præcurfor domini. lib. 11. cap. 2.

Productissimum) Longissimum , procerissimumq; .
libro 3. cap. 10.

Progemmet) Gemmas emittat. lib. 4. cap. 24.

Proluuie) Stercore. Verg. Fœdissima uentris Prolu-
uies. lib. 8. cap. 3.

Rebus promercalibus) Promercales res dicuntur, quæ
uenales inter mercimonia proponuntur. Sicut à Suetonio
promercale aurum dictum, ab Aulo Gellio, promercalia,
quæ uenui subiiciuntur. Deniq; quicquid pro merce distra-
hitur, id promercale dici potest. Alibi ait Columella con-
similiter pecuniam neq; in pecore, neq; alijs rebus pro-
mercalibus occupet. lib. 1. cap. 8.

Proritet) Inuitet, incitet, allestet. lib. 3. cap. 2.

Non provinciale, sed Italicus ager) Attendenda est ele-
gantia scriptorum celeberrimorum, qui regiones omnes
præter Italiam provincias appellat, et homines bifariam
partiuntur, in Italicos, et provinciales. Plinius in Episto-
lis: Italicus est, an provincialis. Infrà Columella duo gene-
ra facit arborum, alterum Italicum, alterum provincia-
le, quasi dicas, externum, et peregrinum. lib. 3. cap. 3.

Pulicosæ) Quam pulices infestant: sic et pediculosus
dictus plenus pediculorum. lib. 7. cap. 13.

Pullationem) Pullorum prouentum, foeturamq; , et edu-
cationem. lib. 8. cap. 5.

Pullefcit) Sobolefcit, et pullulos, foetusq; progignit:
interdum uitis luxuria se consumit. lib. 4. cap. 21.

Pullicies) Pro pullis, et pro prouentu, et foetura pul-
lorum. lib. 8. cap. 11.

Pullula terra) Coloris nigri, quem pullū uocat. Pulligo
Plinio est nigritia quædam lanarum Tarentinarum, pro-
pe pe

IN COLUMELLAM.

pè peculiaris, declinans in fuluum colorem. lib. 2. cap.

Ouem pulmonariam) Pulmone laborantem: in cuius
pulmonibus uitium est. Græco uocabulo peripneumonici
dicuntur, hi quos pulmo male habet, et qui Latina uoce
pulmonarij nominantur. lib. 7. cap. 5.

Pulmonariæ) Pulmōis uitio laborātis, hoc est, peripneu-
monicæ, prout Græco uocabulo nominatur. li. 7. ca. 10.

Pultarios) Vascula sunt, à pulte dicta: apud Cor. Cel-
sum frequens est mentio uasculi pultarij. lib. 12. cap. 43.

Vberior puluerationibus) Plinij uerba sunt huic sen-
tentiae mirè congruentia, quæ subscripsi. Transpadanis ci-
neris usus adeo placet, ut anteponant fimo iumentorum:
sunt qui puluere quoq; uuas ali iudicent, pubescentesq; n¹ poss.
puluerent, et uitium, arborumq; radicibus aspergant,
quod certum est Narbonensi provincie, et uindemias
certius sic eo coqui, quia plus puluis ibi, quàm sol cōfert.
lib. 4. cap. 28.

In puluinis) Puluinis per trāslationem appellat par-
tes illas in areolis hortorum, et uinearum cultura molli-
ores, eminentioresq; , et quædam quasi dorsa, quibus per-
inde ac puluinis molliter semina disponuntur. lib. de ar-
boribus. cap. 10.

Pumiles) In omni genere animalium sunt pumiliones,
atq; etiā inter uolucres, ut docet Plin. Dicimus pumilos,
et pumiliones. Papinius in syluis: Mirantur pumilos fe-
rociores. Sunt autem pumili, siue pumiliones breuis statu-
re animantes, nam Græca uoce, uulgo quoq; usitatissima
dicuntur. Aul. Gellius asserit nanum Latinam esse dictio-
nem. Hinc illud, Et me genij nana per salicta bigis rheda
rapit citata naus. lib. 8. cap. 2.

Fuerit pusilosa) Ouis dicitur pusilosa, quā infestat sa-
cer

cer ignis, quā pusulam uocāt pastores. Vnde à pusula pusilosa deducitur. lib. 7. cap. 5.

Q

Quadratas) Quadrata corporis statura dicitur eruditis, quæ neq; longa, neq; brevis sit, sed in meditullio posita. Vespasianus imperator fuisse fertur statura quadrata. Quadratū canem probat infrā Columella, melioremq; ait esse, quā longum aut breuem. lib. 7. cap. 9.

Quadrifidas ridicas) Tanta est crassitudo, et robur tale, ut scindi possit in quatuor partes, et quaterna pedamenta, siue statumina, siue adminicula, quæ & ridice uocantur. Consimiliter inquit, poëta: Quadrifidasq; sudes. lib. 4. cap. 33.

Sint quala) Vasa sunt uiminea in supellectile rustica, quasillum diminutiuo uocabulo appellant uas lanificijs aptum, qui & calathus dicitur, in quo pensa mulierū, & trama uoluuntur. Horat. Tibi qualū Cythereæ puer ales. Prisci Thalassionem uocauerunt. Apuleius: Qualum panis rumigabam. Præcipit Cato, ut uillicus habeat in instrumento rustico uiginti quala satoria, uel alueos quadraginta, quibus frumenta quæ serimus, continent satorum res. lib. 7. cap. 3.

A) Quinquatribus) Quinquatria sunt feriæ quinque dierū dicatæ Mineræ, quæ mense Martio celebrantur. Quidam autumant Quinquatrum unum tantum diē festum esse ex eo dictum, quod post diem quintum Iduum celebraretur, sicut sexatrus dictus, post diem sextum Idus celebratur, & septimatrus post diem septimum. De quinquatribus Ouidius in Fastis copiose perscribit. Meminit & Horatius illo uersu, Ac potus puer ut festis quinquatribus olim. lib. 11. cap. 2.

In quincuncem disponunt) In disponendis arboribus & uineis, maximè laudata est quincuncialis ordinum ratio, utpote quæ non solū perflatu utilis sit, uerū & aspectu grata, quocūq; intueare in ordinem se porrigēte uersu. M. Tullius: Cum autē admiraretur Lysander & proceritates arborum, & directos in quincuncem ordines. Quintil. Quid illo quincunce speciosius, qui in quancunque partem spectaueris, rectus est, sed protinus id quoq; prodest ut terræ succum æqualiter trahat. lib. 3. cap. 13.

R

Radula) Instrumentum est à radendo dictum, quo utebantur in radenda ducendaq; pice doliorum, unde & nomen. Hinc docuimus apud Plinium radulanā appellari picem, propterea quod radula raderetur ex dolio, ducerturq;: quāuis uiri alioquin eruditi rabulanā legendū esse cōtendāt. Verba Plinij ex libro quartodecimo hæc sunt. Italiæ in parte aliqua radulana pice ac resina cōdire musta uulgare est ei prouincijsq; finitimis. lib. 10. cap. 18.

Ramices) Rami & perticæ. Aliàs ramex morbus est, de quo Celsus, Plinius, Plautus, omnes. Vnde ramicosi infantes dicti. lib. 9. cap. 1.

Rapistri) Videtur posuisse rapistrum pro rapo, quod & rapitium & rapinam appellant. lib. 9. cap. 4.

Ratiocinio) Ratiocinium dicitur supputatio, computum, calculatio: Ratiocinator, calculator, apud Plautum ait trapezita. Beatus uideor, subduxi ratiunculam, expectisimum ratiocinium, intellige supputationem facilem & explicatam. lib. 5. cap. 1.

Bonis ac malis rationibus) Ad hunc intellectum uideatur referri posse illud Plinianum, Quonam modo utilisime coluntur agri? ex oraculo scilicet malis ac bonis. Vnde

PHILIP. BEROALDI ANNOT.

rum atui malorū nomine intelligere uoluere uilissimos, summum enim prouidentie illorum fuit, ut quā minimū esset impendij. lib. 4. cap. 3.

Rauidi) Rauus color est subniger ex nigro fuluo cōmīstus. M. Varro consimiliter prācipit gallos eligi oportere oculis raui aut nigris. Ab Horatio lupa raua dicitur ob colorem. Festus Pompeius scribit rai coloris eos appellari, qui sunt inter flauos & cāstios, quos Plautus appellat rauistellos. Quis (inquit) raiustellus qui uenit? Atqui in Plauti Epidico non omnes legunt raiustellus, imō plures grauastellus. Est autem grauastellus senior à grauitate dictus, quam lectionem nos probamus, & probat idem ipse Pompeius in dictione grauastellus. lib. 7. cap. 2.

Regelatur) A gelu resoluitur: & calescit. Martialis Regelare, nec te pestilentia posset. Seneca de ipso loquēs ait, Vix media regelatur aestate. lib. 1. cap. 4.

Regiona) Legendum regia. Plinius, Præsertim cum magnitudine copiam olei non constare indicio sint, quæ regie uocatur, ab alijs maiorina, & ab alijs phaulia grādisimæ alioquin, minimo succo, hoc idem monstrat Columella eodem capite. lib. 6. cap. 6.

Renouellatur) Reparatur, rursusq; nouella fit. Nouellatum dicitur iurecōsultis nouella uinea. lib. de arb. cap. 6.

Repastinabis) Refodies, uerbum ductum à pastino, quod est ferramentum bisurcum, quo semina panguntur, unde etiam repastinari dictæ sunt uineæ, quæ refodiebantur: consuetudo repastinare uocat quidquid emoti terreni uinetis præparatur. lib. de arb. cap. 1.

Repubescere) In pristinam pubertatem, iuuentutisq; florem reuerti, consimile est repuascere, & reuiescere. lib. 2. cap. 1.

Repull

IN COLUMELLAM.

Repullescentem) Resurgentem, subnascentem, & no-
uellis pullulis, palmītibuscq; exilientem. lib. 4. cap. 24.

Reteri) Repoliri, uentilari. lib. 2. cap. 2.

Retorrida) Quasi exusta, & amissis uiribus intempe-
stiuit senescens. Seneca: Mutij manum retorridam ap-
pellat, quam ille, ut notissimum est, iniectam flammis tor-
rere non dubitauit. In arboribus ea dicuntur retorrida,
quæ non adoleſcunt, quæ quasi torrida occalescunt, quæ
scabra sunt, fructumq; non ferunt. Aulus Gellius homines
retorridos scitè dixit & eleganter. Retorrescere dicun-
tur uites, quando non profiliunt, neq; adoleſcunt legiti-
mo incremento. lib. de arb. cap. 17.

Resecem submitti) Pampinum resecem uocat, qui rese-
ctus, recisusq; melius prouenit, fitq; fructuosior, à reseca-
do resecem deriuamus. Summittere autè est educare, ale-
req; ad incrementum, quod uerbum est apud Columellam
in hoc significato frequentissimum. lib. 3. cap. 10.

Occupandum erit restibile) Inter restibilem agrum,
& noualem hoc interest. Restibilis dicitur, qui nunquam
interquiescit, sed restituitur, ac seritur quotannis, ut quo-
tannis reddat fructū. Noualis uerò est, qui intermittitur,
& alternis annis seritur, à nouando dictus. Restibile fœ-
cunditatem dixit Plinius, intelligi uolens eā, quæ intermis-
sa restituitur in fœminis, quæ parere desierint. M. Varro,
In olynthia quotannis restibilia esse dicūt. li. 2. cap. 10.

Reuerentiam) Attende nouo modo positam esse reue-
rentiam, pro desperatione, & formidine, tanquā reuereda-
mur, ac reformidemus discere scientiam rusticationis pro-
pter uastitatem rei. lib. 11. cap. 1.

Ricini) Vermiculi sunt infestantes capita canū, & ma-
ximè aures. Est & uermiculus alius in lingua canum, qui
ii uocatur

PHILIP. BEROALDI ANNOT.

uocatur à Græcis Lytta, quo exempto infantes catuli, nec rabidi fiunt, nec fastidium sentiunt. lib. 7. cap. 13.

Aut ridicā) Legendū ridicā. Est enim ridicā pertica, siue pedamentū robustum, quod optimū in uineā ē queru ac iunipero afferri solet. In Hispania uineæ sunt humiles, ac sine ridicis, ut docet M. Varro. lib. 4. cap. 12.

Rostellis) Pusillis rostris, uocabulum est diminutiuum. lib. 8. cap. 5.

Colore rubeo) Dic rubro, quoniam rubeus exploditur à Latinitatis elegantia: legitur tamen frequenter rubeus. lib. 6. cap. 1.

Amat rubricam) Plinius ex densiore terra rubricam maximè amat. Est autem rubrica terre genus rubicundo colore: unde et nomen. Hinc rubricosus deducitur. Cato, Lentem, inquit, in rudeto, et rubricoso, qui herbosus non est, serito. Plin. præcipit ex autoritate Catonis, in rubricoso solo serendū esse adoreum far. Aliàs rubrica significat pigmentum, siue colorem natiuum. Lemniæ rubricæ palmam dabant, ita nominatæ ab insula Lemno, in qua nascēbatur. Hæc est antiquis multum celebrata, nec nisi signata uenundabatur: unde et sphragidem appellauere: Græco uocabulo σφραγίς dicitur sigillum signatorium. Hinc gemmas quoque quasdam sphragidas uocant celeberrimi scriptores, quoniam optimè signant. Galenus libro 10. Simplicium, refert se in insulam Lemnon nauigasse causa contemplandi hanc rubricam Lemniam: docetq; planius, et apertius, quod Plinius subobscurè dixit, et breuiter cur sphragida appellauerint: Sacerdos Dianæ, inquit, rubricam Lemniam reuerenter accipiens, curiosq; perpurgans signat sigillo Dianæ impresso, ita signata uenundatur. lib. 2. cap. 10.

Rudicula

IN COLUMELLAM.

Rudicula) Virga, diminutiuum uidetur factum à rude gladiatoria, à qua rudiarij dicti, de quibus copiosè annotauit in tertio Suetonij commentario. Plinius ait, lanas in quodam usu medico adhiberi non curatas rudiculis, hoc est, ut ego interpretor, non excussas, agitatāsq; uirgis à batuentibus, sicuti Bononiæ lanas quotidie curari conspiciamus, uel potius audimus, fit enim crepitus sonorus ex percussu rudicularum. Scio aliter locum illum Plinianum et legi, et explicari ab eruditissimis, sed mihi commodior uidetur lectio, et intellectus purior quem retuli. frequens est mentio rudicularum apud eundem Plinium in hoc significatu. lib. 2. cap. 45.

Ita constitutum supra) Videtur legendum in constitutum Rumponitum, siue Rumpotinetum, genus arbusculi Gallici. ut hoc eodē capite docet Columella, qui mox ait, Arboribus rumpotinis frumentum non inseritur. M. Varro tradit traduces à quibusdam rumpos appellari, ubi ex arboribus in arbores traductis uitibus uinea fit. lib. 5. ca. 5.

Rustici) Castor oxymyr sine myrti folijs acutis, ex qua fiunt rurscopæ, ruscum uocauit, de quo poeta, Horridior rusco. lib. 7. cap. 10.

Rutabulo) Instrumenti nomen est, quo etiam utebatur ad coquendos panes: inuenitur positum et pro uirili membrum. Portius Cato præcipit, ut uillicus habeat rutabulum unum. lib. 12. cap. 21.

S

Sacer ignis) Malis ulceribus annumerari solet sacer ignis, cuius duæ sunt species. Alter est subrubicundus exasperatusq; per pustulas continuas, exiguasq; in quibus semper serè pus, et sæpe rubor cum calore serpit. Alterum genus est in summæ cutis exulceratione, sed sine altitudi-

ii 2 ne la

PHILIP. BEROALDI ANNOT.

ne latum, subliuidum. Omnis sacer ignis difficilimè sanescit. Græci ἱερὰ πῦρ uocant. Vergilius docet sacro igni pecudes infestari, cum inquit, Contactus artus sacer ignis edebat. lib. 7. cap. 5.

Sagasq; Fœminæ sunt diuinatrices, & ariolæ, dictæ, quasi satis agæ, de quibus est illud poëticum, Polluta est magico saga ministerio. Piatrix quoque alio uocabulo dicebatur, quæ expiare erat solita, Sagis clangoribus æther, ait Statius Papinius: Exponit commentator sagis, id est, diuinis. Vnde & præfagia prædiuinationes dici autumat. Aliter sentit Cicero. lib. 1. cap. 8.

Sagitta) Inter sidera est sagitta, quam Hercules fuisse fabulantur, quæ aquilam interfecisse dicitur exedentem iocinora Promethei. lib. 3. cap. 17.

Salacissimos) Libidinosissimos & rei Veneriæ appetentissimos. Caudam salacem dicit Horatius genitalia. Bulbos salaces, epigrammatista, quia extimulant libidinē. Homo salax dicitur ad rem ueneream propensus & ualidus. lib. 8. cap. 2.

Vclut salebras retardante) Legendum salebra per ablatiuum tanquā asperitas illa tortuosæ uitis, & curuæ, quasi salebrofa retardet cursum humoris terreni, nec sinat alimenta ob flexum permanere ad summum uitis fastigium. lib. 4. cap. 20.

Salgami) Salgama dicuntur obsonia & penora conditiua, quæ longæ usionis causa conduntur ferè in fictilibus, interdum sicca sæpe cū liquamine & iure, quæ mox cum opus est, promuntur ad usum edendi. Inde salgamarum dictus, qui salgama scite concinnat. Ausonius: Salgama non hoc sunt, quod balsama. In Codice imperatorio libro 12. legimus salgami nomine cōtineri culcitram, lignū, oleum

IN COLUMELLAM.

oleum. Sed cum omnis latinitatis elegantia procul sit ab id genus scriptoribus, uocabulorum significatio ab eis petenda non est, in quorum castra nonnunquam transeo, nō ut transfuga, sed ut explorator. Vis scire quæ sint salgama? nimirum ea sunt quæ deinceps toto hoc uolumine Columella demonstrat, quæ conditura conficiuntur ac seruentur. exempli causa, olera, poma, pyra, fici, uuæ, & alia id genus compluscula. In salgamis condendis frequens est usus aceti, salis, murie, mellis, aquæ mulsæ, defruti, aliorumq; liquaminum. lib. 12. cap. 4.

Saliuandum pecus) Saliuato potionandum. Saliuatum quod à quibusdam saluiatum dicitur, potionis est genus quo in ueterinis iumentisq; maximè utuntur ueterinarij, hoc est medici ueterinorum. Sunt autem ueterina animalia quæ uehere possunt. Saliuatum à salua quasi succo diætum uidetur. Qui saluiatum legere mauult, à salina siue sale nuncupationem trahit. Saluiati Plinius quoque commemorat, & inferius à Columella dictum est, per uiam laetè saluiatur. lib. 6. cap. 5.

Salsamentarijsq;) Salsamentaria appellant uasa, quibus salsamenta condi solent. lib. 2. cap. 10.

Nucibus sapincis) Est unum genus nucis pineæ sapineum nomine nucleorum cute uerius quàm putamine adeo molli, ut simul mandantur. lib. 12. cap. 5.

Sardineam) Nomen piscis uilioris, existimo eum esse quem uulgus uernacula lingua sardelam appellat. libro 8. ca. 17.

Samera) Annotauiimus in superioribus sameram siue ameram dici semen ulmorum. lib. 7. cap. 6.

Sansa) Sansa dicitur osiculum oliuæ, Græci πύργος uocant. lib. 12. cap. 49.

PHILIP. BEROALDI ANNOT.

Sarranæ uiolæ) Epitheton est poeticum, siquidem poetis sarranus color est purpureus, à Tyro quæ olim dicta est Sarra. Verg. Sarrano dormiat ostro. lib. 9. cap. 4.

Cura sarritionis) Sarrire est sarculo, quod ferramentum rusticum est, aperire segetes, & terram permouere ad herbas perimendas, & rubiginem propulsandam, unde sarritionio & sarritor dictus operarius sarritionis, & sarritoria opera, & sarritura, id est sarritionio & fossæ. lib. 2. cap. 12.

Saxatilis notæ) Pisces saxatiles uocant quod in saxis ac petris stabulentur: medici recentiores petrilinos appellant, eosque maxime probant. Scribit Cor. Celsus saxatiles pisces esse leuiore in esca. lib. 8. cap. 16.

Latentibus scannis) Agricola uocant scamna glebas grandes, quæ solent excitari prima aratione: cum in profisso crudum solum, immotumque relinquitur, quod cauendum esse præcipit lex rusticationis. Hinc illud Plinianum: Scamna inter duos sulcos cruda ne relinquatur, glebæ ne exultent. Scamna quoque dicuntur in arboribus ramorum, quasi sedilia, sicut & tabulata. lib. 2. cap. 4.

Scandule) Paulo supra asserculos dixit, intelligi uolens asseres modicos, & graciles: nunc scandulas uocat consimili significato. Et, ut in Commentarijs Apuleianis annotauimus, uidentur dici scandule à scandendo: quoniam ad tectum scādulare gradibus ascendimus. Est autem scandulare tectum superior pars domus, quæ tegulis est proxima. Scribit Plinius, Urbem Romam scandula fuisse contectam usque ad bellum Pyrrhi. Scandulæ è robore aptissime fiunt, alijsque arboribus glandiferis. lib. 7. cap. 3.

Scapus asphodeli) Plinius frequenter ponit scapum pro stipite plantæ, & caule. Est autem Asphodelus herba, Hesiodi præconio celebrata, cuius mentionem & Homerus fecit.

IN COLVMELLAM.

fecit. Manditur & semine tosto, & bulbo, sed hoc incinerare tosto, dein sale, & oleo addito, folium habet oblongum, & angustum. lib. 9. cap. 4.

Scarificatione) Scarificatio sunt minutæ cutis incisuræ, quæ in cucurbitulis quoque imponendis utimur: est & scarificatio utilis arboribus, cum incisuris perpetuis laxat corticem, uelut cutem, acie falcis, & ita dilata cicatrix renato corpore explentur, fiuntque arbori salutare. Nam magna ex parte similis hominum medicina, & arborum est. Apud Plinium perperam legitur caprificatio, pro scarificatione. lib. 6. cap. 12.

Scarorum) Lege scarorum. Sunt enim scari pisces, qui soli dicuntur ruminare, & herbis uesci. Scaro olim datus est principatus inter pisces, de quo Martialis: Hic scarus equoreis qui uenit obesus ab undis, Visceribus bonus est, cætera uile sapit. lib. 8. cap. 17.

Scœnum) Græci σκῆνον uocant iuncum: opinor hoc in loco intelligendum esse de iunco illo odorato, cuius meminit Plin. in 12. qui gignitur iuxta montem Libanum. Trahunt iuncum quoque odoratum in Campania inueniri. Idem Plinius in compositione unguentorum adhibet & iuncum. Est aliud quoddam genus iuncorum, quod à Græcis οχρὸν schœnon uocatur, sed nihil ad hunc intellectum. Præterea schœnus nomen est mensuræ, ut placet Eratostheni, stadia quadraginta continet. Alii xxi. stadia singulis schœnis dedere. Barbarorum gentes itinera metiuntur partim schœnis, partim parasangis, ut Persæ: partim leucis, ut Galli: partim stadijs, & passibus, ut Romani. lib. 12. cap. 20.

Σκύλαξ) Nomen canis accommodatum: dicitur enim σκύλαξ Græcè catulus. Scribit Pollux in quinto Onomastici, σκύλαξ ἂν σκύλαξ ἐκ τῶν κυνίων γὰρ, id est, alimentum

PHILIP. BEROALDI ANNOT.

esse catulis maternum lac. lib. 7. cap. 12.

Scyllam legito) Scylla species est cepe, siue bulbi, à qua acetum scylliticū dictum. Accommodata est medicamentis. De lino quoque scyllitico, quod cum scylla fit, mentio fit à Palladio, & scylliticum acetum, quod oculorum aciem exacuit. lib. 12. cap. 33.

Sine scipionibus) Plinius dixit apertius sine sarnētis: infra quoque ait, Modicè separatim scipionibus, scipiones uidelicet usurpans pro racemis ligneis, & scapis, quibus uuae continentur, & acina inhaerescunt. lib. 12. cap. 39.

Non scobem, sed ramenta) Scobis nomine significatur illa minuta tritura, quae ex sectione serrae, & terebratione terebrae decedit in terram. Inde scobina dicta, quae lima subtilis est, & instrumentum. Iuuenalis: Semodio scobis haec etenim dat seruulus unus. Item Horatius: Vilibus in scopis, in mappis, in scobe quantus Existit sumptus. Ouidius in obsceno carmine: Quam pro sanguine puluerem, scobemque, In uenis medici putant habere. Ramenta uero sunt frustula paulo crassiora, maioraque, & quasi recisamenta. Plinius ait uuas in scobe, ramentis uel abiectis populi, fraxini, utiliter seruari. Descobinata crura uocabulo prisco dixit M. Varro, pro saucijs, abrais, defectis. li. de arb. ca. 6.

Scopula) Diminutiuum est scoparum. Scoparius dicitur, perquam eleganti uocabulo conuerritor, hoc est, minister, cuius ministerium est scopis pauimenta conuerrere: quod maxime fit à prandio, & à coena. lib. 12. cap. 8.

Minus scrupulosè) Vt sit aduerbium, hoc est, minus diligenter, minusque sollicitè. lib. 9. cap. 8.

Secundae) Membranas intelligit quae sortum sequuntur, uulgo secundinas uocant, Graeco uocabulo ὑσίσας apud Plin. Ad secundas innumerae sunt medicinae. lib. 7. cap. 7.

Rustici

IN COLVMELLAM.

Rustici sedum appellant) Democritus semina omnia feri iubet, medicata succo herbae, quae appellatur à Graecis aizoon, id est, semper uiua. Alij buphthalmon uocant, quasi oculum bouis. Alij zoophthalmon. Sunt qui ambrosiam. Latini sedum appellant, aut oculum, aut digitellum: nascitur in tegulis, seriturque in uasculis fictilibus. li. 2. c. 9.

Semisformes) Semiformati, nondum perfecti, neque toti partibus suis consummati. lib. 8. cap. 5.

Seminarium) In agricolatione seminarium est quaedam quasi nutrix nouellarum plantarum. Significat enim locum, in quo plantaria adulescunt: ut mox illinc translata migrent in suam sedem. Natura enim arborum, sicut hominum auida est nouitatis, & peregrinationis. Et cum nutrix saepe indulgentior sit, quam mater: melius plantae in seminario proueniunt, quod succosum, elapidatum esse debet, minimeque rimosum. Nunc Col. docet, quale sit eligendum, parandumque: uitibus seminarium, quod à Plinio quoque, ceterisque perscribitur. lib. de arb. cap. 1.

Seminis, ac decumanis distinguere) Emendo semitis, uel semitanis, ut ea forma dicat semitanos sulcos, quae decumani nuncupantur. Plinius hoc idem scribens, dixit, oportere uineas quintanis semitari, hoc est, ut in quinto quoque palo singulae iugo paginae includantur. Igitur quod à Plinio dictum est semitari uerbo elegantissimo, id à Col. dicitur semitis, siue semitanis distingui. Decumanus uero limes uocatur, qui secatur agrum ab exortu, ad occasum: sicut cardo appellatur limes per agrum currens, à septentrio ne ad meridiem (oportet ut Plin. uerbis utar) uineas limitari decumano. lib. 3. cap. 20.

Sentem canis) Palladius hoc idem referens ait: Alij spinarum plantas, & semina in munitione disponant, sed

ii 3 melius

melius erit rubi semina, & spina, quæ rubus caninus uocatur, matura colligere, & cum farina erui ex aqua macerata miscere, funes dehinc sparteos ueteres hoc genere mixtionis sic inducere, ut intra funes seruentur usque ad uerni temporis initia. lib. 11. cap. 3.

Seria) Vasa sunt fistilia. Persius: Crepat argenti mihi seria dextro Hercule. Idem: Seriole ueteris metuens dera dere limum. Terentius: Releui dolia omnia, serias omnis. lib. 12. cap. 18.

Sesquicullearius) Dicuntur sesquicullearia dolia, quæ continent culleum unum cum dimidio. Est autem culleus capax uiginti amphorarum, ut indicat Plinius, in 14. quod & Priscianus euidenter ostendit, his uersibus: Est & bis decies, quem conficit amphora nostra Culleus, hac nulla est maior mensura liquoris. Alias culleus dicitur supplicium parricidarum: de quo in secundo commentario Suetonij copiose perscripsimus. lib. 12. cap. 18.

Sesama) Lego sesama. Præcipit Col. in secundo, sesama ab æquinoctio autumnali esse serenda. Hinc oleum sesamini dictum est, & alterum genus sesamodes. lib. 11. ca. 2.

Sesquiopera) Significat sesquiopera, integram operam, & dimidiam, & hæc particula in omni sermone compositione habet talem intellectum, ut signet totum illud, de quo agitur, eiusque dimidium, ut sesquidigitus dicatur unus digitus, & dimidiatus, itidem sesquihora, sesquipedalis, sesquicyathus, sesquimodius. M. Varro tradit annum diuidi in octo sesquimenses, ut singulis sesquimensibus integer mensis, & dimidiatus attribatur. Libro nouissimo Columella, dolia sesquicullearia nuncupantur, quæ uide licet unius cullei cum dimidio sint capacia. Sesquiplagam dixit Tacitus, intelligi uolens non unam tantum plagam sufficisse

sufficisse ad hominem obtruncandum, sed opus quoque fuisse dimidio secundæ plagæ. lib. 2. cap. 83.

In sesquipedale) Altitudine sesquipedali, hoc est, pedis unius & dimidiati. lib. 4. cap. 9.

Sestertium) In mensuris sestertium accipe pro duobus pedibus, et dimidio, sicut in nummis continet duas libras, & selibram. lib. de arb. cap. 1.

Sextula) Aeris minima pars est, sextula ex eo dicta, quod sit sexta pars uncie. M. Tullius in oratione pro Cecinna: Fecit heredem ex deuncia, & semiuncia Cecinnam, ex duabus sextulis M. Fulcinium libertum superioris uiri. Erutio sextulam aspergit. Priscianus in opusculo metrico: Sextula quæ fertur, nam sex his uncia constat. lib. 5. cap. 1.

De siccancis) Siccanea dicuntur, quæ gaudent siccitate, sicut ediuerso rigua, quæ humore latentur. Pratorum duo sunt genera, alterum siccaneum, alterum riguum. Quod siccaneum uocat, suapte natura fœnum progignit. Riguum uero irrigatione est resouendum, & humoris paulo saginandum. *ἡ δὲ δὴν ἔστιν ὁ ἀνὴρ*, id est, fame mori, miserrimum est. Liuius consimiliter: Maiorem partem militum fame, ac frigore, quæ miserrima mortis genera sunt, amisisset. lib. 2. cap. 2.

Sicilicus) Autore Prisciano, Sicilicus est dimidium sextule. Quidam autumant sicilicum esse semiunciam, ex eo dictum, quod secet unciam. Verum Festus Pompeius docet, non dimidium uncie, sed dimidium semiuncie, dictum quod semiunciam secet, tanquam sit quarta pars uncie, quod uerius est: Nam ipse Columella submonet in sicilico esse scrupula sex, in semiuncia xii. ut indubitanter credat sicilicum esse dimidium semiuncie. Plinius scribens de lunari ratione inquit: Quintadecima tota supra terras noctu erit, eademque sub

PHILIP. BEROALDI ANNOT.

Sub terris tota die, sextadecima ad primæ horæ nocturnæ
dextantem sicilicum sub terra aget. lib. 5. cap. 1.

Prata sicilire) Vt Plinius docet, sicilire est falcibus con-
sectari in pratis, quæ sœnifeces præterierunt. Arbitratur
M. Varro dictum uerbum esse à sectione. lib. 2. cap. 22.

Signinum opus uocant, ut docet Plinius, quod sit fra-
ctis testis tuisq; ut firmitus duret, quo genere etiam pa-
uimenta sunt excogitata. lib. 8. cap. 15.

Silenti luna) Id est in coitu lunæ cum sole, quem diem
alii interlunium: alij silentis lunæ appellant, Varro inter-
menstruum, Firmicus synodicam frequenter. Colu. libro
2. cap. 10. Sic, silentis spiritus diem, apud eundem lib. 3.
cap. 19. id est, dum cœlum silet, cum serenum est, & tran-
quillum. Silent quoq; herbe, & uirgæ, dū non germinant.
Silent uincæ quando non progemmant, hoc est, gemmas
oculosq; non parturiunt, sed quasi silentes quiescunt ma-
nentq; immobiles: sic diem, cœlum, surculum quoq; silen-
tia apud eundem inuenies.

Veluti siphones) Siphones & per diminutiuum si-
phunculi dicuntur fistulæ, quibus liquor inclusus emicat,
exilitq; in sublime. Plinius tradit aquā meantē per uenas
terræ pondere expressam siphonum modo emicare. Cor.
Celsus præcipit stomacho laborantibus bibere per siphonem, hoc est, fistulam tenuem, duos tres uel cyathos. Saty-
rographus quoque per translationem decenter dixit, &
mordaciter, Effigieq; deæ longis siphonibus implent.
Verbum est Græcorum σιφωνίαν, quod est euellere, edu-
cereq; liquorem. Aristophanes abusiue dixit. σιφωνίαν
σιφωνίαν (ωδὸν τὸν σιφῶνα. lib. 3. cap. 10.

Sitienti solo) Sicca terra. Plinius lunam sitientem dicit,
intelligi uolens siccam. lib. 2. cap. 8.

Nari

IN COLVMELLAM.

Naribus resimis) Simus ut docet Suidas, opponitur
ῥῆνῃ, id est, adunco, sicut ergo ῥῆνῃ Græci uocant ha-
bentem aduncum nasum, ita e contrario ῥῆνῃ dicunt cuius
nasus est depressus. Simas capellas dixit poeta: à simo ro-
stro delphines simones appellantur. A simo resimum, &
subsimum traxere nuncupationem. Sunt autem nares re-
simæ, reduncæ depressæq; quales in parandis bobus maxi-
mè spectantur. M. Varro scribens de canibus, inquit, Esse
debent labris subnigris aut rubicundis, neq; resimis supe-
rioribus, neq; pendulis subtus mento suppresso. Idem bo-
ues probat, qui sint subsimi, hoc est, ut ego interpretor
dorso depresso, & subsidente. lib. 6. cap. 1.

Seu spinosus) Dic spinosus. Est enim uitis spinia mul-
to larga, & amplitudine uuarum, quam numero ferti-
lior. lib. 2. cap. 21.

Sinu lactis) Nomen est uasis, de quo poeta: Sinu lactis,
& hæc tibi liba Priape quotannis. Plautus in Curgilio-
ne: Cede puere sinum. Tradit M. Varro sinum dici à si-
nu, quod cauum sit poculum. lib. 7. cap. 8.

Solstitiales spinas) Dispice nūquid faciat pertineat uel
ad Plautinum sensum, spina hæc solstitialis. Namq; apud
Plautum in Pseudolo scriptum legitur, Quasi solstitialis
herba paulisper fuit, repente exortus sum, repentinò oc-
cidi. Plinius significare uidetur solstitialē herbā dici sol-
stitio uel prouenientem uel florentem, ut sit nomen non
unius tantum herbe proprium, sed cuilibet herbe accom-
modatum nascenti per solstitium. Sic enim scribit lib. 26.
Codurdon herba solstitialis, flore rubro, suspensa in collo
comprimere dicitur strumas. Consimiliter spinas solstitia-
les exponere poteris solstitio progenitas ac uigentes.
Corn. Celsus herbam solarem uocat heliotropion, quia
circumagi

PHILIP. BEROALDI ANNOT.

circumagitur cum sole. lib. 3. cap. 18.

Solea sparteae) Calceamento iunco & molli, à sparto quæ Iberica herba est. Apuleius Helcij sparteæ meminit. lib. 6. cap. 12.

Spartæq;) Sunt uasa iuncea, à sparto dictæ, ex quo fiunt. Est autem spartum genus iunci siue herbe Ibericæ, de quo multa Plin. lib. undeuigesimo. Autumant grammatici sportas quoque dici ab hoc sparto, quasi sparteas. lib. 11. cap. 2.

Specularibus integri) Vt inquit Epigrāmatarius poëta, Specularia puros Admittunt soles & sine fece dies. Sunt autē lapides speculares candidi atq; translucētes, olim in Bononiensi agro effossi, & quibus fiunt munimēta quasi quædam fructuū preciosissimorū, ut inclusi specularibus admittant solem, ne infestentur uento uel hymbre. Tiberius Cæsar cum mira uoluptate cucumeres expeteret, commentus est ut nullo non die sibi contingerent. Namq; penfiles eorum hortos promouebant in solem rotis, rursusq; hybernis diebus intra specularium munimenta reuocabant. lib. 11. cap. 3.

Spica uirginis) Nomen est syderis, antiqui spicum neutro genere dixere, hinc illud: Spicum illustre ferens splendenti corpore uirgo. lib. 11. cap. 2.

Spondylis) Nomen est piscium, aliàs spondylos uocamus uertebrae & nodos in cernice, & ut autor est Polux, πέντε, id est, spina hominis constat septem spondylis. Appellantur & spondilia. lib. 8. cap. 16.

Σταφύλης) A Plinio dicitur hæc uua astaphis agria, quæ taminiā aliqui uocant falsò, suum enim genus habet, ualet ad pituitam, unde à quibusdam dicta pituitaria, Græco uocabulo agria staphyle dicitur uua syluestris. lib. 8. cap. 5.

Per

IN COLVMELLAM.

Per statumina) Pedamēta, palos, adminicula. li. 5. ca. 3.

Sepe etiā stiua) Pars aratri est, de qua Vergilius: Stiuāq; quæ currus à tergo torqueat. M. Var. Stiua, inquit, à stando dicta, in qua transuersa regula est dicta manicu=

la, eò quòd manu bubulci tenetur. lib. 5. cap. 3. Simplici stolone) Plin. stolones in arboribus appellat fruticationē inutile. Vnde & stolonū Liciniæ genti inditum cognomen. M. Var. planissimè scribit de stolonibus, cuius uerba subscripsi, quæ sunt hæc: Nā Stolonis illa lex, quæ uetat plus quingenta iugera habere ciuem Romanū, & qui propter diligentiam culturæ stolonū confirmauit cognomen, quòd nullus in eius fundo reperiri poterat stolo, quòd effodiebat circum arbores radices, quæ nascerentur ex solo, quos stolones appellabant. lib. 5. cap. 8.

Ciceris) Cum cicer inter legumina numeretur, nō inter olera, existimo legēdū siferis. Est autē sifer herba hortensis, cui generositas præcipua est in Germania, inest longitudine neruus, qui in decoctis extrahitur, amaritudinis tamē magna parte relicta, quæ mulso in cibis temperata, etiam in gratiā uertitur. Sifer nobilitatum est à Tiberio principe, id genus oleris mure expetente. de hoc intellexit Verg. in Moreto scribēs, Hic sifer et capiti debētes nomina porri. In codicibus impressis uulgò legitur cicer, sicut hic quoq; cum utrobique sifer legendum sit. lib. 11. cap. 3.

Stringere arbores) Decerpere, secare, & colligere. Verg. Sed tamē & quernas glandes tū stringere tempus, Hinc stricta olea dicta, quæ manu colligitur. lib. 6. ca. 3.

Strigosum habitū) Strigosus apud ueteres morbus dicitur iumentorum, qui corpora stringit aut fame, aut alia uitij causa, quasi stringosus. Aulus Gellius strigosum appellat equum emaciatum, & male curatum. L. iuius tradit, equos

PHILIP. BEROALDI ANNOT.

equos ex itinere uisos esse strigosiores, hoc est, macriores, attenuatioresq; lib. 6. cap. 36.

Strumosis) Struma morbus est, cui propè peculiariter obnoxij sunt sues: unde & à Græcis *χρῆσας* uocatur: uulgo scrophulas uocāt à scrophis, quæ illis maximè infestantur. Plin. Obnoxij sunt sues morbis anginæ maximè & strumæ. Est & struma, ut docet Cor. Celsus, tumor, in quo subter concreta quædā ex pure, & sanguine, quasi glādula oriuntur, quæ præcipuè fatigare medicos solēt, nec unquam facillè maturescunt, maximè in ceruice, sed etiam in alis & inguinibus, & in lateribus, lib. 7. ca. 10.

Subluuies, atq; intertrigo) Videtur subluuies esse exulceratio in pedibus ouium nascens, quādo scilicet ab ungula cutis resoluitur, in homine reduuia dicit. Luere enim solueret, quasi subter soluatur corium. De intertrigine, quæ ex intertritu nascitur, supra scripsi. lib. 7. cap. 3.

Subinde) Frequenter, aliàs, mox, deinde, & itidem, lib. 6. cap. 2.

Submittere prolem) Educare, producere, propagare, lib. 7. cap. 9.

Subrumentur) Sub māmā mittantur, subijcianturq;, antiquo nanq; uocabulo māmā dicitur rumis, unde agni & hœdi subrumi uocantur, qui sub rumis, id est, mannis adhuc habentur. Hinc uerbum subrumari, quod significat sub mammam subijci. Hinc *rumina dea* & ruminalis fides, quod sub ea arbore lupa rumam, id est, mammā Romulo & Remo dederit. lib. 7. cap. 4.

Velut quibusdā substructionibus) Plin. Cic. ceteri substructiones *infanas* uocāt ædificia enormia, sumptuosa, et impendijs prope regalibus extructa. Hic substructiones intellige acervos lapidū in unū locū congestorū, instar substructionis

IN COLVMELLAM.

structionū quibus ædificia magna consurgunt. lib. 1. cap. 2.

Sucula celantur) In capite Tauri sunt stellæ numero VII. quas nostri *suculas* uocāt, Græci *hyades* nomine pluuio. Nam Græcæ *ὕαδ* dicitur pluere. Hæ autem stellæ cum oriuntur, & occidunt, tempestates, pluias, largosq; hymbres cient. Imperiti arbitantes dici *hyadas* à suis, qui Græca uoce *ὑαδ* nominantur, à similitudine nominis Græci appellauere *suculas*, siquidem suæ per diminutionem dicitur *sucula*. Hinc locus ille Plantinus: Quin tu in dierecta cum *sucula*, & cum *proculis*. Plinius tradit id *fidus* uulgo appellatum esse *palicium*, quod celatur uesteri circa *Pallilia*, qui dies festus est, uigesimus primus mensis Aprilis, idemq; urbs Romæ natalis. lib. 11. cap. 2.

Suffitas) Fumigatas, & quodā quasi suffumine medicatas. Verg. inquit: At *suffire thymo*. Apud Plinium frequenter legitur *suffitus*, *suffitiones*, *suffimenta*. Apud Ouidium: Sanguis equi *suffimen* erit. lib. 9. cap. 14.

Suffragines coronæ) Sunt in cruribus posterioribus quadrupedum suffragines, quibus pedes inflectuntur. Dicitur ex eo uidentur, quod subter frangantur. Plinius tradit, aues curuare suffragines in posteriora: quibus uerbis *planiissime* demonstrat suffragines dici illam in cruribus partem, quæ humani poplitis modo curuatur. Hinc *suffraginosa mula*, cuius suffragines morbo infestantur. *Corona* autem pars est pedis in brutis animalibus. Hinc *suffraginosus*, laborans suffraginibus. lib. 6. cap. 14.

Suffriatur) Inspersgitur. *suffriare*, *infriare*, *perfriare* ex eodem fonte manantia uerba, significant minutim conterere, & quod uulgo dicitur *puluerizare*, & *inspergere*. lib. 9. cap. 35.

Vitem supplantato) Vite supplantare est quasi explanare

k k tare

PHILIP. BEROALDI ANNOT.

tare, deluxare, atque prosternere, sicut in palæstrico curu-
liq; certamine luctantes supplantant aduersarium, & cur-
sor cursorem, subductisq; pedibus arietant ad terram, quod
Græce dicitur ὑποκλιῖσθαι. M. Tull. tradit, quod qui sta-
dium currit, nullo modo debet supplantare eum, qui cum
certet. Dixit Plin. uuas supplantat, pro eo quod est, lædit,
conuellit, atq; delumbat. lib. de arb. cap. 7.

Suppuratio) Apostemata Græci uocāt, nostri suppura-
tiones. Fit & suppuratio, quādo ex ulceribus manat pus,
hoc est, sanies. Suppurare dicuntur ulcera, quando perue-
nerunt ad maturitatem, & emittunt pus. lib. 6. cap. 11.

Supputari) Putari, decidiq; ferro. lib. 4. cap. 33.

Surcularis terra) Ad surculos progenerandos idonea.
lib. 3. cap. 11.

Suspiriosæ) Græcis uocabulis ἀσπναι, dyspnoici, ortho-
pnoici appellantur, quos nostri suspiriosos appellant. ui-
tium est, proueniens ex difficultate spirandi. Agere animā,
dici suspirium potest, ut tradit Seneca. De suspiriosis cre-
bra mentio apud Plin. De dyspnœa, & orthopnœa scribit
Galenus, sed recentiores medici perperam pronunciantes
uitiant elegantiam atticismi. lib. 6. cap. 38.

T

Superius tabulatum) Tabulata in arboribus sunt ordi-
nes ramorum, de quibus ait poëta: Assuescant summasq;
sequi tabulata per ulmos: quem locum enarrans Seruius,
ait: Tabulata sunt rami effusiores, & in plana tendentes,
non ad altiora crescentes. Sunt in arboribus ima, & sum-
ma tabulata ramorum. Plinius docet, tabulata ulmorum ab
octauo pede altitudinis dilatari in collibus, siccisq; agris, à
duodecimo in campestribus, & humidis. lib. 12. cap. 5.

Tamaricis) Tamarix est, quam & myricen uocant,
quæ ad

IN COLVMELLAM.

quæ ad lyenem præcipua est, si succus eius expressus in ui-
no bibatur, adeoq; mirabilem eius antipathiam contra so-
lum hoc uiscerum faciunt, ut affirmet, si ex ea factis alueis
bibant sues, sine lyene inueniri. & ideo homini splenetico
cibū, potumq; dant in uasis ex tamarice factis, uulgus in-
felicem eam arborem appellat, quoniam nihil ferat, nec se-
ratur unquam. lib. 7. cap. 10.

Tanagrici) A Tanagra ciuitate Boeotiae, quam Home-
rus uocat Ταναγρα, quæ & prius, ut docet Stephanus, uoca-
batur ταναγρα-βία. Tanagrici galli autore Varrone sunt
sine dubio pulchri, & ad præliandū inter se maximè ido-
nei: sed ad partus sunt steriliores. Plinius de gallis gallina-
ceis loquens ait: patrias nobilitauerunt Rhodū, ac Tana-
gram. Tanagrea meretricis meminit M. Tul. lib. 8. cap. 2.

Disimile rationē postulat Tarentinū atq; hirtum) In
genere ouium summa dignitas fuit Tarentinū ouibus, quæ
propter bonitatē lanæ pellibus integebatur, ne lana inqui-
naretur. Hinc Plin. noster id genus ouū elegantius uocat
teclū, cum operimētis tegetetur, & à Varrone pellite nō
minantur: de quibus intellexit Horatius illo sapphico uer-
siculo: Dulce pellitis ouibus Galeſi Flamen. Igitur cum
Tarentinū pecus sit ex omnibus molissimū maximeq; hirt-
tum, hoc est, lanigerū atq; uilosum, nullamq; domini, aut
magistrorū inertiam sustineat, desiderat curam maiore et
rationē longè aliā in pastione, quā faciat reliquū ouida-
ricū pecus. Illud adnotandū, Tarentum Sabinorū lingua
molle significari: unde quidam Tarentinas oues & nuces
dici autumāt, quia sunt molles. Hinc Horatius optimo epi-
theto uidetur dixisse, Et molle Tarentū. Ouiū Tarentina-
rum tanquā elegantissimarū meminit Plaut. in Truculento,
his uerbis: Argētum meo qui debebat patri, qui oues Ta-

kk 2 rentinas

PHILIP. BEROALDI ANNOT.

rentinas erat mercatus de patre, querit patrē. Columella.
 Porrum Tarentinum) De hoc ait Epigramatista: Fila
 Tarentini grauiter redolentia porri Edisti quoties, oscu=
 la clausa dato. lib. 8. cap. 11.

Tartesiaci) Tartesos oppidum est Hispania: unde Tar=
 testiacum pelagus dictum. In eo generosae muræna nascun=
 tur. Vnde à Varrone laudatur muræna Tartesia. Apud
 Aulum Gellium mendose legitur muræna Tartesia, quasi
 à Tarso oppido Ciliciæ dicta, cum legendum sit Tartesia
 à Tarteso oppido Hispaniæ. Autumat Strabo ueteres Be=
 tim fluuium nominasse Tartesum. Nonnulli Tartesum
 Carteiam appellant. De Tarteso Silius: Tartesos stabu=
 lanti conscia Phœbo. lib. 6. cap. 16.

Tectum pecus) Id genus ouium signat, quod propter
 lanitij elegantiam operimentis tegitur, & ob id tectum
 pecus nominatur. Horatius id genus oues pellitas appel=
 lat illo sapphico uersiculo: Dulce pellitis ouibus Galefi
 Flumen. lib. 7. cap. 2.

Palmeis regentibus) Legendum est tegetibus: significat
 enim tegetes ex folijs palmarum contextas adhiberi soli=
 tas ad uineam adumbrandam per cynocaumata, sic enim
 uocantur calores æstiuosi caniculæ. M. Varro appellat te=
 geticulas canabinas, ex canabe factas. lib. 6. cap. 3.

Temporius) Tempestiuus, maturius aduerbium est, cui
 opponitur serius. Hinc Ouidianū illud, Modò surgit eoo
 Temporius cœlo, modò serius incidit undis. lib. 8. cap. 4.

Terebratione) Id est, illius insitionis quæ fit terebra,
 de qua sic inquit Cato: Terebra uitem quam inserere uo=
 les pertundito, eò duos surculos uitigineos quod genus
 esse uoles insertos obliquos arcito ad medullam, & cate=
 ra. lib. 4. cap. 29.

Termi

IN COLVMELLAM.

Termitibus) Termites sunt ramuli arborum maximè
 oliuarum, quod Porphyrio docet enarrans illud Horatij,
 Nunquam fallentis termes oliuæ. Aul. Gel. ramusculos pal=
 marū termites appellat, his uerbis, Spadica Dorici uocat
 auulsum è palma termutè cum fructu. Item quoniā palmæ
 ex arbore cum fructu auulsus, spadix dicitur. lib. 7. cap. 9.

Ternarij) Scrobes ternarios appellant quoquouersus
 pedum trium, sicut quaternarios quoquouersus quatuor
 pedum. lib. 11. cap. 2.

Tertiationem) Oleum tertiæ pressuræ, sicuti iteratione
 ponit pro oleo secundæ pressuræ. lib. 12. cap. 49.

Tertiato) Tertia aratione colito. lib. 2. cap. 10.

Tertiatur dodrante) Familiare est Col. assis nomine to=
 tū, & consequenter per uncias intelligere partes, sicut hoc
 nomine dodrantis intelligi uult nouè partes unius operæ
 sufficere ad tertium agrum, id est, ad tertiam aratione
 in singula iugera peragendum. lib. 2. cap. 4.

Thalli ceparum) Θάλλω uerbum Græcū est, quod signi=
 ficat uiresco, & germino, inde thalli dicti stipites in capis
 & folliculi, quos uulgus uocat germina, quibus semē cōti=
 netur. Θάλλω Græci omne germinans appellauere, Attici,
 maximè id in oliuīs hac uoce nominat. Suidas ait, Θάλλω
 dici θάλλω, id est, ramum oliuæ. lib. 11. cap. 3.

Taleagines) lego tiliagine, hoc est, ex tilia arbore cōse=
 ctæ, cuius materies odorata est, nec teredinē sentit. Fasceis
 tiliaceis fasceabatur Antoninus, ut rectus incederet. Ex ti=
 liæ mēbranis tenuissimis fiunt coronæ uel coronarū orna=
 mēta. phyliræ uocatur: de quibus aliubi plura. li. 12. ca. 45.

Tineosos) Plenos tinearū, qui sunt uermes, quos aluco=
 rum tineas uocant: tineas in libris gigni testatur Epigram=
 matista. In homine prouenire longitudine pedum tricenu

kk 3 refert

PHILIP. BEROALDI ANNOT.

refert Plin. lib. 9. cap. 14.

Tiruncula) Veteranus, & tiro opponuntur, neque solum de militibus, sed etiam mutis animalibus usurpantur. lib. 7. cap. 12.

Ad tornina) Morbus est intestinorum, Græci uocant dysenterion, intus intestina exulcerantur: ex his cruor manat, frequēs deijciendi cupiditas, dolorq; in ano est. Torminosi dicuntur laborantes hoc genere morbi. M. Tul. Torminosos quoq; dicimus quosdā, nō quia patiātur tornina, sed quia procliuēs sint ad hoc genus ægritudinis. lib. 12. ca. 38.

Firmis toris) Sicut toros dicimus in animalibus carnes pulposas, robustasq; ita in uitibus tuto alligari potest. In secunda Tusculana enarrantes illud, O brachia, o lacertorum tori, scripsimus affatim super hac dictione. Ouidius colla torosa boū dixit elegantissime. Col. lib. de arb. ca. 16.

Tortiuum) Cato fecatum uinum appellat, quod ex fecibus uini expressum est. Consimile est tortiuū, quod post primā pressuram ex torculari exprimitur circūcis uinaeis, unde & circuncidaneum nominatur. Cato: Tortiuū mustum circūcidaneum suo cuiq; dolio diuidito, additoq; pariter. Est alterum uini genus, quod præliganeū uocant, quod operarij bibunt. Græci deuterias appellant, generali uocabulo omnia uina secundaria, nostri loram. Fiunt maceratis aqua uinaceis. lib. 12. cap. 36.

Ceruice torosa) Pulposa, musculosa. Ouidius, Colla torosa boum. in Tusculanis quæstionibus ait Hercules, O lacertorum tori. Pli. scribens de hortensibus decenter dixit, quod inula torosior est. lib. 5. cap. 1.

Cum torreo) Tosto torrefacto. lib. 6. cap. 9.

Vclut traducem) In arbusis fiunt traduces: hoc autem uocabulo utimur in uitibus, quæ ex arboribus in arbores traducuntur.

IN COLUMELLAM.

traducuntur. Traduces quidam rumpos appellant, à traducendo nominatos, quales eleganter, utiliterq; formatos in territorio nostro conspiciamus. Traducem bimum antiqui præcidere solebāt, ut ita transilem facerēt. Nouariensis agricola traducū turba nō contentus, nec copia ramorum, impositus etiānum patibulis palmites circūuoluit. Hieronymus, Augustinus, Rufinus, ceteriq; ecclesiastici scriptores, curiose disputando disquirunt, atq; uestigāt, nunquid anima ex traduce propagata sit, tanquā semen ex semine. Tertullianus oppido quā decenter scripsit famā serpere in traduces aurium, atq; linguarū. Mendosi sunt Tertulliani codices impressi, in quibus dictiones perperā distinctæ leguntur. Nam cū in traduces linguarū fuerit scribendum, sicut nos legimus: uitiōse impresserunt intra duces, corrupto uocabulo elegantissimo & sensu. lib. 4. cap. 9.

In secunda quasi tribu) Id est, in secundo ordine, & loco, translatione facta à classibus Romanis. Nam alij erant in prima, alij in secunda classe, & ita gradatim distributi. Lege Liuium. Cōsimile est illud supra dictum à Columella: Possunt etiam secundæ notæ uites prouentu, & ubertate commendari. lib. 2. cap. 2.

Tribulā, & traham) Nomina sunt instrumentorum rusticorum, quibus ad terēda frumēta utūtur agricolæ. Seruius interpretatur esse genera uehiculorum, enarrans illud Vergilianum: Tribulæq; trahæq; & iniquo pōdere rastris: sic enim scribit: Tribula genus uehiculi, quo teruntur in area fruges. Traha quoq; genus est uehiculi, dictum à trahendo. nam nō habet rotas. Tribulam à terendo dictam autemant. Fit autem tribula ex tabula lapidibus, aut ferro exasperata, quæ imposito auriga, aut pondere grandi trahitur iumētis iunctis, aut discutit ex spica grana, aut ex asina

PHILIP. BEROALDI ANNOT.

bus dentatis cum orbiculis, quod, ut inquit M. Varro, plostellum Pœnicum appellant. lib. 2. cap. 21.

Nullū natura trimestre semen) Plin. taxans Col. sententiam sic refert: In tantum fallitur Columella, qui ne trimestris propriū quidē genus existimauerit esse, cum sit antiquissimum, Græci trimenon uocant. lib. 2. cap. 9.

Satoriam trimodiam) nomen est uasis à mensura trium modiorum: satoriam uocat, quoniam ex ea satores semina iaciunt in satione seminum. lib. 2. cap. 9.

Trulla) Trullum, & trulla sunt uasa, quorum mentio apud scriptores: præterea trulla instrumentum est æneum fabrilē, cuius meminit Vitruuius, in quo significato hic ponere uidetur. lib. 9. cap. 12.

Tubulū fictilem) Tubi, & per diminutionē tubuli sunt quedā quasi uasa fictilia, oblonga instar fistularū, quibus utimur ad ductus aquarū conficiendos. Plin. tradit aquas à fonte duci fictilibus tubis utilissimū esse: & ut autor est Vitruuius, salubriores sunt aquæ, quæ ducuntur per tubulos fictiles, quàm quæ per fistulas plumbeas. Plin. hoc idem memorans cola fictilia uocat, quem Col. tubulum fictilem appellat. Plinij uerba sunt hæc: Est & luxuriosa ratio uites cædi, ut quatuor malleoli uehementi uinculo colligentur in parte luxuriosa: atque ita uel ossa bubuli cruris, uel per cola fictilia traiectione obruantur binis eminentibus gemmis. & mox paulo ait, Talis uuae acinas nihil intus ligni habituros Columella promittit. Col. lib. de arb. cap. 9.

Lauri turiones) Hoc uocabulo, quod infrequens est, significari uidentur teneritudines ramusculorum in summitatibus arborum. lib. 2. cap. 47.

V

Quasi uacerræ) Vacerras dicunt stipites, & perticas ad quas

IN COLUMELLAM.

ad quas equi religari solent. alibi docet Columella uacerras appellari genus clatrorum, accipiq; pro longurijs, siue perticis. lib. 6. cap. 18. Erat & apud antiquos uacerra nomen maledicti.

Aut ualetudinarium) Lege in ualetudinarium. Nam totus, quo ægroti curantur, eleganti uocabulo ualetudinarium nuncupatur. Seneca: Omnes in eodem ualetudinario iacemus. Mos hic propè peculiaris est religiosorum, ut ualetudinarium unum templatim habeant, quo infirmi contineantur, ac curentur. In ultimo præcepit Columella, Valetudinaria immundicijs liberentur, & identidē aperiantur, ut ita salubria languentibus præbeantur. lib. 11. ca. 1.

Modò continetur) Aristoteles, & Galenus tradunt bonam ualetudinem esse, quandam quasi mediocritatē in confinio excessus, & defectus collocatam. lib. 3. cap. 12.

In ualuuli) Valuuli sunt folliculi, & siliquæ fabarum, quasi ualliuuli dicti: quia uallo fabis excutiantur. li. 2. ca. 12.

Vannusq; expurgantur) Vanni sunt cribra, quibus frumenta purgantur, unde uerbum Varronianum, euannare, quod est per uannos expurgare. In codicibus Varro nus perperam legitur euaminatur, cum rectè legendum sit, euannatur. De uanno ait poeta: Et mystica uannus lacchi.

Desyderat uehes) A uehendo uehes nominantur. Sunt autem propriè rustica instrumenta, quibus sterces uehitur, & mēsuræ nomē. Plin. iustum est uehes stercoreis xviij. iugero tribui. Alibi Columella ait maiores pecudes efficere denas uehes stercoreis tricenis diebus. lib. 2. cap. 5.

Auenuncula) Legendum est uenuncula. Horatius: Venuncula conuenit ollis. Plinius quoq; docet uenunculam suis se uuam ollis aptissimam, hoc est, ollarem: sic enim uocantur, quæ in ollis fictilibus conduntur. Papinius: Ollares ro-

kk s go,

PHILIP. BEROALDI ANNOT.

go, non licebat uuas. lib. 3. cap. 2.

Venterculos) Venterculos, & intestina. lib. 8. cap. 17.

Veratro) Helleboro. Plinius: Helleborum (inquit) Italia ueratrū uocat. lib. 6. cap. 32.

Vernaculum) Domesticum, Italicū. li. 7. ca. 3. Sic uerna- cula examina, quibus syluestria opponuntur. lib. 9. cap. 9.

Parte uersuræ) Versurā dicunt scriptores, agricolatio- nis, ubi boues in arando post peractum legitimum sulcum circumaguntur, uertuntur que: alias uersura est mutatio quadam, qua creditor mutatur, à uertendo dicta, cuius Plinius, Seneca, Cicero omnes commemorare. lib. 2. cap. 2.

In uestiarijs) Vestiaria non inamus, non tam arca, ac repositoria uestiū, quam ipsa uestimēta. dixit Seneca: Do- minus debet seruo uestiariū. Scauola iuriscōsultus: Quæsi- tum est, an mortua matre conditio appposita defecisse uide- tur, & per hoc, neq; uestiaria, neque cibaria his debeatur. Respōdi secundū ea, quæ præponerētur deberi. lib. 1. ca. 8.

Veterno consensescere) Torpore, segnitia, somno, igna- uia. Vternus propriè est ille morbus, quē lethargū Græci nomināt, in quo marcor & inexpugnabilis penè dormi- di necessitas: uulgò medici subetia appellāt. Inde ueterno- sus, p ignauo, atq; torpēte, et somniculofo ponitur. li. 7. c. 5.

Veterinarij) Medici pecorum ueterinarij nominantur, quos Firmicus Maternus mulomedicos uocat, ducto uoca- bulo, ex uoce Græcorum, à quibus κτηνίατροι appellatur, id est, medici iumentorum. lib. 6. cap. 8.

Veterinariæ medicinæ) Medicina ueterinaria dicitur ea, qua utitur ueterinarius, id est, medicus pecoris, & iu- mentorum, quem nostri mulomedicum Græci κτηνίατρον ap- pellant, de quo supra diximus. lib. 7. cap. 3.

Resoluatur ueruactum) Quod uere semel aratum est, à temporis

IN COLUMELLAM.

temporis argumento ueruactum uocatur, dicitur & pro- scissum, & proscindere appellant, cum primum arant ter- ram. lib. 2. cap. 4.

Duo induantur statumina) Corrige uiduuntur. Nam cum arbores, & pali decenter dicantur uitibus maritari, quando illis copulantur, decenter quoq; dicentur uiduari, quando uitis emoritur, quæ instar mariti est. Statumina au- tem uocantur adminicula, pali, pedamenta, quibus stat uitis tenera, atq; fulcitur, & ita intellige exponeq; statumina apud Columellam hac uoce crebrius utentem. Apud Vitru- uium statuminationes capiuntur pro solidationibus pau- mentorum, & statuminare pro munire ac solidare. libr. 4. capite 179.

Quasi mille sunt uiuiradices) Corrige quasi nullæ sint. Quid autem sit uiuiradix, docebunt te Columella, Plinius, & nomen ostendit. Nā à uiua radice cognominatur uiui- radices stirpes uitū uidelicet, & surculi, qui in seminario adolefcunt, moxq; in suam sedē transferuntur. Malleoli ue- rò non sunt radicati, nec feruntur in seminario. lib. 3. ca. 3.

Abundantia uliginis) Vligo propriè est naturalis terræ humor. Vnde uliginosus ager dictus, quo quasi piger no- xius humor continetur. Vliginoso agro opponitur aridus. lib. 2. cap. 2.

De ulmarijs) Ulmaria dicuntur seminaria, in quibus plantaria ulmorum adolefcunt: quæ mox roborata in arbu- stum transferantur. Possunt & ipsa arbusta ulmaria nun- cupari, quibus scilicet uites maximè copulantur, maximèq; conueniunt, cum inter uitem, & ulmum sit amicitia socia- bilis. lib. 5. cap. 4.

Spicas ulpici) Genus est allij, ulpicū grandius inter pul- mētaria ruris celebratū, quod Græci appellauere ἀγροκό- γος. Quidam allium Punicum uocat, de quo Plautus: Ple

PHILIP. BEROALDI ANNOT.

nior ulpici, quàm Romani remiges. lib. 6. cap. 4.

De uillatico) Villaticum canem appellant, qui uillam, quæq; iuncta sunt uillæ, custodit. lib. 7. cap. 12.

Vicia pabularis) Quæ scilicet pabuli causa seritur, estq; pabulum quadrupedum. lib. 11. cap. 2.

Cum uicialibus) A uicia, quod pabulum est, uicialia deriuantur. lib. 6. cap. 29.

Cribo uiciario) A uicia, quod est genus frugū, dicitur uiciarium cribrum, sicut à lolio loliarium. lib. 8. cap. 5.

Vitiariū) Seminarium intelligit, in quo semina uitium conferuntur, ut mox transferantur in uincā. Paulò mox docet Colu. in quo solo uitiarium sit faciendum. lib. 3. cap. 4.

Vitiscat) uitis fiat: uerbum est à uite formatum, eo inclinatione quo uiuiscit. Col. lib. de arb. ca. 7.

Vmbrae) Sic appellantur pisces quidā, quorum mentio est apud Ennium sic scribentem: Melanurum, turdum, merulamq; umbramq; marinam. lib. 8. cap. 16.

Ad unguem) Ad perfectā absolutionē, translatio à marmorarijs, qui iuncturas marmorū tum demum perfectā ducunt, si unguis superductus non offendatur, unde iam quæcunque perfectissima esse uolumus significare, ad unguem facta esse dicimus. Horat. Ad unguē factus homo. li. 11. ca. 2.

Vngues custodū) Iam docui custodes dici nouellos palmites. In uitibus autem sunt omnia quæ in corporibus, exēpli causa, caput, brachia, humeri, crura, pedes, palmæ, digiti, & pollex. Sunt & ungues quos annotinos præcipit esse refecādos, id est, unius anni, quos et anniculos uocamus, ut ab anno annotinus deriuatur. Alij legūt hornotinos eodem intellectu: super qua dictione supra perscripsi. Caesar in commētarijs naues annotinas appellasse uidetur onerarias, quibus annona atq; cōmeatus cōportantur. li. 4. ca. 24.

Vngvine ceti) Ab unguendo unguen dictū. Apuleius,

IN COLVMELLAM.

Vngvine delibutus. Cetus dicitur piscis maior, errore grāmatorū manifesto, qui pluraliter, & neutro genere tantum dici autumant cete ex Græca declinatione. In cælo inter signa est cetus, cuius meminit Higinus. lib. 6. cap. 31.

Volucra appellatur) Ex lectione Pliniana communis, lego uoluoxx. Plinij uerba ad hanc rem pertinentia subscripsi, quæ sunt hæc: Alij uoluoxx appellant animal prærodens pubescentes uuas, quod ne accidat, falces cum sint exacutæ, fibrina pelle detergunt, atq; ita putat, aut sanguine hircino liniri uolunt post putationem easdem. Idem Plinius, & ante Plinium M. Cato conuoluolum nominantur bestiolam damnificam, atq; uineas infestante, qui fortassis à conuoluendo nomen accepit, eò quòd se conuoluat, atq; intorqueat circa pampinos. Eūdem opinor esse inuoluolum, de quo scitum est Plautinum illud in Cistellaria, Imitatur nequam bestiam, & dānificam inuoluolum, quæ in pampini folio intorta implicat se: idem hæc exorditur sibi intortam orationem. Qui uult ne conuoluulus in uinea nascatur, medicamentum faciat ex amurca decocta ad crassitudinem mellis cū bituminis tertiario, & sulphuris quartario, hoc uites sub caput, & sub brachia perungat, ita conuoluulus non fiet in uinea. lib. de arb. cap. 15.

In speciem uua) Apes dicuntur facere ostenta glomerata in figuram botryonis, siue uua pedibus per mutua nexis. Iuuenalis: Examenq; apium longa confederit uua Culmine delubri. Vergil. Vuam demittere ramis. lib. 9. cap. 9.

Circa Vulcanalia) Dies feriatius Vulcano dicatus, dicitur Vulcanalia. M. Varro, Vulcanalia à Vulcano, quòd ei tum feriæ, & quòd eo die populus per se ignem animalia mittit. Plinius: A Vulcanalibus lucubrare incipiebat studendi causa. lib. 11. ca. 3.

F I N I S.

NAMPRIDEM decreui, quacunq; in re possum, prodesse studiosis. Quamobrem perquam utile uisum est futurum, si hic de diebus, & qui in uigintiquatuor partes, & qui in duodecim diuiduntur: tum de horis, quae sunt apud Palladium, nonnihil dicamus. Atq; eo magis, quod à perquam paucis ætatis nostrae hominibus intelliguntur. Dierum duo sunt genera, alij naturales: alij ciuiles. Naturales, quibus nunc passim utimur, consistunt quatuor & uiginti partibus aequalibus ab occasu Solis, ad alterum occasum: quae horae appellantur: & Graecè *ἡμερησῖαι*, Latine æquinoctiales dicuntur. Ciuiles autem, ab ortu Solis ad occasum constant duodecim partibus inaequalibus: quae Graecè *κατὰ ὥρας*, Latine temporales, seu, quod idem est, uulgares nominantur. Atq; haec duodecim partes hybernis solstitijs breuissimae sunt, & tertia parte minores, quam æquinoctiales, æstiuis autem longissimae, eademque tertia maiores, quam illae, & quod sequens est, uincunt hybernas duabus quartis: siue, quod idem est, dimidio, id quod significare uoluit Vergilius eo uersu, An ne nouum tardis sydus te mensibus addas: id est, Iunio, & Iulio, quibus horae longissimae sunt. At uere, sole arietem, autumno, libram ingrediente, pares sunt æquinoctialibus: eademq; ab hyberno solstitio ad æstiuum, cum die crescente crescunt: ab æstiuo autem ad hybernum, cum eodem decrescunt. Et quoniam singuli dies ciuiles, ac noctes totius anni, horis duodecim continentur, sexta die hora semper est meridies: & prima incipit oriente Sole. Duodecima eodem occidente finitur. Verbi gratia, mense Martio cum haec ipsae horae temporales fere pares sunt æquinoctialibus, prima hora diei ciuilis est eadem cum tertiadecima diei

diei naturalis. Secunda, eadem cum quartadecima. Tertia, cum quintadecima. Quarta, cum sextadecima. Quinta, cum decima septima. Sexta, cum decima octaua. Septima, cum decimanona. Octaua, cum uigesima. Nona, cum uigesima prima. Decima, cum uigesima secunda. Undecima, cum uigesima tertia. Duodecima, cum uigesima quarta. Illud igitur in sacris literis: *À sexta autem hora usq; ad nonam, tenebrae factae sunt super uniuersam terram*: intelligendum est à decima octaua hora, usq; ad uigesimam primam diei naturalis: ut nunc horae aguntur. Nam apud ueteres, solaria in horas tam noctis, quam diei temporales, non æquinoctiales diuidebantur. Mense autem Iunio, cum horae quam longissimae sunt: prima hora temporalis, est eadem, quae nona cum tertia parte decimae æquinoctialis. Secunda, quod reliquum decimae cum duabus tertijs undecimae. Tertia, quae duodecima cum tertia parte undecimae. Atq; ita singulae tres horae temporales continent quatuor æquinoctiales. Pari modo, quarta est eadem, quae tertiadecima cum tertia parte quartadecimae. Quinta, quod reliquum quartadecimae cum duobus tertijs quintadecimae. Sexta, quod reliquum quintadecimae cum integra sextadecima, & est meridies. Item tres temporales, Secunda, Octaua, Nona, sunt eadem, quae quatuor æquinoctiales: uidelicet decima septima, decima octaua, decimanona, uigesima. Item decima, undecima, duodecima, eadem quae uigesima prima, uigesima secunda, uigesima tertia, uigesima quarta. Non ab re hic uisum est subiungere epigramma Martialis ad Euphemum structorem Domitiani: ubi harum horarum temporalium meminit: est autem hoc:

Prima salutantes, atq; altera detinet hora:

Exercet raucos tertia cauidicos.

In quintam uarios exercet Roma labores.

Sexta quies lassus, septima finis erit.
 Sufficit in nonam nitidis octaua palæstris.
 Imperat extructos frangere nona toros.
 Hora libellorum decima est Eupheme meorum:
 Temperat ambrosias cum tua cura dapes:
 Et bonus ætherio laxatur nectare Caesar:
 Ingentiq; tenet pocula parca manu.
 Tunc admitte iocos: gressu timet ire licenti
 Ad matutinum nostra Thalia Iouem.

Horæ autem, de quibus agit Palladius, sunt quæ diem ab ortu solis ad occasum diuidunt, in partes duodecim: quæ umbris sic deprehenduntur. Fiat planicies quadrata ad regulam, & libellâ in loco aperto: qui toto die illustretur à Sole: spectetq; uno latere Septentrionē: alio Meridiē: Solem alio orientem: occidentem alio. Deinde in medio quadrati collocetur indagator umbræ: qui Græcè *ῥωμῶν*, seu *οικιστὴς* dicitur, obserueturq; prima dies cuiusuis mensis: Verbi gratia, Ianuarij: idq; cælo sereno, tunc tacto gnomone à Solis radijs: umbra gnomonis prima hora diei erit longa pedes $\times \times \text{ix}$. Secunda $\times \text{ix}$. Tertia $\times \text{v}$. Quarta $\times \text{ii}$. Quinta $\times$. Sexta ix . atque hac hora, semper (ut dixi) est meridies: tunc enim Sol altissimus facit umbras breuissimas. Deinde incipit declinare, & descendere ad occasum: atq; umbræ eadē, quæ decreuerant, mensura augentur: quo fit, ut septima hora, quæ est prima post meridiem, umbra gnomonis sit longa pedes $\times$. & respondeat quinta antemeridiane (nā horæ ante sextam antemeridiana, post sextam pomeridiana appellantur) Octaua sit longa pedes $\times \text{ii}$. & respondeat quarta. Nona, $\times \text{v}$. quanta fuerat tertia. Decima, $\times \text{ix}$. quot pedū erat secunda. Vndecima, $\times \times \text{ix}$. quot prima. Et quoniā in horarum spatio Ianuar. cum Decem-

bri

IN COLVMELLAM.

bri mense cōuenit: eadem erunt umbræ singulis horis hoc mense, quæ & Ianuario. Idem quoq; faciendū est in cæteris mensibus: ut bini scilicet computētur. & Feb. in horarum mensura cum Nouembri mense cōcordet, Martius cū Octobri, Aprilis cū Septēbri, Maius cum Augusto, Iunius cum Iulio: quemadmodū in fine cuiusq; mensis apud Palladium licet uidere. Illud apud eundē in fine postremi mensis his uerbis: Decembrem Ianuario in horis causa dispar adiūxit: cum linea simili ille augeatur, hic decrescat: intelligendum est & de umbris, quod tam ante meridiem, quàm post pares, atq; eadē in singulis binis mēsisbus sint: idq; dispari causa, & de diebus, quos constat sex mēsisbus augeri, & sex decrescere. Nam etsi eadem quātitate sunt horæ mense Ianuario, quæ & Decembri: eademq; mense Februario, quæ & Nouembri: & sic in reliquis paribus, quemadmodū autor ostendit: tamen ex singulis paribus, quantum augetur alter, tantum alter diminuitur. Ascendente enim sole à capricorno ad cancerum (ut supra diximus) dies semper augentur: decrescunt contra descendente illo, à cancro ad capricornum. Notandum præterea, crescentibus diebus, decrescere semper umbras gnomonis: contra, decrescantibus illis, has semper augescere: & hinc est, quod mense Ianuario cū dies breuissimi sunt, & augentur: prima hora diei umbra gnomonis est longa pedes $\times \times \text{ix}$. Februario, quæ est longissima, $\times \times \text{vii}$. Martio, $\times \times \text{v}$. Aprili, $\times \times \text{iiii}$. Maio, $\times \times \text{iii}$. Iunio, $\times \times \text{ii}$. Mense autē Iulio, cum dies longissimi sunt, & decrescūt, prima hora diei umbra gnomonis est longa pedes $\times \times \text{ii}$. quæ est breuissima. Augusto, $\times \times \text{iii}$. Septēbri, $\times \times \text{iiii}$. Octobri, $\times \times \text{v}$. Nouēbri, $\times \times \text{vii}$. Decēbri, $\times \times \text{ix}$. Id quod ut melius cognoscatur, subiunximus & eos menses, quibus

dies augentur, umbris decreſcentibus: & eos, quibus dies decreſcunt, umbris creſcētibus. Incepimus autē ab Ianuario, & Iulio: quorū altero dies ſunt breuiſſimi, & ſemper augentur uſq; ad ſolſitiū æſtiuū: & umbræ longiſſimæ: ſed decreſcūt, quādiu dies augentur: Altero dies ſunt longiſſimi, & ſemper decreſcūt uſq; ad ſolſitium hybernū, & umbræ breuiſſimæ: ſed augentur, quādiu dies decreſcunt. Et licet à ſolſitijs incipiendum fuiſſet, quæ Decembri, & Iunio ſiunt, tuncq; dies uel augeri, uel decreſcere incipiunt: tamen incrementa, uel diminutiones dierū cum diminutionibus, incrementiſq; umbrarum ſic facilius diſgnoscūtur, quā quidem re cognita, & diſpar illa cauſa cognoscetur: quia in horarum ſpatio Ianuarius Decembri, Februarius Nouembri, Martius Octobri, Aprilis Septembri, Maius Auguſto, Iunius Iulio adiuncti, linea ſimili, ut ait Palladius, augentur, uel decreſcunt.

Ianuario augentur dies: & umbræ
decreſcunt.

hora	I.	pedes	xxix.
hora	II.	pedes	xix.
hora	III.	pedes	xv.
hora	IIII.	pedes	xii.
hora	v.	pedes	x.
Hora	VI.	pedes	ix.
hora	VII.	pedes	x.
hora	VIII.	pedes	xii.
hora	IX.	pedes	xv.
hora	x.	pedes	xix.
hora	xi.	pedes	xxix.

Febr

Februario augentur dies: & umbræ
decreſcunt.

hora	I.	pedes	xxvii.
hora	II.	pedes	xvii.
hora	III.	pedes	xiii.
hora	IIII.	pedes	x.
hora	v.	pedes	viii.
Hora	VI.	pedes	vii.
hora	VII.	pedes	viii.
hora	VIII.	pedes	x.
hora	IX.	pedes	xiii.
hora	x.	pedes	xvii.
hora	xi.	pedes	xxvii.

Martio augentur dies: & umbræ decreſcunt.

hora	I.	pedes	xxv.
hora	II.	pedes	xv.
hora	III.	pedes	xi.
hora	IIII.	pedes	viii.
hora	v.	pedes	vi.
Hora	VI.	pedes	v.
hora	VII.	pedes	vi.
hora	VIII.	pedes	viii.
hora	IX.	pedes	xi.
hora	x.	pedes	xv.
hora	xi.	pedes	xxv.

Aprili dies augentur: & umbræ decreſcunt.

hora	I.	pedes	xxiiii.
hora	II.	pedes	xiiii.
hora	III.	pedes	x.
hora	IIII.	pedes	vii.
hora	v.	pedes	v.

II 2 Hora

Hora	VI.	pedes	IIII.
hora	VII.	pedes	V.
hora	VIII.	pedes	VII.
hora	IX.	pedes	X.
hora	X.	pedes	XIIII.
hora	XI.	pedes	XXIIII.

Maio dies augentur: & umbræ decrefcunt.

hora	I.	pedes	XXIIII.
hora	II.	pedes	XIIII.
hora	III.	pedes	IX.
hora	IIII.	pedes	VII.
hora	V.	pedes	IIII.

Hora	VI.	pedes	III.
hora	VII.	pedes	IIII.
hora	VIII.	pedes	VII.
hora	IX.	pedes	IX.
hora	X.	pedes	XIII.
hora	XI.	pedes	XXIII.

Iunio dies augentur: & umbræ decrefcunt.

hora	I.	pedes	XXII.
hora	II.	pedes	XII.
hora	III.	pedes	VIII.
hora	IIII.	pedes	V.
hora	V.	pedes	III.

Hora	VI.	pedes	II.
hora	VII.	pedes	III.
hora	VIII.	pedes	V.
hora	IX.	pedes	VIII.
hora	X.	pedes	XII.
hora	XI.	pedes	XXII.

Iulio

Iulio decrefcunt dies: & umbræ augentur.

hora	I.	pedes	XXII.
hora	II.	pedes	XII.
hora	III.	pedes	VIII.
hora	IIII.	pedes	V.
hora	V.	pedes	III.

Hora	VI.	pedes	II.
hora	VII.	pedes	III.
hora	VIII.	pedes	V.
hora	IX.	pedes	VIII.
hora	X.	pedes	XII.
hora	XI.	pedes	XXII.

Augufto decrefcunt dies: & umbræ augentur.

hora	I.	pedes	XXIIII.
hora	II.	pedes	XIIII.
hora	III.	pedes	IX.
hora	IIII.	pedes	VI.
hora	V.	pedes	IIII.

Hora	VI.	pedes	III.
hora	VII.	pedes	IIII.
hora	VIII.	pedes	VI.
hora	IX.	pedes	IX.
hora	X.	pedes	XIII.
hora	XI.	pedes	XXIII.

Septembri decrefcunt dies: & umbræ augentur.

hora	I.	pedes	XXIIII.
hora	II.	pedes	XIIII.
hora	III.	pedes	X.
hora	IIII.	pedes	VII.
hora	V.	pedes	V.

II 3 Hora

Hora	VI.	pedes	IIII.
hora	VII.	pedes	V.
hora	VIII.	pedes	VII.
hora	IX.	pedes	X.
hora	X.	pedes	XIIII.
hora	XI.	pedes	XXIIII.

Octobri dies decreſcunt: & umbræ augentur.

hora	I.	pedes	XXV.
hora	II.	pedes	XV.
hora	III.	pedes	XI.
hora	IIII.	pedes	VIII.
hora	V.	pedes	VI.

Hora	VI.	pedes	V.
hora	VII.	pedes	VI.
hora	VIII.	pedes	VIII.
hora	IX.	pedes	XI.
hora	X.	pedes	XV.
hora	XI.	pedes	XXV.

Nouembri dies decreſcunt: & umbræ augentur.

hora	I.	pedes	XXVII.
hora	II.	pedes	XVII.
hora	III.	pedes	XIII.
hora	IIII.	pedes	X.
hora	V.	pedes	VIII.

Hora	VI.	pedes	VII.
hora	VII.	pedes	VIII.
hora	VIII.	pedes	X.
hora	IX.	pedes	XIII.
hora	X.	pedes	XVII.
hora	XI.	pedes	XXVII.

Decembri

Decembri dies decreſcunt: & umbræ augentur.

hora	I.	pedes	XXIX.
hora	II.	pedes	XIX.
hora	III.	pedes	XV.
hora	IIII.	pedes	XII.
hora	V.	pedes	X.
Hora	VI.	pedes	IX.
hora	VII.	pedes	X.
hora	VIII.	pedes	XII.
hora	IX.	pedes	XV.
hora	X.	pedes	XIX.
hora	XI.	pedes	XXIX.

SED ſciendum primos quoſque dies menſis deſcri-
ptos tantū à Palladio: nec tantas fore umbras cæteris die-
bus cuiusque menſis, quanta fuere primis, ſiquis eas de-
ſcriberet: ſed ſemper uel minores, cum dies creſcunt: uel
maiores, illis decreſcētibus. quæ ſi deſcriberentur omnes,
magnum efficerent uolumen: eſſet præterea opus multis
annis, ſi id fieret, in Europa: nam cum oporteat ſingulos
quoſque dies totius anni ab ortu ſolis, ad occaſum, tunc eſſe
ſerenos, nec id contingat unquam in Europa: obſeruandi
forent dies ſereni multorum annorum: donec omnes de-
ſcriberentur. Quod quia laborioſum eſt: & longi-
tadij plenum: nec Palladius fecit, nec alius
quiſquam: nec fortè erit unquam qui ſa-
ciat. Sed de his hæc ſatis, tu uerò le-
ctor chariſſime uale: &
me ama.

*

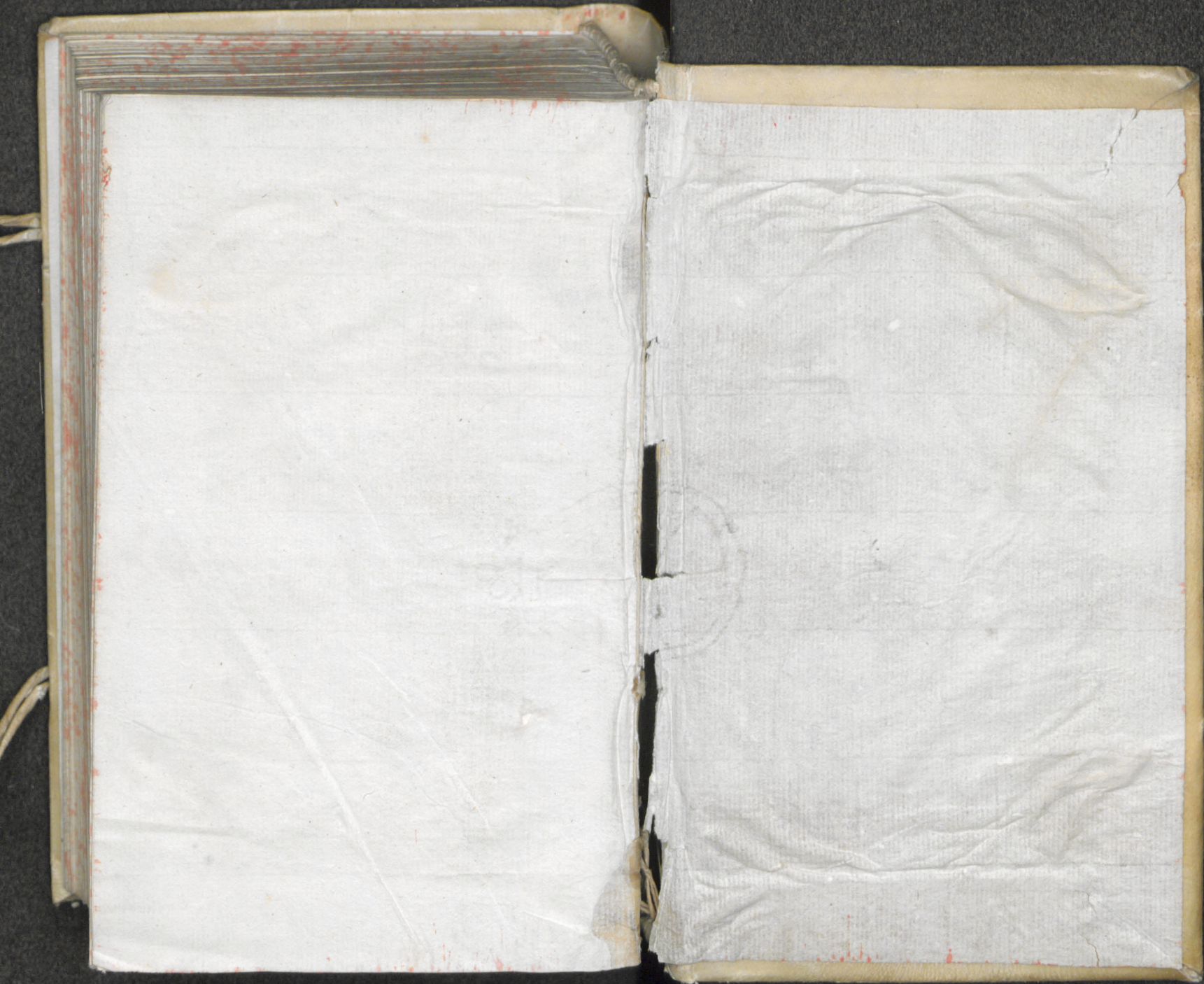

Handwritten text in a medieval script, likely Latin, arranged in two columns. The text is heavily faded and difficult to decipher, but appears to be a list or inventory of items, possibly related to a library or collection. Some words are visible, such as "libri" (books) and "scriptura" (writing).

Handwritten text in a medieval script, likely Latin, arranged in two columns. The text is heavily faded and difficult to decipher, but appears to be a list or inventory of items, possibly related to a library or collection. Some words are visible, such as "libri" (books) and "scriptura" (writing).

Blank page with faint horizontal lines, suggesting ghosting or bleed-through from the reverse side. The paper is aged and shows signs of wear, including creases and discoloration.

+ R XVI

1931:731